

Radu Cârnci - 80

Iubirea de iubire

... la început ideea de iubire
precum lumina aburea în fire
neliniște vibrând în elemente
visând la bucuriile absente
chemând împreună, dorind a fire
la început ideea de iubire...

(...și noi ne-am căutat prin vremi de-a rândul:
te bănuiam, te-apropiam cu gândul
te desenam recunoscându-ți mersul
și-mpodobeam cu tine Universul
fără-de-chipul tău în mine-avându-l
și noi ne-am căutat prin vremi de-a rândul...)

... Iubirea-i axul cerurilor toate
în mari nuntiri cu muzici peste poate
un semn al ei și lumi cu lumi s-adună:
idei dansează, hăurile tună
stele-n ghirlande leagănă-se roate
iubirea-i axul cerurilor toate...

„(...) Radu Cârnci, opera sa – amestec rafinat de sensibilitate și inteligență artistică, de virtuozitate de orfevr și de inspirație tumultuoasă, precum și de încredere ilimitată în puterea Cuvântului și a frumosului – va dăinui. Pentru că această apologie a iubirii prevestește viitorul. Cel puțin șansa noastră cea bună. Deoarece, în acest veac de hipertrofie a inteligenței, a gândirii calculatoare, a lucidității adesea dezabuzate, trebuie să reinvățăm să iubim, să nu mai comprimăm puterile afective ale sufletului uman, pasiunile sale generoase. Iar această sever selectată antologie reprezintă un popas înalt pe drumul indispensabilei școli a dragostei autentice.”

Radu ENESCU,

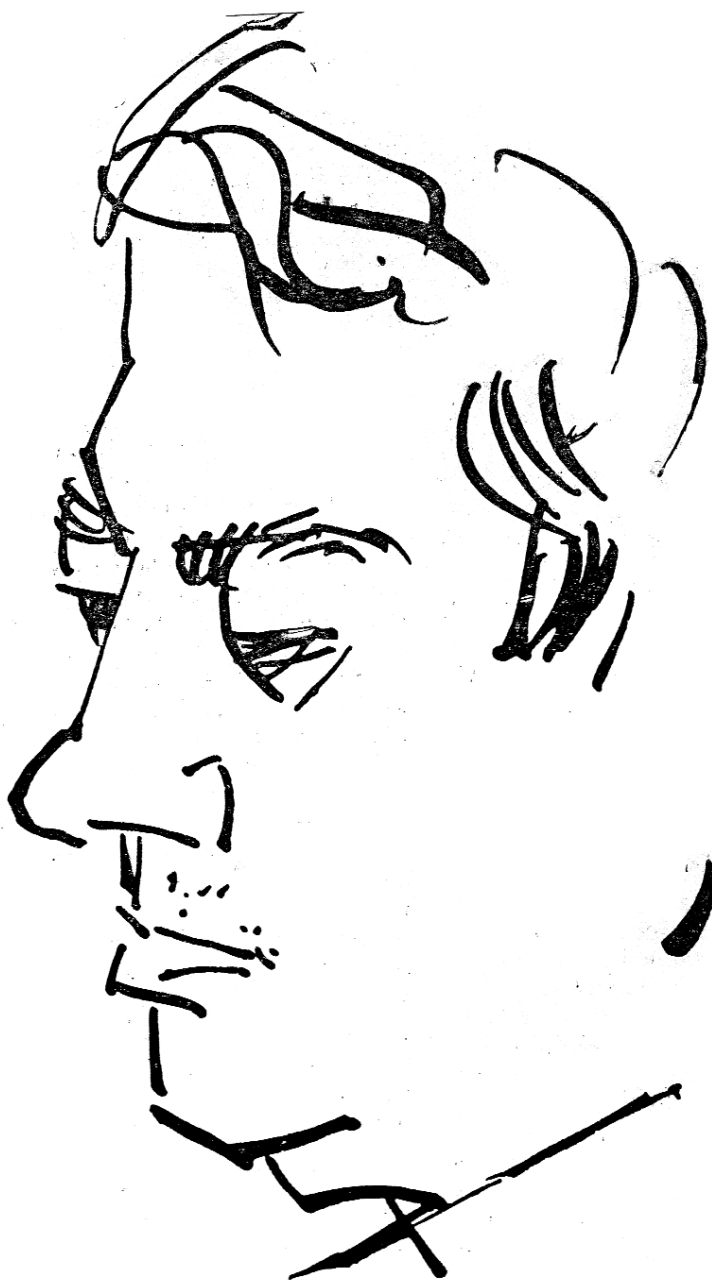
*Din Prefața la antologia Clipa eternă,
colecția Poeți români contemporani,
Editura „Eminescu”, 1988*

Senghor:

Renascentist modern, cetățean universal

• **interviu cu Radu Cârnci,**
consemnat de Viorel Cruceanu

paginile 10 - 11

• Ilie Boca - Radu Cârnci

Dumitru Micu despre Radu Cârnci

Melos, eros, mitologie

paginile 12 - 13

Inedit - Ion Călugăru

Fragmente de jurnal (1)

pagina 3

Jocul cu semnele

Afirmat în deceniul nouă ca unul dintre sculptorii pe care reducționismul formal, perfecționismul purist, îl puteau apropia de programul minimalist, Gheorghe Zărnescu a anexat preocupărilor sale zone de interes care oferă o cu totul altă cheie de lectură și lucrărilor sculpturale din prima etapă de creație. O scurtă practică a instalaționismului face trecerea de la formele sculpturale pure la obiectele cu fals regim de ready-made. Selecția obiectelor a căror formă nu oferă o seducție pentru un exercițiu mimetic este motivată prin semnificația lor situată la intersecția funcției/funcționalismului, cu un simbolism preluat (reflected sau chiar reportat) de la obiecte/semne cu investire similară și prin regimul referinței culturale. Se confirmă prin această condensare semantică de care depinde legitimitatea lor în arealul creației sale, regimul simbolic al sculpturilor din etapa precedentă, condiția lor de semne, de suporturi pentru inefabilul nivel simbolic. Ceea ce se schimbă este deci nu regimul formal ce translează de la abstracție spre concretul pseudomimetismului, ci, pe de-o parte, condiția instauratoare a formei noi, originale, substituite cu citatul formal sau cu glosa asupra semnificației semnului/obiectului, și, pe de altă parte, aparent, arealul semnificațiilor vizate de suporturile semiologice.

Glisarea de la creația de semne originale cu statut de obiect artistic tradițional la mimetismul interpretativ, susține tehnic glisarea spre un program în dialog critic cu programul neodadaist. Ciclul dedicat bicicletei, vehicolul emblematic pentru modernitatea definită prin emergenta instrumentarelor tehnice, substitutive celor naturale, și de efortul de reducere semantică, de eliberare a universului obiectual de vocația sa de a suporta (aglutina) suplimentări de sens, concentrează datele schimbării de perspectivă și tot aici se impune și continuitatea regimului atitudinal de fond. Vehicol de uzantă personală, bicicleta substituie calul, acest tradițional suport dinamic și monumental pentru erou, acest semn cu atâtea valorificări simbolice, și care conferă prestantă semnelui complex al cavalerului, la care participă. Hibridul om-biciclu apare, din această perspectivă formală, mai curând caricatural, dar multe dintre semnificațiile simbolice se reportează asupra sa. Decuplat din semnul integral al cavalerului destinat funcțiilor banale, cotidiene, semisemnului perfect funcțional în universul oniric, de pildă, rămâne suportul tautologic semnificațiilor obiectuale. Sub această identificare este selectat de Marcel Duchamp printre obiectele ironic emblematiche, prin care legitimează strategia ready-made, ca pe o extensie a ariei integrative a culturii înalte.

Jocul referențial și simulativ pare a se opri la această dublă poziționare ironică, dar expoziția din 2007, de la galeria Centrului Cultural George Apostu aprofundează și explicită demersul valorizării simbolice, fără a părăsi registrul ludic al resemantizării.

Obiectele extrase din contextul cotidian aparent cel mai banal sunt semnele de circulație rutieră. La fel de schematic în axialitatea lor verticală ce suportă un disc informativ, ca și bicicleta care schematizează piedestalul dinamic prin horizontala dublată de punctele rotative ce îi asigură deplasarea, aparțin aceluiași semanticism al traseului, al parcursului, care nu mai pune în joc doar un pachet simbolic, ci o schemă posturală, generatora de funcții arhetipale și de familii simbolice. Interventia care transferă obiectul indicator de circulație în registrul spațiului simbolic se consumă la nivelul semnelor orientative, marcând interdicții și permisivități, privilegii (priorități) și subsumări la ierarhie (cedează trecerea).

acele informații care operează în prezentul concret, pragmatic al traficului cotidian actul ordonat al instaurării cosmosului asupra haosului. Această focalizare a intervenției afirmă că jocul lui Gheorghe Zărnescu vizează semnele, a căror modificare subtilă sau provocatoare mediază suprapunerea timpurilor culturale și dilată conotativ, resituitiv, portanța semnificativă a semnului obiectualizat.

Putem urmări succint aceste condensări de sensuri pe care transformările aduse imaginii le presupun. Parcursul aderă la cele două dimensiuni ale călătoriei – labirintul, calea obstaculată și traseul inițiativ, impun în aceeași măsură, și de multe ori aceleași indicii, repere, coduri orientative. Din această perspectivă, semnele de circulație aparțin mării și foarte vechii familii a textelor și imaginilor inițiatice, ca și „Cartea

moților” sau bornele, „vishap”-urile, troitele, etc. Aproximarea de neodadaism operează la nivelul contrazicerii sensului inițial, al introducerii unor semnificații provenind din alt registru semantic și dintr-o altă realitate spre care mediază glisarea contrapunct-ironică din provocantul banal cotidian. Transpunerea semnului pe o suprafață discoidală ce se corectează în forma deja stereotip mitică de măr, întâlnește modificări asupra elementelor figurativ-siglațice, cum este cel vizând interdicția asupra vehiculelor hipopompe sau doar a elementului hipic. Tentația decodării acestui tip de vehicol, ca vehicol psihopomp specific spațiului continental, și, deci a interdicției acestuia său în traficul rutier, forțează interpretarea, dincolo de imediatul poziționării critice față de aplicarea abuzivă a legislației UE, cu o blocare a circuitelor psihopompe, cu toate consecințele disponibile imaginărilor.

Ca și în cazurile precedente, de formalizare minimalistă, sau deja neodadaistă, ciclul de semne de circulație blochează și simultan deschide văștatea riguros delimitată semantic a interpretării. În această complementare a rupturii/contrazicerii de sens și a indicării exigente a limitelor semantice (a sensului centripet), constă în detrunarea programului dadaist, a fundamentelor sale destabilizatoare. Contradicția, expansiunea și suprapunerea arealelor interpretative, pluralitatea nonexclusivistă a nivelelor de lectură caracterizează acest joc cultural, care nu se localizează la nivelul formal, ci renunță la producția de forme tocmai pentru a-și afirma localizarea asupra condiției relației dintre semn și pachetul de semnificații.

Alexandra TITU

Incursiune în gastronomia literară și Oaspetele

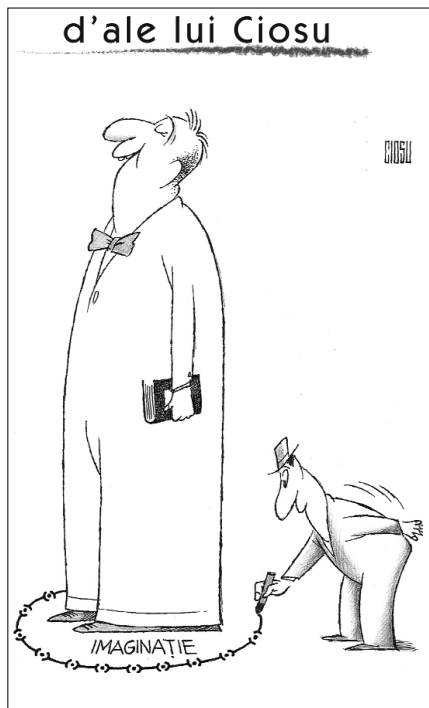
La puțină vreme după sărbătorile de iarnă, pe la mijlocul lunii ianuarie am asistat la un eveniment deosebit, prima ediție din anul 2008 a Salonului Artelor s-a desfășurat la Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național și a avut ca scop întâlnirea cu doi apreciați oameni de litere, complementari oarecum ca fire, Constantin Călin și Ion Fercu. Primul inspiră prin ținută și discurs oratoric, o siguranță a rafinementului, cel de-al doilea, tot un erudit dar cumva de altă natură, degajă o finete sufletească, Ion Fercu își cultivă harul de eseist fără a-și înăbuși sensibilitățile. Așa s-a întâmplat că de curând cei doi au bucurat cititorii cu noi apariții editoriale. Constantin Călin a publicat volumul „Gustul vieții. Varietăți critice” iar Ion Fercu cel de-al doilea volum din romanul „Oaspetele”. Această minunată coincidență nu avea cum să scape vânătorului de cultură autentică, Calistrat Costin – președintele Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, care a organizat un fericit și inspirat eveniment, menționat mai sus, provocându-l pe universitarul Constantin Călin să susțină o prelegere de ... o oră. Riguros, Constantin Călin a răspuns invitației și a captivat publicul printr-o expunere intitulată „Literatură și gastronomie de la Constantin Negruzzi până la George Bălăiță”. Timpul s-a scurs într-un ritm rapid, o oră ne-a părut a fi doar un sfert de ceas. Coordonațiile expunerii au fost două articole din cartea abia lansată și anume „De la frugalitate la voracitate”, respectiv „Secvențe gastronomice”. Gastro-

nomia literară are importanța ei pentru că ne spune cu putere de convingere Constantin Călin, „un roman în care nu se mănâncă e tot atât de rar ca unul în care nu se face dragoste”. Față de textele cuprinse în volum, în care se reconstituie o istorie a alimentației așa cum rezultă din literatura română (sunt citați Mitropolitul Varlaam, Antim Ivireanul, Constantin Negruzzi și Mihail Kogălniceanu, Nicolae Filimon, Alexandru Odobescu, I. L. Caragiale, B. P. Hasdeu, Dimitrie Bolintineanu, Ion Gorun, D. D. Pătrășcanu, Mihail Sadoveanu, Radu Cosmin, Barbu Lăzăreanu), Constantin Călin a adus noi exemple din Ioan Al. Brătescu Voinești, Al. O. Teodorescu și a făcut chiar un popas în literatura lui George Bălăiță, aducând în prim plan personajul Agop și teoria acestuia despre *innoirile succesive* prin alcool. Constantin Călin a accentuat diferențele dintre autori, a dezvăluit cum aceștia au folosit informațiile despre gastronomie și cum au obținut seducția cititorului, cum au redat convivalitatea și înălțuirea de oameni ce se reușește în acest mod.

Tot Constantin Călin a făcut trecerea la cea de-a doua parte a manifestării, exprimându-și admirația față de romanul lui Ion Fercu, „Oaspetele” despre care a afirmat că este un roman construit cu multă atenție, echilibrat, cu un personaj central care nu-și găsește aproape nicăieri locul, un *Oaspete* care prin prezența lui mereu îi provoacă pe ceilalți din jur, el nu este integrat nicăieri și de acolo unde se încearcă o integrare a lui, fuge. Constantin Călin a remarcat mâna

sigură de scriitor a lui Ion Fercu, exersată în timp prin eseu, publicistică și poezie și a etichetat romanul „Oaspetele” ca fiind „bine scris și atent îngrijit”. *Oaspetele* e și un alter ego al autorului, pentru că e filosof și psiholog. Replicile protagonistului se bazează pe multă literatură asimilată, *Oaspetele* sintetizează idei iar cuvintele lui încorporează mici eseuri. Doar cu o idee mai puțin entuziasmat, Calistrat Costin a mărturisit că „a avut bucuria lecturării volumului *Oaspetele* și tristețea de a constata că multe aspecte din conținutul lui au rămas nerezolvate” ceea ce nu l-a oprit de a recomanda cartea cu multă căldură iubitorilor de lectură, pentru că romanul „Oaspetele” este „o incursiune în ideile contemporane, cu foarte multe trimiteri și speculații pe teme politice, remarcându-se aici talentul de gazetar al lui Ion Fercu. Acest roman are o construcție echilibrată cu două registre narative, unul sublim, înalt și unul sarcastic.”

Atmosfera de intimitate și rafinement intelectual a fost prizată de toți cei prezenți la un loc în seara de 17 ianuarie, care s-au bucurat și de căldura iradiată din pânzele ce tapetau pereții, semnate de pictorul naiv Ion Măric, prezent alături de colega lui, Costantina Voicu. Au mai fost prezenți maestrul Ilie Boca, scriitorii Carmen Mihalache, Petru Scutelnicu, Petre Isachi, Grigore Codrescu, publicistul Cornel Galben, poetele Cecilia Moldovan și Silvia Miler, actorii Nicolae Roșioru, Florin Blănărescu, și alți iubitori de literatură și artă. (V. S.)

Ion Călugăru

Fragmente de jurnal (1)

După 1989, s-a publicat multă literatură memorialistică, care a atras foarte repede atenția publicului interesat de inedit sau de posibilitatea de a fi, pentru scurt timp, în intimitatea unui autor celebru. Fiind și cititor de jurnale m-a fascinat întotdeauna bucuria pe care o trăiește un editor atunci când se află printre primele persoane care descifrează literele unui manuscris și nu am crezut niciodată, deși nu am încetat să sper, că acest lucru mi se va întâmpla și mie. Pe doamna Cornelia Ștefănescu am cunoscut-o în urmă cu vreo 7-8 ani la Onești, cu prilejul Zilelor Culturii Călinesciene, când i-a făcut profesorului George Călinescu o frumoasă evocare ce a cucerit imediat audiența. Am ascultat cu atenție intervenția doamnei Cornelia Ștefănescu fără să intuiesc generozitatea sufletească sau disponibilitatea domniei sale de a discuta cu oricine în particular fără să manifeste vreo urmă de iritare că cineva i-a pus o întrebare banală. La vreo două săptămâni de la terminarea evenimentului, în liceul unde predau are loc un eveniment deosebit. O elevă de la seral a primit un pachet de la doamna Cornelia Ștefănescu. Ce i-a trimis? Era o întrebare pe care și-o puneam toată lumea. O carte. Ce carte? „Bietul loanide” de George Călinescu. Fata îi spusese doamnei, la Zilele Călinescu, despre dorința ei de a citi cartea și de a o avea în bibliotecă. Imediat au apărut comentarii critice vehemente la adresa fetei: „De parcă nu putea să o împrumute de

la bibliotecă! Cum să deranjezi o personalitate cu așa ceva!” Fără să mă interesez vreodată de amănuntele care au dus la primirea cărții, am luat gestul doamnei Cornelia Ștefănescu ca pe o lecție de generozitate, pe care mi-am propus să o învăț bine și să o aplic imediat ce voi avea ocazia. Nu bănuiam că peste câțiva ani buni, gestul de generozitate se va repeta cu mine.

Hotărârea de a scrie o teză de doctorat despre Mihail Sebastian avea să mă aducă din nou în preajma doamnei Cornelia Ștefănescu. Am sunat la telefon în decembrie 2003, am vorbit cu dumneaei, am stabilit să ne vedem fără să bănuiesc atunci că momentul întâlnirii noastre se va amâna până pe 29 mai 2007. Ce importanță are data? 29 mai reprezintă data morții lui Mihail Sebastian, iar în 2007 se aniversau 100 de ani de la nașterea scriitorului. I-am povestit doamnei despre cercetările pe care le făcusem cu privire la opera lui Mihail Sebastian și despre intenția de a edita un volum care să reunească întreaga corespondență a autorului în mare parte inedit. M-a ascultat cu atenție și a bucurat-o intenția mea. Ne-

am plăcut imediat și am primit un dar neașteptat, pe care am promis că îl voi lua la sfârșitul lui iunie când vineam cu mașina în București. Ce cadou era de îmi trebuia o mașină, după cum mă sfătuisese domnul Vladimir Ștefănescu? Un jurnal. Da. Unii oameni primesc diferite daruri: rochii, servicii de porțelan, bibelouri etc. Eu primisem un jurnal, care însuma 46 de caiete inedit, scris de Ion Călugăru și mai multe materiale dactilografiate despre publicistica lui Mihail Sebastian, pentru că intenția doamnei Cornelia Ștefănescu a fost de a realiza o ediție de opere complete despre autorul preferat.

Cele 46 de caiete-jurnal împreună cu toate volumele antume ale lui Ion Călugăru i-au fost date doamnei Cornelia Ștefănescu de Titina Căpitănescu-Călugăru, talentată graficiană și soția scriitorului, cu puțin timp înainte de a se stinge cu rugămintea de a fi publicate, evitându-se astfel uitarea numelui soțului ei. Cu seriozitatea bine cunoscută a întocmirii unei ediții critice, doamna Cornelia Ștefănescu a început publicarea operei lui Ion Călugăru cu volumul de povestiri „Caii lui Cibicioc”.

Vremurile au împiedicat-o pe doamna Cornelia Ștefănescu să ducă la capăt proiectele editoriale pe care și le dorește. Editorii nu mai erau interesați nici de Mihail Sebastian, nici de Ion Călugăru. Însă apariția în 1996 a jurnalului lui Mihail Sebastian l-a readus în atenția publicului pe scriitor și, astfel, reeditarea unei mari părți din opera sa a fost posibilă în ultimii ani.

Despre Ion Călugăru s-a scris puțin în ultima perioadă, iar publicul tânăr nu poate cita decât un singur titlu din opera sa – „Copilăria unui netrebnic”. Celelalte titluri sunt uitate, însă jurnalul care mi-a fost dăruit cu multă încredere și generozitate cred că nu va lăsa indiferenți pe cititorii interesați să reconstruiască perioada 1928-1956.

Caietul 1 începe pe 31 mai 1949. Ion Călugăru țineuse jurnal încă din 1928. O parte din caietele originale s-au pierdut, altele se află la Arhivele Naționale. De la 1 septembrie 1943 s-a hotărât să țină un jurnal zilnic și a revenit asupra notațiilor făcute anterior cu scopul de a realiza un jurnal complet, probabil cu intenția de a-l publica sau de a-și pune ordine în idei, în gânduri, în amintiri. Primele notații asupra cărora intervine sunt din 1936. Apariția câtorva pagini din jurnalul lui Ion Călugăru în revista Ateneu constituie un prim pas în împlinirea unei dorințe și a unui vis.

Gabriela GÎRMACEA

De la 1 septembrie 1943 țin regulat un jurnal. Demult mă gândeam să țin un jurnal. De ce? Din vanitate? Din spirit de imitație? Din același sentiment cu care citadinul se uită ca să vadă ce fel de excrement a dat drumul. Totul este important pentru dânsul. Slăbiciunea mea a fost și este: am fost mezinul casei. Tratat ca mezin în familie, la școală, în viață. Păstrând mereu un aer – și mai mult decât un aer – o psihologie de copil. Mai precis trăsături infantile. Poate că niciodată nu m-am simțit mai azvârlit în afara vieții ca acum. Și am dat o mână de ajutor ca să fiu refuzat. Credit nu mi se mai face. Am trecut de 47 de ani. N-am dat ceea ce s-a așteptat. N-am izbutit să fiu serios decât în aparență – în sensul că n-am fost în stare să domesticesc haosul din mine și să învăț și să creez totodată.

Dar.

Să-mi transcriu aici filele din caietele rămase. Asta ca să rezum. Ca să concentrez. Și să renunț la hârtoage. Prea multe caiete. E un caiet de dictando cumpărat în 1936. Pentru un jurnal. N-am scris decât câteva pagini. Nu m-am ținut.

8 XII 1936

S. (Ce inteligent era și ce prietenos față de mine!), mă întâlnește pe Regală. Se ducea la „Prezentul”. Îi spun despre Sebastian: Nu-i nici atât de prost pe cât vrea să dea impresia că este, nici atât de deștept cum se crede în

sinea sa. Un arivist fără cursur.

(n. 31 V 1949) Ce a făcut el din 36 până în 45? A fost la Fundațiile Regale. A pus uniforma Frontului Renașterii? S-a jucat o piesă. Apoi una sub pseudonim. Era autor dramatic. Prudent meșteșug. L-am întâlnit în pragul războiului.

–Crezi că va fi?

În zilele acelea fierbeam de nervi. Simțeam amenințarea, dar spuneam că nu cred că va fi război. Pentru că, dacă va fi, apoi noi vom fi distruși. Să te zbați între atâtea războaie? Să fii, până la un punct, o victimă a războaielor și a proastei creșterii? Dar despre asta în alt caiet. Deocamdată înapoi la Sebastian. A jonglat. A ajuns profesor la un liceu evreiesc și l-a călcat un automobil când ajunsesse profesor ... de universitate liberă.

De notat pe marginea cărții lui Andre Gide: poate cineva discuta despre libertate în deplină obiectivitate. (n. 31 V 1949. Ce-mi închipuiam eu atunci că este libertatea? Cum ieșeau ideile desprinse de oameni?) Îmi aduc aminte că acum 16 ani când a fost importat Gide în România nu simțeam nici o atracție pentru el (n. 31 V [1949] s-ar zice că ... honny soit qui mal y pense).

Pentru Sebastian am simțit simpatie, dragoste chiar, din adâncul ființei mele. Pentru Gide curiozitate. Am simțit mereu intuitiv (De ce intuitiv?) că omul acesta bogat și irezolut, care s-a masturbat, și pederaștila a forțat sinceritatea, și-a siluit sfincterul sensibilității ca să pară adevărat. Dar a rămas

mereu același feroce și egoist hingher care n-are înțeles decât pentru sine, pentru libertatea lui deșăntată (Când scriam astea mi se pare că venise în vizită la noi Alfa și Eloise Stingă – oameni care îmi acordau credit mai puțin decât lui Braniște.) Însă la Sebastian, generozitatea lui este ciolan azvârlit la câini ca să nu-i tulbure liniștea. Nimic adevărat (în linia firească a lucrurilor) în acel om. Omul trebuie să fie altceva decât ceea ce vroia să fie Gide, de mic perversitil.

9 XII [1936]

Cam scârbă de viața pe care o duc. Cam? Puțin. Dar în sfârșit. Astăzi sculat târziu. (n. 31 V 1949 Până la 12, într-un palace cu automobile și epave omenestii. De ce nu precizam atunci. Eram în vizită la Oscar Stembelj și la Daris. Pe vremea aceea ucideam timpul. Nu așteptam nimic. Ce perspec-

tive se deschideau? Hifengrumal fora drumul. Fierbea din vară cu asasinarea lui Stelescu. M-au cuprins amețelile de la 29 iunie când se întâlniseră derbedeii la casa albastră. Nervii mei șubrezi. De fapt, de la 15 martie când trebuia să citesc la noua năvelă m-a cuprins amețea, am simțit golul și n-am putut continua. Și pe urmă m-am dus la „Timpuri vremi”. Pe atunci puteam avea o scuză pentru slăbiciunile mele. Eram în țarul celor condamnați la viitoarea exterminare. Dar acum??) Într-o cameră unde erau oameni cu care nu pot avea nici o legătură. În definitiv mi-e milă de ei. Dar n-am ce le face. Nu vreau să fiu tras în cloaca lor. Și aici punct. La cafenea o să citesc ziarele și apoi să-mi cumpăr ziarele franțuzești. Întâlnit pe doctorul L. (Nu era acela care avea să fie pomenit peste 12 ani trădător?) Mică hahaleră care nu gândește prin sine și nu merge cu gândul până acolo ca să-i producă vreo oboseală la creier. Mereu teoria de a fi colaborat la o gazetă reacționară și cum poți cu adevărat să-ți permiți luxul de a alege mijloacele de existență când ești sărac, singur, fără sprijin și bolnăvicios din fire (din fire sau în închipuire, ceea ce revine cam la același lucru într-o țară unde calitățile nu sunt prețuite). Este același lucru și azi 1949? și unde intelectualul trebuie să spună ca Lăpușneanu: „Dacă nu mă vrei voi pe mine, vreau să vă impun eu vouă ca să exist fără

voia voastră! Pe urmă, la J., ca să-mi dea să fac un glosar la un manuscris care are prea mulți termeni moldovenești (ajutorul lui H.: oare la câștig din când în când) și la masă la socrii. Soția e dulce, bună, naivă și scumpă (n-are termeni de comparație). Am pentru ea dragoste, prietenie și înduioșare (era real acest sentiment sau determinat de efortul de așteptare?). Poate că ai un fel de răcoare. De la masă, de reținut figura acelor Barbe-Bleu iudaic care nu vrea să dea banii din mână, dar s-a lăsat păcălit de o femeie și de o comisie de arbitraj, în care intra Gârbea, bunul său prieten. Apoi, după-amiază, la cafenea. (La High Life). Ah! Cum mai vorbesc mecanic și cum dau drumul vervei și cum mă las furat de otrava gazetelor și a bărfelilor! Este la ordinea zilei (Este? Când?) chestia regelui Eduard al Angliei. N-am nici o pasiune, nu simt nici un interes real pentru chestie și totuși vorbesc de ea. În clipa asta, când scriu – scriu? – mă gândesc: ce sens are viața mea? Ce ambiție mă doare pe dinăuntru și care-i drumul pe care trebuie să-l apuc (la 36 de ani, în 1949)? Sună puțin realist, puțin viclean și foarte mult utopist. Dacă n-aș avea grija existenței, nesiguranta zilei de mâine, știu c-aș fi un utopist sută în sută, un copil integral. Așa ... s-o lăsam. Poate totuși ce va fi fost (Nutresc vreo speranță în 1949?)...

Carletta Elena BREBU

Octavian Paler – un „titan” mereu printre noi...

Recunosc că mă simt neputincioasă în fața foii albe acum, când trebuie să-mi adun din cioburi atâtea amintiri și trăiri legate de imaginea unui om care a sintetizat și modificat gândirea românilor dintotdeauna... Am să consider, fără ezitare, că anul 2007 a fost oarecum un an nefast, pentru că a păgubit nația asta fatalistă a tranzițiilor interminabile, de nume, de personalități marcante din toate domeniile... Actori de renume, oameni politici, oameni de televiziune s-au grăbit să plece în eternitate, lăsându-ne mai săraci decât suntem, mai triști parcă... Dar cel mai mult m-a durut și m-a marcat dispariția lui Octavian Paler! Nu știu de ce..., prin ce neghiobie, îl credeam nemuritor..., împăcat cu timpul..., reper al eternității... Și totuși, nu m-am înșelat: este și va fi mereu printre noi, prin tot ce a gândit, afirmat, construit...

Din fericire pentru modesta mea faptură, am avut șansa să îl cunosc personal în studenție, când – invitat fiind de studenți -, Paler a venit să ne vorbească despre tinerete și senectute... Nu am să pot uita acel moment nicio dată! Emoțiile ne gătuiau și toate întrebările „montate” regizoral de noi, învățăceii Facultății de Litere din București, se dovedeau mici și nesemnificative în comparație cu anticipările și vorbele impecabile ale lui Paler... Noi, studenții anului trei, am fi dorit să ne erijăm atunci în reporteri, dar titanul ne ghicise și, cu un zâmbet socratic, a generat o discuție (în maniera lui atât de onestă și atică), canalizată în jurul verbului „a fi”, încât nu am putut decât să ne grăbim atunci să notăm cât mai mult, să savurăm secundele acelea sacre și să-l privim muți de uimită admirație pe omul acesta, un monument de cultură, o enciclopedie ambulantă, care afla răspunsuri atât de profunde pentru lucruri aparent atât de simple, și care, fără a se îmbăta de neologisme și sofisme cu care ne intoxica unii profesori la cursuri-, ne preda atunci cea mai importantă lecție: legătura noastră karmică și ancestrală cu spiritul acestui neam prin verbul „a fi”, dimensiunile viețuirii, lupta omului dintotdeauna cu marginile, cu limitele capacității de „a vedea” etc.

Poate că cel mai mult îmi lipsesc acum emisiunile de pe TVR Cultural, în care H. Patapievicu „convorbea” cu Paler (pe care toți l-am venerat ca un guru...)

Când am găsit în librărie volumul lui Daniel Cristea-Enache: „Convorbiri cu Octavian Paler”, apărut într-o formă impecabilă la Editura „Corint” – București spre finele lui 2007, am rețrăit bucuria cuvântului „acasă”, fericirea reîntâlnirii cu un mare filosof și am resimțit puternic și repetat, ca-ntr-un ecou, durerea incomensurabilă a neșansei unui interviu personal cu gânditorul, care, ca un oracol din vechime,

avea răspunsuri mai mult sau mai puțin aforistice la orice problemă a românilor de oriunde (pentru că Paler a dat mult credit acestui popor, în care a crezut până în ultima clipă, chiar dacă îi reclama uneori fatalismul și predispozițiile...).

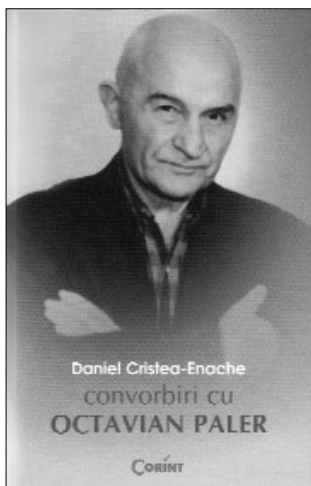
Da, a fost un patriot autentic, nu un patriotard sau un politruc cu veșminte de filosof!

Citind pe nerăsuflăte „convorbirile” lui Daniel Cristea-Enache, revăd în replicile filosofului ce a marcat secolul în care a trăit cu personalitatea sa aceeași împăcată și elegantă și savantă modestie a omului care a fost, același stil tranșant și pur... „Să mai spun totuși ceva despre **chestiunea țărănească**. Mie laudele aduse satului la Academie de Rebreanu și de Blaga mi se par unilaterale. Pun în evidență numai meritele civilizației noastre agrare, nu și limitele ei. Cât despre sămănătoristi, ce să zic? Ei au procedat exact ca doamnele și domni din lumea bună, care întemeiaseră în Italia prin Seicento societatea **Arcadia** și se reuneau îmbrăcați adecvat, să aleagă **păstorița** anulii.

Dar a vorbi din vârful limbii, cu dispreț, despre civilizația noastră rurală, cum fac unii snobi de Dâmbovița, mi se pare, iertați-mă, o prostie. Nu prea îmi dau seama ce e în capetele acestor oameni. Să nu știu că în vreme ce civilizația occidentală s-a format în orașe (în burguri în Evul Mediu, în cetăți ca Florența și Veneția în Renaștere, în Parisul iluminismului sau în Viena imperială), noi ne putem lăuda cu o civilizație rurală? Care a avut limitele ei, repet. A fost conservatoare, închisă și mefientă față de nou, pe care-l asimila greu și cu prudență. Dar, oare, cum ar fi, dacă noi am începe istoria literaturii române moderne nu cu poezii Văcărești și Conachi, cu **Miorița**? N-ar putea sta **Miorița** lângă **Chanson de Roland**? Civilizația noastră urbană e subțire și cârpiță din tot felul de imitații.

Bucureștii erau un târg prăpădit pe la mijlocul secolului al XIX-lea, când la noi abia se puneau problema cișmelelor. Asta la aproape două secole după ce Bernin sculptase în marmură celebrele fântâni baroce ale Romei! Primul pian a fost adus în Principate în deceniul al treilea al secolului al XIX-lea. Mozart era mort de patru decenii. Am impresia că Dinicu Golescu nu mai e citit azi. Păcat. Unii ar putea afla din **Însemnările** lui ce uimiri avea un boier valah, cu nici două secole în urmă, nu în Franța, ci în Ungaria și Austria.

Și greșesc, oare, dacă spun, că tot civilizația rurală ne-a dat o idee despre frumos, înainte de a avea catedre și profesori de estetică? E drept, versul lui Blaga cu „eternitatea născută la sat” ar putea fi amendat cu o „erată”: și unele „entități” expiră! Oricât de legat așa fi de lumea țărănească, înțeleg că destinul ei era limitat. Într-o bună zi,

țărânul trebuia să cedeze locul **fermierului**. Modernizarea nu poate fi împiedicată, chiar dacă, de dragul eficienței, ea goleşte unele valori (...). Spre deosebire de **tradiționaliști**, îmi dau seama, deci, că nu se poate trăi într-un muzeu. Mă întreb, însă, câți români își pun problema astăzi, că trecem printr-o criză de identitate națională. Printr-o criză de destin istoric! (...) Ce vom pune în locul tradițiilor sortite să piară, să se retragă în muzee? Dacă judec după ceea ce văd la televizor, a dispărut și mahalaua din romanele lui G.M. Zamfirescu. Alt gen de mahală prosperă acum. Am uitat cine zicea că un popor are destin cât timp mai crede în niște zei. Se gândea la valori, probabil. În ce zei mai credem noi? Undeva, în Strabon, am citit că vechea Corcara (actualul Corfu) era o cetate înfloritoare, dar, după mai multe tiranii, când și-a câștigat libertatea, n-a mai știut ce să facă cu ea. N-aveți impresia că e și cazul nostru? Mă îngrijorează, mai ales în societatea românească de azi, dispariția – prea evidentă! – a **celor șapte ani de acasă**.” (apud op. cit. – p. 49-50/ „28 decembrie”)

„Jurnalul” lui Paler continuă în aceeași tonalitate... Îl citesc și nu pot să o fac decât în maniera sacadată a rostirii autorului, pe care fără să vreau, mai mult îl aud acum, decât să-l refac prin mecanismul intim, dar artificial, totuși, al lecturii... Paler s-a născut pentru a fi auzit... Dacă în Parlamentul României s-ar citi, din când în când, din Paler, poate că românii s-ar încumeta să mai meargă și la viitoarele votări, cu toate dezamăgirile acumulate în sufletele acestui popor prostit pe față în repetate rânduri... Paler ne dă puterea de a spera, chiar dacă nu face să ne recunoaștem păgubitoarele noastre limite ca nație și ca popor, cu o istorie ciudată plină de idealuri și de controversate „mișcări” tactice...

Atitudinea față de „noutățile” occidentului este extrem de coerentă, iar

Paler aduce lumină asupra evoluției rapide și capitaliste, printr-o continuă referire la realitățile istorice: „Cistesc în aceste zile o carte a unui italian, Giovanni Sartori, care se cheamă **Homo videns**, având următorul subtitlu: **Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea**. Recunoașteți că **post-gândirea** e o etichetă admirabilă pentru vremea (și lumea) în care trăim! Ea spune limpede și tăios ceea ce eu încerc să spun prolix și cu multe ocoluri, într-una dintre **conferințele nerostite**, pe care le voi aduna în **Calomniile mitologice**. Și, care se va intitula **Cu melancolie, despre barbari**. (...) Occidentul va înțelege că a decăzut prea mult, obsedat maniacal de **eficiență** și va descoperi ce a uitat; că la lumina stelelor, unele lucruri se văd mai bine decât luminate cu o lanternă.” (op. cit. – p. 96/ „17 martie”)

Răspunzând întrebărilor lui Cristea-Enache (pe care din criză de spațiu nu îmi permit să le redau și îmi cer scuze), Paler se arată sceptic și în fața noțiunii de speranță asumată: „Brusc, mă întreb, însă, dacă nu e periculos să contăm numai pe speranță. Deseori, speranța e un drog, un anesteziec. Poate remediul stă în disperare, în capacitatea de a ne îngrijora, de a ne înfricoșa. La urma urmei, de ce nu ne-am imagina azi într-o nouă Tomă? Înăluntrul Romei, pe care o asedia Hannibal, nimeni nu mai credea în zei. Venus se mutase în lupanare, iar Bachus se îmbăta prin taverne. La noi, Iisus Hristos face sex oral cu Maria Magdalena în **Evangelistiile** d-nei Mungiu. Și, cum istoria nu seamănă unui disc de patefon stricat, nu-i exclus să descoperim în cazul nostru, că barbarii erau demulți în Roma. Au diplome și succes. Și sunt **politicament corect**.”

Spun prostii, bat câmpii iarși. E chiar ușor comică și stupidă, poate, situația mea. Un bătrân ros de reumatisme și cam mizantrop face profetii despre viitorul omenirii! Să revin, așadar, la o modestie de bun simț. Singura care mă poate feri de ridicol. Nu sunt sigur, domnule Daniel Cristea-Enache, decât de două lucruri în clipa de față. Cu noi voi mai vedea multă vreme oțetării de dincolo de curtea mea. Și, că, încă nu pot zice: i-am văzut destul! Dragostea mea de viață nu s-a uzat, deși din prezent nu înțeleg decât ceea ce detest.” (op. cit. – p.97)

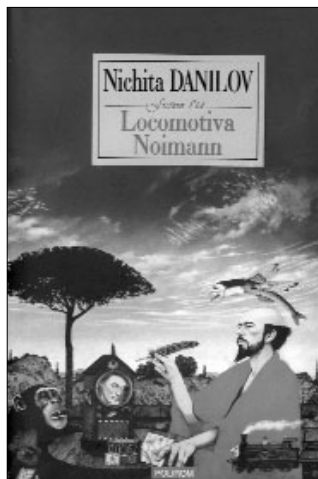
Nu mi-ar ajunge ani să vorbesc despre Paler, și nu pentru că aș stăpâni mai multe informații decât alții mai deștepti sau mai învățați ca mine..., ci pentru a-l cita și comenta sau pentru a-mi aminti (bine măcar că am de unde!) vorbele lui... Personal. Mărturisesc că-mi voi aminti mereu puținele cuvinte pe care mi le-a adresat personal, la sfârșitul unei zile în care am „convorbit” (într-o adunare-cenaclu din studenție), după ce pusese o întrebare de care nu-mi aduc aminte (dar cred că nu am pierdut nimic): „Stimată d-ră, din nefericire pentru dumneata, ca pentru încă alți tineri idealști, judeci prea mult pentru o femeie și prea mult ca să-ți fie bine! Viața nu e făcută din alb și negru, iar griul are nuanțe ciudate!”

Cu vreo trei ani în urmă, scriind despre întâiul volum din ciclul *Tălpi* (**Șotronul**), atrăgeam atenția asupra reproșurilor nefondate ce i s-au adus lui Nichita Danilov. Se pare că nu m-am înșelat, intrucât cel de-al doilea roman al seriei, **Locomotiva Noimann**^{*}, confirmă că ne aflăm în fața uneia dintre prozele atipice și valoroase din literatura ultimilor ani. Cu precizarea că este vorba din nou despre o proză speculativă, ideatică, întru totul compatibilă cu poezia.

**Danilov, povestitorul.
Danilov,
fantezistul**

Nichita Danilov este, înainte de toate, un povestitor remarcabil, dublat de un fantezist pe măsură. Nu știu dacă din familia spirituală a lui Creangă sau a marilor prozatori ruși, dar, cu siguranță, unul stăpân pe mijloacele sale. Numai așa se poate explica dezinvolitura scriiturii, ușurința cu care el topește într-o narațiune aparent simplă o multitudine de sugestii biblice sau mitologice, aluzii livrești, pasaje banale sau fraze încărcate de înțelesuri adânci. Cert este că prozatorul și-a însușit tehnicile romanului postmodern, jonglând cu ele într-un exercițiu speculativ antrenant. Parodiind blazarea și prozaicul, el construiește o alternativă ficțională consistentă. Textul amestecă, voit, întrebări grave asupra existenței cu chestiuni banale din chiar dorința de a avertiza în legătură cu rutinarea căreia riscăm să îi cădem pradă. Planurile narrative se înlănțuie amețitor, fără o logică prestabilită, după cum gândurile lui Noimann zboară. Știința lui Nichita Danilov ține de stăpânirea mijloacelor necesare spre a face aceste elemente să converge către conturarea unui mesaj coerent. Așa se și explică faptul că pilde biblice, versuri din Omar Khayam, idei din Schopenhauer sau bancuri despre bătrânei cu probleme cauzate de Viagra coexistă, armonizându-se într-o proză a cărei principală calitate mi se pare fluentă.

Nu-i mai puțin adevărat că romancierul se pricepe de minune a da fanteziei aparența naturalității. Calitate rară la prozatorii de astăzi. Să luăm un exemplu. La un moment dat Noimann are senzația că a nimerit într-o clinică de obstetrică și ginecologie, unde un doctor ciung îi face un control în talpă, descoperindu-i o gaură. Examinând-o cu atenție, pseudoginecologul constată existența unui fetus. Urmează un dialog karkian, despre răul care se află în noi: „Sunteți curat?» îl întrebă cu perfidie ciungul. «Dar dumneavoastră sunteți curat?» Celălalt răsă: «După cum vedeți și dumneavoastră, nu» — și ciungul își scoase o parte din ciotul său infect din talpa bolnavă a lui Noimann, acoperit cu cheaguri de sânge amestecate cu urme de puroi galben. «Cum aș putea să fiu curat dacă răscolesc răul dumneavoastră?» făcu el.” (p. 94) Imaginea fetusului din talpă (materializarea unui avort făcut cu luni în urmă de Lilith), completată cu trimeri la Freud, se transformă într-o originală modalitate de a sugera că răul nu trebuie căutat în afară, ci stăpânit înăuntrul nostru. Asemenea pasaje cu bogată încărcătură simbolică alternează cu altele ușoare, cu pronunțată tentă parodică: „O ședință de spa în propria dumneavoastră cadă este o modalitate ieftină și eficientă de relaxare. Pentru a beneficia de o ședință asemănătoare uneia dintr-un centru specializat, nu este nevoie decât de o imaginație bogată pentru a crea o atmosferă reconfortantă. Acesta este cel mai important element al unei ședințe de spa, deoarece ajută nu numai la reîncărcarea

bateriilor, ci și la condimentarea vieții de cuplu.” (p. 141) Intertextual publicitar nu e altceva decât modalitatea prin care autorul încearcă să contrabalanseze întesurile grele ale cărții, opunându-le retorica gratuită a consumismului.

O altă trăsătură a romanului de față (dar și a prozei lui Nichita Danilov în general) o constituie puterea fabulatorie cu totul remarcabilă. Scene precum discuția dintre Noimann și piciorul care îl provoacă, ritualurile orgiastice la care se presupune că s-ar deda inginerul Satanovski în casa unei bătrâne, înfruntările dintre Noimann-cinicul și Noimann-penitentul, consultul tălpilor făcut de către ginecologul ciung, petrecerile din cavou etc. sunt tot atâtea dovezi certe ale înzestrării autorului pentru ficțiune. Și nu orice fel de ficțiune, ci una care să dea realității aparența realității.

**Ficțiune
și filosofare**

Strategia narativă a romanului, relativ simplă, se reduce la câteva personaje, cu nume transparente, care se mișcă pe o scenă cu aparența lașului, punând în circulație idei, simboluri și înțelesuri ascunse. Doctorul Noimann, pictorul Bikinski, masterandul Lawrence Oliver, câinele Spinoza, omul-paie Braic, femeia-salcie Olivia, profesorul Perjovski, inginerul Satanovski, Mathilda (Lilith), madam Fundyfer (dulce-i graiul moldovelesc!) etc. alcătuiesc o lume pestră și stranie. În fapt, ei acoperă un spațiu ideatic nesfârșit, pe care romancierul îl proiectează de la Mitropolie, gară sau străzile lașului până la constelațiile zodiacale. Pe acest fundal, stomatologul Noimann își împarte existența între slujbă, casă, Corso și cripta pe care și-a pregătit-o din timp. Romanul trăiește la nivelul conștiinței și aproape deloc la nivel factologic.

Din păcate finalul cărții păcătuiește prin retorism. Locul fanteziei dezlănțuite este luat de fraze teoretice greoaie. Ele contrastează vizibil cu restul volumului, constituindu-se într-o inutilă tentativă de a rezuma sensurile. Nichita Danilov devine, astfel, victima propriei teze, pe care caută să o fixeze chiar cu riscul alunecării în

Adrian JICU
jicoadrian@yahoo.com

Tălpi 2. Viața ca un tren

prozaic: „Suntem, la urma urmei, cu toții niște fetuși expulzați în necunoscut. Un pântec ne germinază, altul ne digeră și asta-i cam tot. Însăși lumea aceasta — dar poate și cealaltă — e ca un uter sau ca un stomac vesnic nesățul. Aici e viața, dincolo moartea. Și între ele e întins un cordon ombilical. La ce bun să începi a întinde peste lume o plasă de concepte? Cui le sunt ele de folos, odată ce nu e nimic palpabil? Odată ce totu-i fum? Odată ce goul și plinul sunt un fâs și odată ce toată eternitatea cu care ne batem capul trece cât ai clipi din ochi?” (p. 268) Dacă acceptăm că, de regulă, viața bate filmul, aici, în final, filosofarea bate ficțiunea.

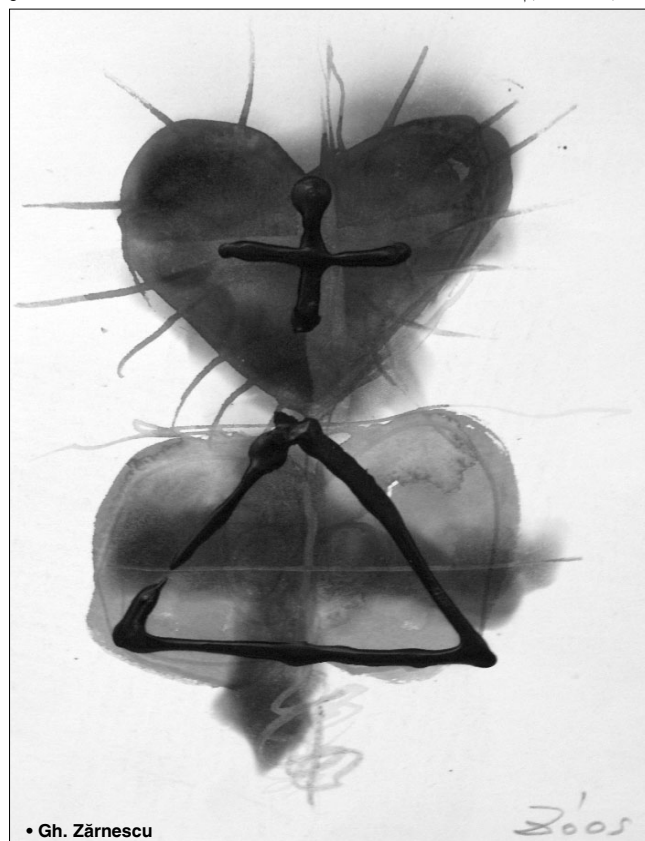
**Destinație necunoscută.
Despre locomotive,
trenuri și neliniști umane**

Locomotiva Noimann este, de fapt, o parabolă a vieții și a morții. O (meta)întrebare despre rosturile omului și ale lui Dumnezeu. Răzbat în text neliniști existențiale care reclamă căutarea unor soluții, a unor certitudini. Noimann își amenajează un cavou luxos, tapetat cu icoane și tablouri, unde se retrage din când în când pentru a fuma un trabuc și a bea un pahar de coniac, meditănd la eternitatea vieții de dincolo. Pentru stomatolog cimitirul nu e altceva decât „un tren ce se mișcă pe șine spiralate (...) spre un anumit punct unic, un fel de gaură neagră, a cărei menire e să scoată toată

această omenire aflată într-un stadiu de descompunere spre un liman luminos, binecuvântat de cel Atotputernic.” Idee pe care o regăsim la un alt personaj, omul-locomotivă, aflat sub îngrijirea profesorului Perjovski: „... avea o viziune limpede asupra lumii, pe care și-o închipuia ca pe un tren ce merge dintr-o gară în alta, trăgând în urma lui o groază de vagoane în care se aflau amestecate de-a valma tot regnul vegetal și animal, începând cu iarbă, arbori, insecte, păsări, reptile, moluște, pești și mamifere, inclusiv trestia cugetătoare, omul, reprezentat de bătrâni, tineri și copii urcați în tren unii cu bilet, alții clandestin, așteptând cu toții să ajungă la destinația finală...” (p. 154)

Premisa lui Nichita Danilov, că viața și moartea ar fi călătorii către o destinație neștiută, nu e nouă, dar îi asigură un punct de plecare pentru a construi un ingenios roman despre neliniștile omului contemporan. Care, vorba naratorului, trăiește în utopie. Or, tocmai acesta este mesajul romanului: de a ne face să ne sustragem utopiei, amăgeliilor. Întrebările lui Noimann despre rostul său pe pământ, despre adevărul prim și adevărul ultim, despre încotro mergem trădează ceva din neliniștile fiecăruia dintre noi. Iar romanul lui Nichita Danilov nu face altceva decât să le dea glas, într-o formă atractivă, nu la îndemâna multor prozatori actuali.

* Nichita Danilov, *Locomotiva Noimann*, Iași, POLIROM, 2008

• Gh. Zărnescu

Ion Fercu

Oaspetele

Oaspetele este un roman cu un narator căruia i-am putea spune „partinic”. El are o puternică reprezentare a negativului și pozitivului existenței, ceea ce înseamnă că, nefiind copleșit de viață, poate urmări și poate participa la confruntarea forțelor contrare. O va face, proustian, printr-o încercare a regăsirii „timpului pierdut”. O marcă a negativității este regimul comunist, definit de sintagme prin excelență negative: „infernul puscării”, „neomenia programată”, „universul disperat al absurdului”. Pe acest fond negativ rememorat, figura paternă și întâmplările capătă o dimensiune fabuloasă, marquesiană: „Atâta vreme cât copilul său va avea puterea de-a râde, în vreme ce toți ceilalți vor plânge, nimeni nu-l va îngenuchea, iar pământul său va rodi numai și numai pentru ai lui”. Perspectiva se datorează faptului că personajul principal este un intelectual, ce nu s-ar simți confortabil într-o lume a duplicității, a lăbilității morale, a lasității, a lipsei de atitudine. Și nici în adoptarea unei viziuni literaturizate asupra existenței, unde atitudinea se ia doar prin ironie și sarcasm. Cumva, acestui intelectual, Leru, care evaluează viața prin raportare la livresc (de sorginte existențialistă mai ales, dar și al autorilor religioși) și se opune chiar tatăl său, Mitu, care „era o ființă metafizică de o rară profunzime”. E motivul pentru care tatăl capătă în ochii copilului Leru și apoi în memoria sa, dimensiunile unui erou fabulos. Zdrobit, dar nu învins.

Întrucât prin perspectiva romanului s-a instituit un joc al planurilor temporale prezent/trecut, vom asista la o perindare de scene din două lumi: cea contingentă și cea a perioadei comuniste. Leru se întoarce în satul său, a venit cu avionul și acum recuperează realitățile unei țări în „tranziție”, realității în care e inițiat, mai întâi, de șoferul de taxi, care îi povestește cum a fost jefuit, ocazie pentru introducerea argoului borfașilor și a unei ditirambe împotriva milițo-polițistilor. Ceea ce înseamnă că romanul *Oaspetele* nu-și urmărește realizarea doar într-o structură narativă, ci și în cea a literaturizării, urmărind expresivitatea. Iar expresivității i se adaugă un bogat și profund lirism. Încât s-ar putea conchide că romanul îi oferă, de această dată autorului, lui Ion Fercu, posibilitatea desfășurării complexe și complete a personalității sale, care include poetul, filozoful, eseistul. Experiențele artistice și intelectuale converg aici într-un mod fericit, într-o asumare conștientă. Conștiința care veghează asupra tuturor nivelelor romanului (narrativ, expresiv, compozițional), face ca *Oaspetele* să aibă nevoie de un lector lucid și cu gust bine format. Pentru că verosimilitatea și asumarea unei trăiri a sensurilor tragice ale existenței, căutate indeobște de cititorii de romane, se plasează într-un plan secundar.

La scară largă, Leru este un Ulise al zilelor noastre, un om rupt de glie și condamnat să cutreiere lumea, să rătăcească. Iar prima scenă emoționantă a romanului este una de epopee: întâlnirea dintre Leru și Ciulei, bătrânul câine ce parcă-l aștepta ca să-și poată da ultima suflare în brațele sale. Scena este așezată explicit de narator în paralel cu episodul întoarcerii lui Ulise în Ithaca. Nu e vorba de o reluare a „metodei mitice” a lui Joyce, teoretizate

de T.S. Eliot după scrierea „Tărâmului pustii”. Livrescul are aici un substrat ontologic. Recurența apelului la livresc o dovedește. De ce ar fi făcut Leru remarca despre Mitu că nu l-a citit pe Voltaire? Și de ce Leru însuși, când duce dorul cănelui pe când se afla în America, este sfătuit să-i citească pe „naturalisti”: Buffon, Konrad Lorentz, A.E. Brehm, Jack London, Homer? Nu doar ca să înțeleagă *semper fidelitas*. Ci pentru că trăirea se prelungeste în reprezentare (idee), iar ideea amplifică trăirea. De aceea episodul întoarcerii lui Ulise în Ithaca, deghizat în cerșetor și recunoscut doar de căinele său Argus, este relatat cu amănunte. În plan literar, el mai are și rolul de amplificare a planului sensibil. Și, încă, se stimulează intuirea faptului că lumea e un flux neîntrerupt al existenței, chiar dacă noi trăim doar într-un colțor și-un timp limitat al ei. Astfel memoria (istorică, a vieții unui om și a întâmplărilor recente) se conjugă cu trăirea și ideea. Romanul *Oaspetele* modifică deci perspectiva literară curentă, pentru a iniția o problematică aflată pe granița a două mase statice încărcate cu energie de semn contrar, una a ideii, cealaltă a trăirii – și, prlungind, pe granița dintre gest și semn, dintre viață și semnificație. Romanul ascunde un substrat filozofic, o interogație a existenței nu doar prin calități sensibile, ci și intelectuale, propune un joc secund, a cărui existență presupune întotdeauna capacitatea autorului de a abstractiza concretul. Ceea ce înseamnă că lectorul romanului va trebui să-și revizuiască permanent întâile impresii, cu cât înaintează în lectură. Hybrisul trăirii (care făcea deliciul tragediei antice) este dublat și concurat de puterea și profunzimea ideii. Pentru a citi romanul cu plăcere, cititorul trebuie ca mai întâi să parcurgă acest drum către o convenție literară mai puțin uzuală și s-o accepte. Din acel moment i se va releva o lume de o extraordinară varietate a fațetelor vieții, susținută, cum spuneam, de o profundă sensibilitate poetică, de simț al interogațiilor fundamentale, de neliniște metafizică, de simț al expresivității.

Romanul *Oaspetele* e frământarea dintre două materii diferite, cea a „filozofiei” (gândirii) și cea a literaturii, fiecare luptând permanent să capete întâietate. Acest conflict îi dă nerv, îi dă energie, nu îi permite inerția, moartea pe picioare.

Dacă ar fi să plasez romanul undeva (după cum se obișnuiește), l-aș așeza în proximitatea literaturii de aventuri spirituale, deși complexitatea sa îl face mai mult de atât. El ne duce în imersiune spre abisuri tragice, fără echipament de scafandru. Însă ideea de cunoaștere rămâne și presupune un lector cu acuitate și receptivitate pentru chestiuni aflate dincolo de vizibil, în zona metafizică, a Ideilor, a conceptelor. Și un lector avid de ceea ce se află dincolo de curgerea imediată a vieții ce se desfășoară ca o telenovelă, avid de semnificația vieții într-un plan superior celui terestru.

Tot acest material, toată această frământare vor duce până la urmă la concentrarea unui filon ce va concretiza obsesia autorului: interogația asupra destinului omenesc – în secolul XX și în general. Între personalitățile ce l-au dus pe scriitor la ideea de destin, tutelară pare să fie figura lui Cioran, dar acesta e doar un accident, cauzat probabil de fascinația pe care pontiful nihilismului o poate provoca intelectualilor. Pentru că, bănuiesc, interogația pornește de gândurile autorului privind soarta generației interbelice și a celei postbelice, de

la soarta intelectualilor și oamenilor de rând în interbelic și sub comunism – dar scriitorul reușește să meargă mai departe, interogând asupra destinului uman într-o civilizație, într-o societate (lumea noastră) aflată în criză (situație de criză exprimată simbolic de Leru Hatman în postura de „ultim Bakunin al Estului”). Semnificație globală dublată în plan sensibil de însuși destinul personajului Leru care, în chip de Lerocoop, oferă ca ieșire din impas ideea „regăsirii Sinelui prin Tăcere”.

Desigur, complexitatea unui roman nu poate fi prinsă într-o cronică literară. Am încercat câteva sugestii asupra a ceea ce ar putea fi *Oaspetele*, dar alte drumuri, prin nimic receptate aici, se pot deschide cititorului.

Dan PERȘA

Miruna Vlada

Pausa dintre vene

Deschizi *Pausa dintre vene* (Editura „Cartea Românească”, București, 2007) a Mirunei Vlada și te gândești, citind mottoul ales din Sarah Kane („Eu nu vreau să mor. Nu mai vreau să trăiesc” – frază ce aminteste alte două versuri memorabile din Esenin), că urmează să citești o carte de poezie despre cumplita deziluzii, despre tentația de sinucidere. Dacă am ști de la bun început că pe la mijlocul elegantei cărți este iarăși evocată Sarah Kane („Mă vor iubi pentru ceea ce mă distruge.” – zicea ea cu un simț tragic al propriului destin), am presupune că vom întâlni în versurile Mirunei Vlada acea cruzime, acea tentație maladivă din piesele autoarei britanice, pigmentate de dorințe sexuale ce-și pierd firescul și degenerază în mutilări ale trupului și sufletului. În fond însă, *Pausa dintre vene* este o carte realistă despre dragoste, cu fericirile și deznădăjdirile ei. Miruna Vlada apelează la Poezie pentru rolul de catharsis, încercând nu să depășească unele cote paroxistice angoasante, ci depresii, tristeți naturale. Aceste stări le împletește cu o fină introspecție a eului feminin, cu o revoltă (ușor reținută) împotriva perenității blestemului ancestral căzut asupra Femeii. Culoarea roșie, cea a sângelui ce curge prin vene, simbol al vieții și, deopotrivă, al morții, inundă conținutul cărții. În inima celui care trăiește o iubire la intensitatea ei maximă se dă o luptă între un inger și un demon, fără sfârșit, fără învinși și fără învingători: „pot dormi lângă tine/ fără să știu unde mă aflu unde genele mele/ ating norii/ un snur roșu aproape lichid/ leagă visele noastre până adânc în pământ”. Găsesc aici semnificații ale unui sentiment dual: teluric (pământul) și imaterial (aproape lichid). Rahav și-a salvat sufletul printr-un fir roșu, iar în icoana Sfintei Treimi a lui Andrei Rubliov, *Cele Trei Persoane* poartă câte un toaig subțire de culoare roșie ca promisiune de răscumpărare, printre altele, și a vinei lui Rahav. Dincolo de aceste asociații pe care mi le-a indus Miruna Vlada, sensul lor adânc este și mesajul transmis în discursul poetic: se întâmplă ca iubirea dintre un bărbat și o femeie să oscileze între patimă și sfîntenie, între devoțiune și părăsire, să dureze o clipă sau o eternitate. Autenticitatea sentimentelor este verificată în momente de cumpănă, când iubitul cade bolnav. Scurtul poem în proză care evocă o astfel de amintire, intitulat *Septembrie*,

este de o rară sensibilitate, dragostea iubitei era împărțită de porumbeii aflați la fereastra celui bolnav, mila ei se transmitea și asupra unor bolnave străine, care „urinau în pat” și „zâmbeau stingerite”. Metaforic, porumbeii (simbol al purității sufletești) ca niște asistente „mici și albe” *îmbătrâniseră* prin familiarizarea cu bolile și suferințele omenesii. Iubita era *înăuntrul* vieții, iar spaima de boală, de moarte, îl proiecta pe iubit *în afară*: „Mi-ai spus că nu mai poți trăi pentru că tu ești afară și eu înăuntru. Ți-am mângâiat obraji cu palmele reci. Era o liniște despre care mi-e frică să vorbesc, îngâbenită pe la margini ca pozele de nuntă ale bătrânelor. Când mă întorceam, femeile din salon se dezbrăcau până la sânge și îmi arătau bățile inimilor lor, îmi arătau nepăsarea cu care își lustruiseră sentimentele în toți acești ani. Mă implorau să iert, să salvez boala, dragostea și restul.”

Despre versurile din volumul de debut al Mirunei Vlada, *Poeme extrauterine*, s-a spus că sunt „viscerale”, fiind citate ca versuri „forjate”. *Pausa dintre vene* aduce o altă imagine a Mirunei Vlada: o *femeie-copil* senzuală, retractilă, pe care o întristează realitatea înconjurătoare, dar mai ales limitei umane. Din manifestul fracturismului nu mai păstrează decât relația între biografie și scris (autoarea vorbește despre relația ei cu Octavian Soviany sau cu Nora Luga). Sinceritatea conferă o și mai mare siguranță versului. Modelele feminine pe care le asimilează ca proprii avaturii sunt artiste ce-au avut frământări puternice, cărora le-a *fost* înima, cum ar fi pictorița Frida Kahlo (se face și un paralelism între cuplul Frida Kahlo – Diego Rivera și Miruna Vlada – Octavian Soviany), poeta Sylvia Plath sau Pena Corcodușa: „astăzi am descoperit/ în *Craii de Curtea-veche*/ că noi doi ne-am cunoscut într-adevăr/ că el mi-a admirat poalele rochiei/ când l-am sedus spărgând pahare/ la petreceri deșănțate/ că băusem geniu la aceeași masă cu el”. Limbajul este eliberat de vulgaritate, sunt prezente unul sau cel mult două *atavisme*, dar cu finalitate nu de șoc estetic, ci de evidențiere a unei dureri sufletești care depășește fiziologia și se manifestă somatic: „îmi țin sângele menstrual aproape/ nu vreau să-l pierd/ tu ești în sângele meu menstrual/ tu îmi arzi pânțele/ continui să te afunzi”. Imaginea se împlinește spiritual și poetic prin însoțirea dăruirii de sine, cu idealizarea iubitului: „plâng pentru că vreau să te inund/ / trupurile celorlalți bărbați sunt de ipsos/ mădulele lor groase nu pot pluti în lacrimile mele/ deshidratate/ doar corneele tale sunt o barcă de lemn/ ce traversează lent/ corneele mele înlăcrimate”.

După trei ani de la debut, Miruna Vlada, născută la 17 august 1986, își împrăstiează zicerile ei grave cu nostalgia ale copilăriei, nu pare ci într-adevăr este mai *blândă*, *fragilă* și mai *tânără!* Și nu-i stă deloc rău așa. Dimpotrivă, așa zice că o prinde chiar mai bine această ipostază, mult mai feminină.

Violeta SAVU

Iancu Grama

Lespedea de devon

Ei bine, un autor pe care aveam convingerea că îl cunosc, un discurs față de care m-am apropiat oarecum într-o ordine nefirească. Cu ceva timp în urmă, aș fi afirmat fără strângere de inimă că mi-a plăcut Iancu Grama în primul rând prin **Noctalia**. Dar, iată-mă acum, în situația oarecum paradoxală de a-mi scoate la iveală temerile pe care le resimt odată cu lectura ultimului volum de versuri, **Lespedea de devon**, apărut la Editura „Studio”. Am scris paradoxal deoarece în aproximativ măsură egale, Iancu Grama rămâne în continuare un ermetic ce își dozează feroc excesele de exerciții intelectuale, dar și un explorator al unor sensuri noi.

Deși nu stă în maniera proprie de a-mi construi „pledoaria” pentru o carte de versuri într-acest chip, voi începe să enumăr câteva din impresiile avute în urma lecturii volumului de față, începând, anacronic, cu... concluziile. Reintorcându-mă la acele sensuri noi deja invocate, atrag atenția că asistăm la o geometrizare de fond a propriei existențe, în sensul în care cunoașterea își poate materializa interesul doar în fața propriei exactități. Deși câmpul poetic pare firesc suprimat, abia de acum Iancu Grama ne oferă o surpriză uluitoare: trăirea adevărată în spațiul unui lirism mascat reclamă în poezia sa o pocăință asumată frenetic. Nu asistăm la scindarea eului, ci, pur și simplu, la dispariția totală a acestuia din planul tridimensionalității către un esteticism thanatic. Câmpurile semantice la Iancu Grama nu lasă locuri libere tocmai pentru faptul că fiecare punct al matricei sale este susceptibil de a îndeplini o funcție aparte, la care nu poate renunța. Multă lume a căutat în formă, a căutat cezuri la care, sunt convins, poetul în veci nu s-a gândit. Poezia sa este practic o ultimă încercare de reformulare a unei poziții inflexibile în fața tainelor universului!

Antinomiile create nu funcționează precum în romantism și nici nu recurg la „principiul contrariilor”, ci se zbat pentru „a cesiona” un spațiu aflat în continuă semnificare. Departe de a conjuga realitatea aproapei așa cum viața nu lichefiază moartea. Poezia lui Iancu Grama nu mai este un joc posibil, ci este urmarea tuturor jocurilor ce au fost cândva rânduite sau îngăduite. Inflexibilitatea pe care o dezvăluim nu e o soluție, ci mai degrabă o constatare în tonuri reci. Poetul nu poetizează, ci transcrie un invers al poeziei. Este din acest punct de vedere cel dintâi ori cel de pe urmă. La nivel stilistic, metafora conduce către parabolă în timp ce la alt nivel observăm o dispariție aproape totală a adjectivului, situație ce conduce nu către nuanțarea unor realități concrete, ci, dimpotrivă, la o reorganizare a universului investigat. Singurul care pune probleme pare a fi nivelul lexical. El este cel care parcă nu își găsește soluțiile optime de a ieși din eventuala criză. Nefiind nici pe departe o poezie de stare, ci, dimpotrivă, o poezie ce mizează în profunzime pe realitatea ideii, e necesară o rescornire o logosului, ceea ce în bună măsură poetului îi reușește.

Înspre sfârșit, rămân cu certitudinea că te-ai luat la trântă cu tarele universului și că ai îndeplinit pentru câteva clipe rolul lui Atlas. Această echivalare autor-cititor, oarecum de la sine înțeleasă, provine din tonul lapidar și precizia prin

care autorul își permite să-și realizeze inciziile.

Lespedea din devon – cât de pretențios, cât de barochist... De altfel, deși despărțit total de ingratitudinile barocului, discursul poetic nu are cum să nu fie ostentativ și, în același timp, prețios. Prețios prin vocabular, prețios prin sobrietate, prețios chiar prin turmurul pe care îl presupune. Ce câștigă Iancu Grama prin toate acestea? Poate șansa de a vorbi „în sonori umbre”, dar în același timp de a nu se transforma într-un bacovian deși, atunci când citești „pagini vechi”, cu greu te poți retrage: „unui om strângându-și suferința îi sunt date alte grinzi/ și alte lespezi// ca într-o altă intrare îi sunt de împrumut veștile cu depărtarea/ prinsă în piept/ unui singur pelerin îi arăt paragrafe o atât de comodă ieșire/ printre întârzieri și uitare ca un fapt care caută înălțarea// același schimb de pagini vechi și-i neliniștea care iese/ dintr-o altă zi cu un ultim sacrificiu”. Nebuna viață rămâne o „străbaterie” în care tăcerea nu mai poate juca decât rolul unui exemplu contorsionat, devenit între timp banal. Logosul adevărat nu se poate desfășura în prezența unui limbaj tocit ci ar trebui să survină „ultimei abstractizări”, formată din suma tuturor cuvintelor.

Cu presentimentul că acesta este ultimul volum în această cheie a poetului, îi consider discursul ca fiind unul extrem de puternic, asumat, unic, și care mizează pe formele unei realcături (chiar târziu) sub semnele unei pseudo-autoneantizării, cu dispunerea fizică mereu înspre margine, rămânând posibilități pentru definirea permanentă a unei existențe măcinate de sâmburele devenirii dintâi: „starea de ezitare calcă pe urmele lor// motivăm prin rătăcire și lipsă de timp/ de-aceiași vârstă cu-nțelepciunea sunt toate pierderile/ și-adusul pe după umbră sau cei ce vor înlocui distanțele cu măsliuri// un om își calcă propria umbră și-și adevărește sieși/ începutul strigării precum roaderea unei dimineți/ și neliniștile fierb înăuntru// e un adăpost din care vor izvorî încă înșelări/ pentru uitare lasă bătrâna vreascuri și câteva rădăcini” („un om își calcă propria umbră”); „ieșire să-și înnoade numele și cele două cuvinte convertite// avea epiderma lăsată în jos își considera mai mult lungul uitării/ și retragerea pe zece punți// erau predestinarea prefacerea din piatră într-un fundal/ crenelul se vedeau vechile arcuiri// «sohodol !...» a strigat cineva din sirul vinovatilor/ și uitarea și-a întors fața către ardere/ și potrivirea a trecut de partea interogărilor” („retragerea pe zece punți”).

Marius MANTA

Daniela Șontică

Uitați-vă prin mine

Invitația din titlu a Danielei Șontică poate fi înțeleasă fie ca o mărturie de o liminară sinceritate, de expunere nedisimulată către cititor, fie ca o metaforică propunere a unei grile personale (și, implicit, originale) de interpretare a lumii. Dintre ele, mai seducătoare îmi pare a doua variantă, întrucât (vorba lui Felix Nicolae, de pe coperta a IV-a), poeta „excelează la capitolul trucații sentimentelor, suferințelor și mâniilor”. Cu precizarea că nu despre trucaj este

vorba, ci de simulare, de adoptarea unor măști lirice care îi servesc intențiilor lirice. Ceea ce nu exclude într-un totul subiectivismul, ci, dimpotrivă îl potențează. Îndărățul aparențelor vibrează însă o poezie autentică.

Elegantul volum (apărut la Editura „Brumar”, Timișoara, 2007) este unul inegal. L-aș situa undeva „la mijloc de rău și bine”, la confluența realizărilor și nerealizărilor. Sunt puncte în care versurile ating zonele lirismului autentic, dar și locuri comune, care nu spun nimic. Unele dintre imagini au prospețime, reușind să transpună ideea unei existențe consumate fără de sens. Pornind adesea de la realitatea frustră, ele se transfigurează în instantanee artistice: „Mă trezesc pe un pat/ de spital, lângă mine este doctorul de gardă/ ținându-mi/ gândurile cât mai strâns,/ plâng de parcă/ mi-au pus un program greșit/, deschid ochii și înțeleg/ în sfârșit că el nu mai vine./ Respir,/ nu pot să le reproșez nimic,/ ei mă îngrijesc bine,/ iar pentru a mă salva/ mi-au tăiat aripile.” (**Reanimare**) Există și alte imagini reușite, semn al înzestrării certe a Danielei Șontică. Ele surprind prin ineditul și puterea plasticizantă: „Cine renunță la sex este o primăvară”, „El nu mai rostește cuvinte decât/ cu degetele pe tastatură...”, „Cearcănul mi-a căzut cu zgomet pe caldarâm”, „... mă lasă printre cerșetori să împart sentimente...”, „Treci cu șenila peste nervii mei/ înfloriți de dimineată”, „Caii amintirilor tale trec mai departe...”, „Învățăm mereu arta fugii” etc. Nu-i mai puțin adevărat că alteori versurile nu reușesc să miște, lipsindu-le puțința de a emoționa: „Ea plimba zilnic pantofii/ asortați la poșetă pe calea cea largă”, „Un sărut în care să mă pierd/ ca-ntr-un somn după o viață nedormită.”, „Locuitorii acestui oraș/ merg tăcuți printre zgomete”, „Numai acela care a aflat drumul/ nu se mai întoarce.” etc.

În tot, **Uitați-vă prin mine** rămâne o carte plăcută, însă nu una care să impună o viziune poetică puternică. Îi lipsește profunzimea ideatică, în ciuda scânteierilor lirice reușite.

Adrian JICU

N. Roșioru

Prăpastia

Romanul **Prăpastia** reprezintă debutul ca romancier al lui Nicolae Roșioru, actor și scriitor băcăuan. Deși scris cu 30 de ani în urmă, a fost publicat în luna octombrie a lui 2007, la Editura „Egal” din Bacău. A fost scris, așa cum autorul o spune, în 19 nopți consecutive, aproape dintr-o răsufflare, și tot dintr-o răsufflare se ciștește. Dramele personajelor se succed cu înrâncănare și nu permit opriri, pauze. Totul trebuie consumat dintr-o dată pentru ca într-adevăr să avem senzația, la sfârșit, că viața este o scurtă oprire într-un uriaș univers, că „ceasornicul își îndeplinea implacabil funcția de a uza totul și de a ucide viața”.

Cartea urmărește povestea familiei avocatului Andrei Răducanu, proiectată

pe fundalul războiului, care el însuși devine personaj sau, mai curând, suprapersonaj, întrucât determină separarea familiei și toate celelalte consecințe. Structurat în două părți, romanul se concentrează în prima parte asupra destinului personajelor principale, Cristina și Andrei, în timp ce a doua, mai scurtă, de doar șapte capitole, completează tabloul cu evoluția celor doi copii ai acestora, Cristian și Stoica. Numeroasele simetrii dau romanului forță și ne amintesc încă o dată că nimic nu este rodul întâmplării. În ziua când o întâlnește pe Cristina, avocatul Andrei Răducanu pledese într-un proces în care soții cereau divorțul, invocând motivul înstrăinării; după câțiva ani, soții Răducanu înșiși vor fi despărțiți de o distanță fizică, dar și de una a sufletelor. Profesorul Pavel Mihai, care trăiește durerea pierderii soției sale, este frapat de asemănarea dintre aceasta și Cristina. Nu peste mult timp, profesorul își va împlini încă o dată destinul alături de Ana, de astă dată prin moarte. Andrei și Cristina se vor reintâlâni, dar ironia sorții face ca avocatul să fie acuzat de moartea celui pe care încercase să-l salveze și să fie definitiv despărțit de soția sa.

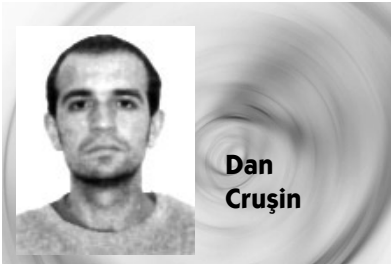
Se împletesc în această carte suavitățile poveștii de dragoste cu ororile războiului, sunt puse la încercare sentimentele personajelor, puterea lor de a rezista în fața destinului năvalnic. Scriitorul este aspru asemenea destinului, dar și iubitor și cald. Își iubește personajele, le mângâie, le simte pulsul, trăiește odată cu ele, dar în același timp nu le scutește de nimic din ceea ce este omenească: chin, durere, dezamăgire. Este un roman al iubirii, dar și al înstrăinării, al ingenuității și al pasiunii, al cochetăriei nevinovate și al sobrietății morale.

Autorul excellează în evocarea sufletului feminin. Cristina, Rodica, Mihaela, Lidia, femei atât de diferite, domină cartea. Surprinde exaltările și dezamăgirile Cristinei și, prin ele, permanența căutare a iubirii de către femeie, sentimentul coșelor al inefabilului pe care îl trăiește în fiecare clipă. Tot ea experimentează de două ori iubirea: năvalnică, acaparatoare în anii tineretii, senzuală și caldă la maturitate. Scriitorul este riguros, atent la detalii, profund în analiza psihologică. Portretul lui Stoica este foarte convingător, iar Cristian impresionează prin verticalitatea sa.

Spre sfârșit acțiunea se precipită, ca și cum scriitorul sau, în definitiv, viața nu mai are răbdare, și nu-i mai vedem pe Andrei întemnițat sau pe Cristina suportând demersurile procesului. Dar ni-i închipuim. Sufletele lor au fost atât de puternic zugrăvite, încât putem întui cu ușurință zbatările lor.

Citind cartea, m-am gândit la inflexibilitatea specifică lui Rebreanu, la analiza minuțioasă a Hortensei Papadat-Bengescu, cea care s-a apropiat atât de bine de sufletul feminin, la delicatetea și finețea lui Ibrăileanu, la oroarea de război a lui Camil Petrescu. Impresia după lectură este aceea a unei trăiri intense și imense în arhitectura spumoasă și complicată a vieții.

Anca-Mihaela PAȘCU

Dan
Crușin

Fără titlu...

tălpile tale reci îmi masează oasele,
nepregătite pentru măcel,
și trosc, trosc –
pocnesc ca niște vreascuri uscate, bune de foc

acum, sunt o carte uitată, fără poze
așteptând o zi în care tu ai să mă deschizi,
cu încercări de încheietură
ai să încerci... am zis,
n-ai să cauți cartea în raft,
dar ai să dai întâmplător peste ea,
o carte fără titlu,
apoi ai să deschizi undeva la început
dar orbită de ceva ce nu mai înțelegi,
ai s-o închizi și-ai s-o clasezi în minte.

Tălpile tale reci calcă prin labirintul Minotaurului
căutând ieșirea.

Frig

Iarna mă face să-mi amintesc două nasuri roșii de frig,
Dar nu știu de ce,
Mă face să-mi acopăr mâinile,
Să-mi spun:

Va fi cald pe vremea asta!
Să mă uit în ochii gerului și să-i spun:
- Trage în mine! și să nu mă ierte și să mă uit
în ochii țigrlului din frig,
cel cu ghiarele desfăcute să-i cer să mă înhațe și
să mă devoreze,
să nu mă ierte!

Așa și tu, să-mi retez capul ăsta
Plin cu amintiri de tine,
Să nu mă ierți!

Sânge

Care curge prin vene
Care se scurge din ele,
Substanțele mele,
Care plâng așteptarea ta din nou în sânge
Asta numesc eu acasă. Și
Flux, reflux –
Într-o iarnă care ne îngheață marea de roșu ce ne
desparte,
la niște apă și arunc-o pe fața pătată cu sângele
roșu de rușine.
Desparte-mă de mine
Și dă!
Dă toată vina pe mine.

Lin

Fantezia acestei dimineți ești tot tu
Cu aripi de gând, imaginea ta pe minte,
Minte cel care zice că te-am pierdut,
Te caut cu pași mici prin grădini suspendate,
Te adulmec canin după petalele de păr de la spate,
Și mă las ars de soarele toamnei,
În speranța că există o dumnezeire.

Fantezia acestei zile ești tot tu,
Cea care mă concepe ca un NU.

Libațiile solare mă trimit totuși în așteptare,
Visând nătâng la un nou ev,
Niciodată la fel...

Cum peștele lin se freacă de burțile celorlalți pești,
vindecându-i,
Așa caut și eu vindecare la o boală ascunsă a
inimii mele.

Necarnală

Bagă-ți degetul în gât și atâță-ți furtuna ta internă,
Și arată-mi ce poți, ce poți, ce poți!
Lasă-te dusă de mirosul de vin înspre mine,
Degeră-ți capul și bagă-l în ceanul încins al anilor,
Suge-ți sucul gastric, ăla natural, cu un pai împins,
Rupe-ți chingile inimii și scoate-le să țâșnească,
Arată-mi cum sunt sfârcurile tale pe dinăuntru,
Învârte-ți mațele și apoi lasă-mă să-ți desfac nodul
gordian!
Naste-ți fătul prin Calea ta Lactee, muiere!
Frânge-ți bratele încercând să te aperi de misogi-
nismul meu atavic,
Plânge-ți ochii până la ultima picătură amară!
Verbul „a fi” numai prin durere există!
Așa că, stinge-ți chiștoacele pe coapse,
Dacă poți, lasă-le să ardă pân' la oase.

-Și nu uita că cea mai frumoasă femeie,
Ești tu, cu gura ta rotofeie,
Așteaptă o dată și încă o dată,
Și am să te aștept și eu femeie –
Iubirea mea mutilată!

Rime dinainte și dinapoi

Nimic și nimeni nu-mi mai poate da,
Nimeni și nimic nu-mi mai poate lua,
Nici măcar tu, care nu mai ești,
Nici verbul ăsta: nu mă mai iubești.

O viață am, știu până când dispar,
Copilul unei suferinți fără habar,
Nu mai acuz, nu mai deschid nimic,
Nu pot să nu refuz să mă mai ridic.

Greul începe, greul se termină
Și mă întreb pe unde să caut lumină,
O scânteiere, și ea oarbă, ca-ntr-o ceață,
Îmi mai ghidează gândul tânăr, înc-o dimineață.

Oglindea vremii mele-i cărpită cu cioburi,
Mă văd, m-aduc iar acasă, îmbrăcat în găuri,
Sunt poate toane efemere, în dansul meu cel dur
Mă bucur cam amaric, nu-i nimeni în jur.

Iar Totul, așteaptă să doară și el,
nimic ca Nimicul nu doare la fel.

Văd o grădină

Văd în crisalida ta, o casă mică de țară,
Cu grădini de flori și ridichi,
În care miei pasc sarea de pe tâmpla căruntă a
pământului
Și apele vor fi mușuroaie și curcubeel vântului

O alee duce spre pădure și alta... niciunde.

Pe prispă, căluții de mare torc, schimbați în pisici
de casă,
Pe scări, o movilă de petunii-n ghiveci,
În ramuri – o sevă de aur cu lacrimi de rasă,
Și-n pățuț, iar flori, de cimbru și mir
Miros de săpun de trandafir adus de zefir –
Cu ultimul tren zburător peste un cadru de nuci,
Căzuți la pământ, betivani și uituci.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

O prezență suspectă

Nu de mult, venind să facă reparații prin casă, unul dintre
meșteri a rămas cu ochii ațintiți pentru câteva momente semni-
ficative la teancurile mele de cărți, așezate, din lipsă de rafturi
deocamdată, pe jos, într-o dezordine aparentă. După ce s-a
mirat, întrebându-mă cu voce tare ce fac oare cu atâtea cărți, a
zis că tare ar fi bune de aprins focul cu ele, pe la țară, pe unde-
va. Am remarcat însă, după aceea, cum a adoptat treptat un fel
de respect precaut, căutându-și cuvintele cu atenție, încercând
să se rafineze ad hoc, pe cât îi stătea în putință. Și în momentul
acela mi-am simțit cărțile ca pe niște cămi credincioși: după ce
au plecat muncitorii, îmi venea să le mângâi pe creștet...

Dar metafora cărților ca niște ființe devotate și pozitive cred că
e cam depășită de vremuri. Papa Benedict, spre exemplu, îmi dă
dovadă că e mai în pas cu timpul, atunci când se uită la cărți ca
la niște recipiente cu virusi malefici. Și pentru că nu poate să
prevină fizic lectura lor, așa cum o face călugărul bibliotecar din
romanul celebru al lui Umberto Eco, încearcă, în contrast cu fos-
tul papă, să prevină consumul acestor „droguri”, condamnându-l
pe Harry Potter ca pe un anti-erou ce promovează vrăjitoria, spre
exemplu. Sunt două lucruri, cred, ce ar putea explica supărarea
marelui pontif (și care, cu ocazia asta, și-a atras porecla de
PapaRatz): unul, ignorarea distincției literal-conotativ și altul,
perceperea lipsită de nuanțe, fără rafinament, a legăturilor com-
plicate dintre adevărul așa-zis obiectiv și cel artistic.

Cel care m-a făcut să înțeleg prima confuzie este un alt învi-
nuit religios pentru crima de a fi făcut literatură: Salman Rushdie.
Lectura *Versetelor satanice* care i-au adus condamnarea la
moarte din partea ayatollahului Khomeini mi-a prilejuit plăceri in-
telectuale fără rest, iar asta nu e numai din cauză că, în general,
mă delectează atacurile subtile ale inteligenței ironice asupra
unidimensionalității prostiei sau a intoleranței fundamentalismu-
lui, oriunde și oricum s-ar manifesta el, ci și pentru că romanul
conține pasaje de o frumusețe ce îți taie răsufarea.

Faimoasa descriere a imamului din capitoul IV m-ar supăra și
pe mine teribil dacă aș fi în locul lui Khomeini. Pretenția de a fi
sursa absolută a adevărului, închiderea ermetică și dis-
prețuitoare față de ceilalți, văzuți ca niște viermușori ascultând
orbeste vocea dematerializată a radioului ce îi teleghidează,
toate acestea îl transformă pe imam într-o caricatură ce nu-și
poate avea egal decât în satira unui Jonathan Swift. Ura față de
străini este motivată de faptul că ei beau vin, iar nu apă, de
preferință lor de a măsura timpul cu ceasul, iar nu de a trăi în tim-
pul etern în care imamul zboară călare pe arhanghelul Gabriel,
de însuși faptul că sunt străini. Rushdie face critica unei culturi,
de fapt, iar reacțiile acesteia nu fac decât să confirme adevărurile
textului său.

Totuși, critica aceasta vine din partea unui sceptic, a unui
necredincios, a unui hibrid, a unui indian musulman crescut pen-
tru a respecta valori aparținând unei alte civilizații, cea britanică.
Din punctul lui de vedere, *Coranul* este literatură. Din punctul de
vedere al musulmanilor credincioși, *Coranul* este adevărul
însuși, incontestabil și inegalabil. Rushdie gândește europe-
nește, adică nu-și poate închipui o casă cu multe încăperi, fără
să-și propună să le ia în stăpânire pe toate, să intre în fiecare
dintre ele, în numele dreptului la liberă alegere și al individualis-
mului. Dumnezeu creștin vrea să fie căutat cu orice preț, însă
Allah își stăpânește cu gelozie extremă deșerturile, întinderile
goale unde stă el și numai el. (Dar Hristos are și el nevoie de
post și singurătate, iar Allah își cheamă și el supușii la Mecca.)
Sufletul musulman nu e, cu precădere, un aventurier, un blas-
femiator, ci un călător înăuntru, o fereastră închisă. Faptul că
lumea lui poate fi uneori condusă de tirani nu îi anihilează este-
tica și nici epistemologia. Spațiul ale cărui contururi sunt superb
ambiguizate și colorate de miriadele de fluturi în mișcare, descris
în unul dintre capitolele *Versetelor satanice* trimite înspre ceva
care transcende diferențele, dar care, în loc să le distruge, le
potențiază, le descoperă în plenitudinea lor. În ultimă instanță,
arta transcende ironia, subordonându-și-o.

Coranul și Biblia, ne spun liderii spirituali ai lumii, nu sunt lite-
ratură, deși ele sunt pline de poezie și de ambiguu și de sensuri
multiple. Poate că asta e egal cu a spune că legea supremă a
lumii e însăși poezia și că ea trebuie aprătată până la capăt.
Poate că adevărul e doar unul și poate că spre asta arată
degetele atât de diverse ale textelor. În mod cert, cărțile nu sunt
o prezență prea comodă. O cunoști, profesora de română
(!), îmi spunea odată că nu suportă să vadă cărți prin casă, că o
să le pună prin debarale, să aibă și ea aer. Anxietatea ei era jus-
tificată: am văzut că îi atinge până și pe cei pentru care cărțile
apar drept combustibil.

— *Domnule Radu Cârnci sunteți principalul exeget român al operei lui Léopold Sédar Senghor; cum l-ați cunoscut pe marele poet și om politic, în ce împrejurări?...*

— Printr-o întâmplare fericită! În 1965, mi-a ajuns, de la Paris, cartea sa de debut *Cântece din umbră* (*Chantes d'ombre*, Ed. Seuil, 1945) care m-a cucerit prin frumusețea și originalitatea ieșite din comun. Aveam în față creația unui poet profund gânditor, venind puternic din străvechi tradiții africane, într-o expresie lirică modernă, amintind de *Anabasis* a lui Saint John Perse. Da, *Cântece din umbră* descoperea Franței și cititorilor din lumea întreagă, un scriitor nou, purtând pe frunte, de la început, semnul învingătorului. La acea vreme eram la Bacău redactor șef al revistei *Ateneu* — proaspăt înființată (1964) — m-am străduit și am tradus, cu destulă dificultate, câteva poeme cu care am înobilat o pagină în revista noastră.

I-am trimis-o însoțită de o scrisoare, rugându-l a fi de acord cu traducerea și tipărirea în limba română a unei cărți (din cărțile sale, adică o antologie) care să se deschidă cu un cuvânt din partea sa către cititorii români. Răspunsul a fost afirmativ și prompt ca de la un Șef de Stat ce era (din 1960). Cartea a apărut cu titlul *Jertfe negre* (legat de o carte a sa *Hosties noires*) la Editura Univers, 1969, în colecția „Poesis” și a constituit un triumf.

Personal l-am cunoscut mai târziu, în 1975, cu prilejul unei vizite neoficiale în România, încântându-se, timp de două săptămâni, de frumusețile țării noastre. Cu acest fericit prilej ne-am văzut, ne-am cunoscut (din scrisori ne știam de câțiva ani!); a fost o bucurie mare pentru mine și sinceră pentru Excelența Sa, care, la despărțire, m-a invitat a-i vizita Senegalul. A doua zi, prin intermedierea ambasadorului său la Paris — domnul André Guillaibert — care îl însoțea în această vacanță românească, am primit documentele privind călătoria mea în Senegal...

— *Senghor era un spirit elevat; ați trăit sentimentul platonician că, în sfârșit, un intelectual rasat poate fi și un bun om politic? Reprezenta Senegalul din «era Senghor» o republică a filosofului?...*

— Da, Senghor era un spirit ales. Foarte cultivat într-ale literaturii, filosofiei și artelor, istoriei și religiilor, ba chiar în ceea ce privește evoluția științelor era la zi. Cuprinderea problemelor timpului său a făcut să fie și un vorbitor strălucit. Studiase la Sorbona filologia clasică — greaca și latina — dar stăpâna — în afară de franceză, în care era expert! — portugheza și spaniola, dar și engleza și germana. Vă închipuiți ce nesfârșite universuri i se deschideau și cu ce bogăție de instrumente opera în faptele sale culturale. Era, într-un fel, un *renascentist modern*, aplicând creator în Senegal experiența cultural-politică însușită în Franța și Europa. Într-un interviu, ce mi l-a acordat în 1976 (publicat în „România Literară” din aprilie, același an), sublinia nevoia acută de cultură și instrucție a popoarelor negre, „colonizate până în măduva oaselor”, cum spunea, pe drept cuvânt, marele africanist Leo Frobenius. Senghor a rămas credincios principiilor sale înnoitoare, subliniate în următoarea formulă: „Omul, cultura adică, este la începutul și la sfârșitul oricărei dezvoltări, ca instrument major și scop final.” În lumina acestei ideologii, a organizat învățământul elementar obli-

gatoriu, a înființat facultăți și institute de învățământ superior pentru profesori, ingineri și alte cadre tehnice, a dat un avânt deosebit presei și literaturii autohtone. *Foarte important:* spre a înfăptui toate acestea, a alocat pentru învățământ, instrucție și cultură, adică pentru dezvoltare, 33% din bugetul țării, atunci când țările europene dezvoltate acordau, doar, până la 20% pentru aceleași necesități. Tot datorită sprijinului dat de Senghor s-a afirmat un număr important de scriitori (Birago Diop, David Diop, Cheik Hamidou Kane și mulți alții). Tot pentru a demonstra bogăția și puterea creatoare a Africii, Senghor a organizat la Dakar, în 1964 (la doar patru ani de la alegerea sa), *Festivalul Artelor Negre* ce s-a constituit într-un memorabil triumf. Fărăndoială, Senghor — prin faptele-i de conducător, ca și prin valoroasa-i operă scrisă — demonstrează și susține cu

Senghor:

Renascentist modern,

folos principiile din „Republica” lui Platon. Da, marele scriitor și filosof al culturii și-a trăit «Republica sa».

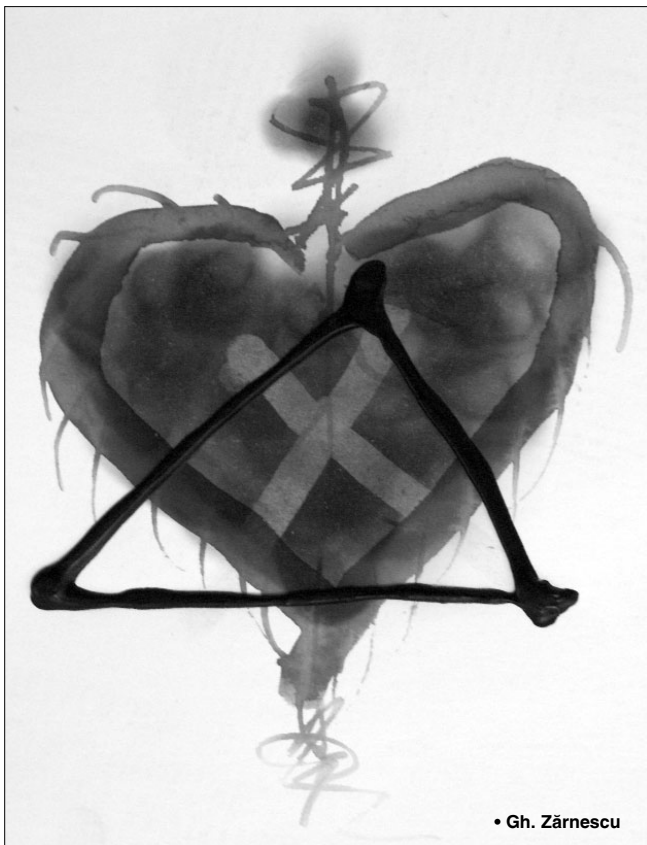
— *Germanul Oswald Spengler afirma în „Declinul Occidentului” că: „Istoria Omenirii înseamnă istoria marilor culturi...”. Ne putem explica astfel profundul atașament al lui Senghor pentru cultura franceză? El venea dintr-o altă lume, cea colonială. Avea, oare, complexul colonizatului? Aderența sa la valorile metropolitane era instintivă (datorită politicii asimilaționiste franceze), sau rațională (dorința de a se integra unei mari culturi)?*

— Atât din viața sa, cu toate împlinirile-i, dar și din politica aplicată în Senegal, Senghor reiese ca un raționalist, un cartesian bine cumpănit, scopul final fiind *îndreptarea lumii* în esențele sale înalt umaniste. Atașamentul său față de cultura franceză — care, de la 1789 încoace s-a afirmat în lumină de *libertate, egalitate, fraternitate* — a fost determinat, în primul rând de *limba franceză*, ce i-a deschis calea cunoașterii, nu doar a culturii hexagonului, dar și a Europei, și a lumii în general. Iubirea lui față de această limbă a *frumosului esențial, a fineței și distincției* era egalată de *iubirea totală* față de bogatele tradiții culturale africane. Dar, nu prin limba neamului său *serer* ar fi putut să le înfățișeze lumii, ci printr-o

limbă de anvergură, prețuită și credibilă, prin marile-i valori dăruite umanității. Cunoșcând de la sursă *puterea spirituală a Africii*, fiind în miezul de taină al acesteia, Senghor (și mai toți scriitorii continentului negru, care l-au urmat) au așifat cu mândrie oriunde și oricând virtuțile stirpei sale. Senghor este însă și teoreticianul, ca de exemplu în esul *Ce aduce omul negru* („Ce que l'homme noir apporte” — Ed. Plon, 1939) și *Contribuția negro-africană la civilizația mondială* („Contribution nègro-africaine à la civilisation mondiale”), sau: *Estetică negro-africană* („Esthétique negro-africaine”, Revista „Diogene” — 1956). Sunt numeroase studiile sale privitoare la Africa și valorile sale publicate în presa de la Paris și Dakar intitulată LIBERTÉ. Îmi face plăcere să reamintesc (și să informez pe cei interesați) că din volumul I („Négritude et humanisme”) și din volumul III („Négritude et Civilisation de l'Universel”) principalele capitole au constituit cartea tradusă de noi (Radu Cârnci și Traian Biju) cu titlul: *De la Négritudine la Civilizația Universalului*, Editura Univers, 1986, București, și reeditată în acest an de Institutul Cultural Român, cu prilejul Centenarului Senghor. În aceste cărți, ca și în volumul „Négritude, Arabité, Francité — Reflexions sur le problème de la culture” (Editions Dar Al. Kitab Allubnani, Beyrouth, 1969), Senghor susține necesitatea imperioasă a înfrățirii culturilor, spre realizarea aceluia *metisaj spiritual* atât de productiv în plan mondial. Da, Senghor s-a integrat unei mari culturi, franceza, contribuind însă la îmbogățirea acesteia, fapt pentru care, se știe, a fost primul «străin» primit în Academia Franceză. El nu a fost un asimilat ci un *înnoitor*.

— *Ce însemnătate avea pentru Senghor moștenirea tradițiilor africane? În Senegal există un mozaic de populații și religii; vorbea el de o cultură senegaleză, cu variante wolof, serer, peul etc., sau de o cultură africană?*

— Până spre patruzeci de ani, Senghor a scris, asemenea confracților francezi, tratând teme europene și umane ale timpului; chemarea lui era însă alta; a renunțat la tot ce făcuse până atunci și s-a dedicat întru totul scrierilor inspirate (și determinate!) de cultura tradițională din Senegal, din Africa, deci! Cu debutul editorial *Cântece din umbră* („Chants d'ombre”, Ed. Seuil, Paris, 1945) pătrundea în lirica franceză și europeană o voce nouă. Distinctă, surprinzător de originală, primită cu entuziasm. Cu al doilea volum *Jertfe negre* („Hosties noires” — 1948, aceeași editură) Senghor s-a așezat definitiv în *foliul de orchestră* al poeziei franceze. Toate celelalte cărți — „Ethiopiennes”, 1956; „Nocturnes”, 1961; „Lettres d'hivernage”, 1972; „Églies majeures suivies de Dialogues sur la poésie francophone” (apărute tot la Editura Seuil) gloria lui Senghor era definitivă. Întreagă, această excepțională creație lirică este străbătută de marea iubire și prețuire pentru străbuni, pentru suferințele acestora, pentru țări

• Gh. Zărnescu

cetățean universal

lor în păstrarea tradițiilor, a ființei spirituale africane. Cu îndreptățire, Jean Paul Sartre l-a numit *l'Orphée noir* în prefața la *Antologia noii poezii negre și malgaze* (Poesse Universitaires – 1948) întocmită de însuși Senghor, antologie ce a constituit un moment de vârf în cunoașterea și afirmarea poeziei din Africa francofonă. Iată, din cartea de debut („Chants d'ombre”) poezia *Rugă la măști* („Prière aux masques”), demonstrativă întru cele de mai sus:

Măști! O, Măști!
Mască neagră, mască roșie, voi,
măști alb-negre
Măști din cele patru zări de unde
adie Spiritul

Vouă mă închin în tăcere!
Și ție mai întâi, Străbun cu cap de leu
Voi ocoțiți acest loc în care e proscris
orice răs de femeie orice surăs
care se ofilește

Voi distilați acest aer de vespnicie
unde respir aerul Părinților mei.

Măști ale chipurilor fără mască, lip-
site de riduri și gropite

Voi care ați plăsmuit portretul acesta,
care-i chipul meu aplecat peste altarul
hărții albe

Aidoma chipului vostru, ascultați-mă!
Iată, moare Africa imperiilor – e agonia
unei jalnice prințese

Aidoma Europei de care suntem
legați prin cordonul ombilical.

Ațintiți-vă privirile nestrămutate
asupra copiilor voștri înrolați

Care își dau viața precum sărmanul
ultima haină.

Să fim prezenți la renașterea Lumii
Căreia îi suntem necesari precum
plămada fânii albe

Fiindcă, cine ar mai învăța ritmul
defuncției lumi de mașini și de tunuri?

Cine ar mai striga de bucurie pentru
a trezi morții și oropsiții în zori?

Spuneți, cine ar mai reda îndemnul
de viață celor cu nădejdiile sfârțecate?

Ne numesc oamenii bumbacului, ai
cafelei, ai uleiului

Ne numesc oamenii morții.

Ci noi suntem oamenii dansului, ale
căror picioare reinvață vigoarea izbind
pământul nepăsător.

Asemenea poeme, de un pronunțat lirism politic, sunt o multitudine în opera lui Senghor; cântându-și strămoșii, țara, poporul, *el imnifică Africa*, tradițiile, durerile și speranțele bătrânului continent. Exemplul său de mare scriitor-cetățean al Africii, a creat o puternică mișcare literară pentru libertate și emancipare națională a popoarelor negre, în secolul XX.

— *Frumos formulat! Atunci ce se simțea el, un reprezentant al culturii (culturilor) africane (vezi marea-i luptă pentru afirmarea Negritudinii), al culturii franceze adoptive, sau al «celor două lumi»?*

— Senghor a știut să facă din opera sa o admirabilă sinteză a culturilor, având în vedere istoria, puterea și necesitatea împreunării acestora. Definind Negritudinea ca fiind „...ansamblul de valori culturale ale lumii negre, felul în care ele se exprimă în viața, instituiile și operele popoarelor negre”, el le ridică și le desăvârșește importanța în context universal, dându-le rolul de stimulent într-un timp modern al umanității. Da, el este un produs fericit al culturii neamurilor africane altoite cu esențialitatea celei franceze, de aici rezultând acel *métissage culturel*, pe care Senghor îl preluase creator de la antecesorul său Pierre Teilhard de Chardin. În esență, marea senegaleză rămâne un umanist, luptând cu armele spiritului pentru transformarea în planul conștiinței de sine a celor de-un sânge cu el, de a-i ridica la înțelegerea fenomenelor de progres și civilizație, de libertate și demnitate în fața lumii. Da, Senghor îi iubeste și prețuiește pe frații săi negri, la fel cum îl admiră pe Claudel, și pe *griții* din țara sa, pe Saint-John Perse, ca și pe *minstrels-li* americani.

— *Maestre Radu Câmeci, de unde această pasiune pentru valorile lumii francofone? Ați tradus pe Senghor și pe marea scriitor libanez Kahlil Gibran (tot din franceză), ați așezat (cum vă place să spuneți!) în limba română, pentru întâia oară, integrala lirică Baudelaire, mărturisiti-vă...*

— Încă din vremea liceului teoretic („Regele Ferdinand” din Rm. Sărat) am deprins dragostea de lectură; profesorul de greacă și latină Dumitru Crăciun (un enciclopedist, scria versuri în limba lui Ovidius și le publica la Paris în revista „Lingua latina” – al cărei redactor șef a fost Senghor) a știut să ne însuflețească pentru frumos, pentru valorile clasice. Citeam din tragedia greci și recitam fragmente din Catullus și Vergilius, înțelegând a ne bucura de clipa trăită, – *carpe diem!* – cum ne îndemna Horațiu. Tot de la el am deprins bucuria pentru cultura franceză, pe care o considera ca pe cea mai rafinată. Și, iată, am rămas între cărți și pentru cărți toată viața, un credincios slujitor. Un adaos la răspunsul de față: mi-a plăcut – și m-am străduit să înfăptuiesc lucruri care trebuiau să constituie contribuții la îmbogățirea culturii noastre, adică fapte în premieră. Așadar, în afara celor (aproape) douăzeci de titluri originale, am așezat în tiparele limbii române: *Extazul morții* de Sreëko Kosovel (Slovenia), *Profetul și Grădina Profetului* de Kahlil Gibran, *Omul de nisip* de Jean Joubert (Franța), *Dulci elegii* de Delmira Agustini (Uruguay), *Florile răului* de Ch. Baudelaire (Franța) și, nu în ultimul rând, fastuasa operă poetică, *Jertfe negre* a lui Léopold Sédar Senghor.

— *Având în vedere conotațiile ideologice ale vremii, cum a privit regimul Ceaușescu amicitia dumneavoastră cu președintele Senegalului care, în 1975 și 1976 a fost oaspete în România?...*

— Senghor a călătorit în România în 1975, în vizită neoficială (fiind interesat de faptele întru medicină ale vestitei dr. Aslan), prilej cu care s-a hotărât și vizita oficială din anul următor. Tot atunci mi-a făcut invitația de a vizita Senegalul. În urma acestui demers am început lucrul la „Jertfe negre”, ediția a doua bilingvă. În toată această vreme, regimul a privit cu îngăduință, de la distanță, așa zice, această relație culturală, mai ales că era vorba de un președinte, fost, până în 1945, membru al partidului comunist francez (ca mulți dintre intelectualii francezi de după război).

A doua sa vizită, cea oficială (aprilie 1976) ne-a lipsit de posibilitatea de a ne întâlni, organele în cauză considerând, poate, că nu este potrivit, având în vedere rangul întâlnirii. Mai mult, în excesul de zel al *acelorași organe*, interviul luat de mine lui Senghor pentru a marca acest eveniment, publicat în „România literară” a fost cenzurat: din fotografia, în care figuram într-o discuție cu președintele, chipul meu a fost scos! Vă închipuiți uimirea lui Senghor, care îmi trimisese fotografia anume, spre a se demonstra amicitia culturală dintre doi scriitori, indiferent de rangul superior al unuia dintre ei. Senghor și-a dat seama de acest lucru, și anume că scriitorimea nu era slăbiciunea lui Ceaușescu, mai ales că întâlnirea – pe care și-a dorit-o! – cu breasla noastră a fost scoasă din program. La întâlnirea pe care am avut-o cu dânsul, mai târziu, la Paris, mi s-a confesat cu o umbră de amarăciune. Totuși, cu prilejul vizitei (însoțit de doamna Colette – soția sa) i s-a decernat – într-o adunare festivă – titlul de *Doctor honoris causa* al Universității din București, moment cultural de înaltă ținută, în care Senghor a strălucit elogiind istoria și cultura română, împlinirile și rădăcinile sale. Cadoul oficial: *Jertfe negre*, ediție omagială, monumentală, bilingvă, ilustrată de talentatul grafician Dan Erceanu, la care tridisem cu devoțiune...

— *Foarte interesant!... Spuneți-ne câteva cuvinte despre Senghor – omul, marea dumneavoastră prieten și contemporan!...*

— Senghor cucerea prin simplitate și deschidere sufletească. Îl interesa soarta lumii, ce poate fi schimbată prin cultură și toleranță etnică și religioasă. Iubea Africa și Franța ca pe-o unică întrupare. Simplificând foarte mult, Senghor a slujit cu dăruire celor două mari idei Negritudinea și Francofonia. I-a fost dat să le și înfăptuiască. Sărbătorit – cum spuneam mai devreme – cu mare fast internațional, la împlinirea a 70 de ani (Dakar, 1976), Senghor s-a retras din suprema magistratură (în 1980), după ce douăzeci de ani a prezidat Senegalul, dedicându-se multiplelor activități culturale. Iată câteva din funcțiile, nu doar onorifice: *Președinte al Comitetului Internațional al Latinității; Președinte al Comitetului de Conducere al Francofoniei; Președinte al Asociației „Asturias”; Președinte de Onoare al Organizației Mondiale a Poeților; Vicepreședinte al Internaționalei Socialiste* ș.a.

Deținător a numeroase și prestigioase premii internaționale de poezie, membru *honoris causa* al multor academii și universități (peste 35), unicul «străin» primit în Academia Franceză, Senghor rămâne, în continuare una din personalitățile cele mai marcante ale secolului trecut...

— *Francofonia a declarat anul 2006 drept Anul Senghor; cum comentați această inițiativă a OIF, având în fruntea sa tot un senegalez, fostul succesor al lui Senghor, Abdou Diouf (președinte al țării între 1981–2000)?...*

— Așa cum arătam, *Abdou Diouf* rămâne un vrednic și dăruit continuator al lui Senghor. Alegerea sa ca *Secretar general* al OIF asigură continuitatea și calitatea mereu în creștere a acestei mișcări. În ce privește *Centenarul Senghor*, sărbătorirea inițiatorului este o cinștire din plin cuvenită. Luptătorul și scriitorul Senghor și-a legat definitiv numele, așa cum arătam, de aceste două mari idealuri: afirmarea *Negritudinii* și impunerea *Francofoniei* în plan mondial. Munca și devoțiunea sa față de aceste importante acțiuni sunt remarcabile, spre lauda Secretarului general, Abdou Diouf.

— *După cum cunoașteți, noi l-am omagiat pe Senghor, la Bacău, în cadrul simpozionului „Senghor – spirit francofon” (20 mai 2006). Presa locală a vorbit despre „Produsul cel mai strălucit al Africii”; evocat la Colegiul Național „Vasile Alecsandri”! Ce valori spirituale, credeți că ne leagă, pe noi români, de mesajul senghorian?*

— Desigur, valorile francofone și în primul rând cele franceze, și nu de puțină vreme. Mari scriitori ai Franței au fost traduși în limba română încă din secolul al XIX-lea, având o influență benefică asupra începuturilor literare moderne românești, continuându-se până azi. Un caz tipic este marea poet Charles Baudelaire, din poemele căruia peste o sută de traducători români s-au străduit a interpreta. Baudelaire (dar și alții, mulți) poate fi considerat un *francofon avant la lettre*. Mesajul lui Senghor este un îndemn prezent și de viitor având ca suport cultura franceză și bogăția-i de opere.

octombrie 2006

Interviu consemnat de
Viorel CRUCEANU

Radu Cârneli este, în primul rând, ceea ce Ezra Pound a numit un "poet de artă". Pe întregul traiect al prodigioasei sale activități, mobilul primordial al inspirației se vădește a fi iubirea de poezie și, implicit, voința de-a o produce. Tălmăcitorul *Cântării cântărilor* crede, asemenea lui D. Anghel, „în frumusețe mai presus de toate-n lume”, și chiar dacă, spre deosebire de „poetul florilor”, nu poate, probabil, spune „cuvintelor-giuvaere” că sunt „singurele-amante” ce „i-au păstrat credința”, nu încapă discuție că, mai presus de orice, el adoră logosul. Dumnezeuul său e Orfeu. Împlinitor al erosului cosmic, Cuvântul e, pentru Radu Cârneli, nu doar „foc în piatră”, ci însuși organul ideii absolute, eterne, expresia forței generative a întregii existențe:

*Iubirea-i axul cerurilor toate
și-i el, Cuvântul, care singur poate
a o-mplini, și lumi cu lumi adună:
în cosmice cântări Cuvântul tună.
Prin cuvântul inspirat, poetul accede la frumosul incoreptibil, care alungă, „neruvimic”, toată stricăciunea:*

*Frumosul este partea mea cerească
lumându-mi partea omenească.
Un prim indiciu, edificator, al cultului pentru frumos, anume pentru frumosul artistic (spus și mai precis: pentru cel obținut cu mijloace verbale) îl avem în însăși componența deosebit de eleganter editii de autor apărută în 2004. Alături de selecția din cele vreo douăzeci de volume originale, această ediție conține transpuneri de poezie universală din toate timpurile, de la Sapho la Jacques Chesse; doar o infimă parte dintr-o operă de traducător care include o integrală Baudelaire, prima în limba română. Din anexa bibliografică, cititorul află, dacă n-o știa, că fecundul poet a întocmit și o seamă de antologii, foarte diferite, de versuri românești și străine.*

Asemenea realizări dimensionează calitatea de „poet de artă” prin adăugarea celei de poet-cântăritor, calitate avută în perioada interbelică, la nivel exemplar, de Ion Pillat și Alexandru Philippide. Răsfoirea *Scrierilor* alese (ca de altfel și a precedentelor culegeri) învederează mai întâi cultivarea de către autor atât a versului liber, rimat și alb, cât și, mai ales, a celui regulat, inclusiv (pe scară largă) în forma fixă a sonetului. Apare și o formă inedită, creația lui Radu Cârneli: *rondosonetul*. Dăm și de un fel de strigătură (*Puncte*), unele notabile:

*Cura sa era precum
o tăcere de parfum
o tămie fără scrum
ros surăsul, fără drum.
Un implicat al versificației riguroase este, nu rareori, rima extrem de bogată, leonină: *uimiri – miri, prihană – strhană, mine-lumine, lin – declin, vin – divin, zburam – ram, străin – sihastră*. Nu lipsesc rimele arabotice: *cânte – sfânt e, imbune – nu ne, avide – semiramide, lumii – adumi-i*, calambururile: *tâmpne – când pe, semiramide*, „ascete – profet e”, „a spinului destin”, „gest ascet”, „Palma ca un palmier” și nici vocabulele create („aprinzișuri”). Poetul își permite și bufonade lingvistice, antigramaticale: „mă va dori pătrunde”, „și-i mirosind”, „se ivind”, „ni se-nchinând”, „și-i mă supun”, „spre a ne-mpodobire”, „spre-a se-nmulțire”).*

Sumarele celor trei volume antologice oferă și mici ciudățenii de fatadă: ciclurile de poeme originale în dublă versiune, română și franceză sau tipărirea de două ori a unui același text, sub titluri diferite: în ciclul *palmer* – în volumul în care figură inițial și într-un alt ciclu, volum la origine. Asemenea fapte, precum și altele, obișnuite, printre care: motouri, dedicații, nume proprii în interiorul poemelor, medaloane de poezi, omagiale, poeme în formă dialogată, revelă mereu subtilitatea năzuință de experimentare a cât mai multor formule poetice. Pot fi menționate, în ordinea aceasta, și poeziile de inspirație geografică. Parafrazând sentința filosofică potrivit căreia tot ce apare în intelect e furnizat de simțuri („*Nil in intellectu quid non fuerit in sensu*”), se poate spune că tot ceea ce, pe o cale sau alta, intră în conștiința sa, Radu Cârneli poetizează, de la lecturi la emoții de călător, de la priveliști din natură la fenezii sau reculegeri etice. Vorba lui Ovidiu: „*Quod tentabam scribere versus erat*”.

Trecând de la răsfoire la lectură, o primă constatare e aceea că, încatenate sau libere, albe sau așa zicând colorate, versurile sunt făurite impecabil. Icusit *versifex*, Radu Cârneli realizează, cu instrumentele prozodice adoptate, tot ce își propune: jocuri, ritualuri, visuri, atmosfere, decoruri, măști tragice și patetice, solemne și enigmatice, umbre și lumini, reculegeri și extaze – nu, ce-i drept, fără acționarea constantă a unor acelorași procedee și figurații din recuzita proprie. Cele mai lirice și mai originale sunuri imi par a fi acele ce aduc ecouri de folclor mai mult sau mai puțin sacral, mai mult sau mai puțin ezoteric, perceptibile în poeme precum *Descântec la pasăre albă* și *Mic descântec*, ce dau accent inedit tonalității de invocatie magică:

*Pasăre albă, soră a pasării negre
coboară din cer, de lângă cer
coboară din lună, de lângă lună
pasăre bună.*

*Cucuvea cu pene roșii
cucuvea cu pene verzi
cazi din lună peste dor
adu-î cerul dedesubt
pasăre cu ochi abrupt,
sau precum Început de bocet, unde o tonalitate, adecvată tot unor credințe și practici străvechi e potențată de aliterale:
Horele sunt în aer, vai, ielele, ielele
cerul coboară - o stelele, stelele
ca un lac mare, legănător
sommnu-i pe-aproape, înșelător
de aer ielele, ielele
în vuiet stelele, stelele.*

Am citat din cele trei piese cu titlu exemplificativ. Pot fi menționate și multe altele. Tot ce e mai personal, mai izbucit, mai vibrant în volumele (ciclurile) *Orgă și iarbă*, *larba verde, acasă*, *Cântând dintr-un arbore*, *Oracol deschis* își are sursa în *mitosul și magicul* ancestral, în straturile de spiritualitate autohtonă arhaică. Această sursă nu este indicată ostentativ, modul discursului fiind tocmai stilizarea accentuată, vorbirea, uneori, aproape oraculară (de aici, probabil, și ultimul titlu reproduș), dar semnalaarea unor datini, unor ritualități, unor înțelețiri de sorginte arhaică, unor oficii, ca și a unor practici laice cu nuanță cultică, produce o atmosferă de altă lume, de lume apasă și, totuși, încă existentă, o spectaculozitate hieratică. Nu doar colindele, hramurile, descântecurile, dar și hora, dansul, vânătoarea, include un ce sacramental. Dansând, insul intră „în taina florii”, se dematerializează într-un spațiu transfigurat:

*În miezul fraged de miros
eram culoare cântătoare
inalt se dorise jos
pământul devenise soare. (Contradans len)*

Nuntirea e regăsire de sine, cerească: *Acolo am urcat spre mine înalt în aur și azur
veșmântul îmi cădea-n rubine
iar cerul horă împrejur. (Nuntă Perpetuă)* Analog în semnificație cu motivul dansului e acela al zborului: *Mereu zburam, mereu fără de vârstă
și nu știam să mai fi fost altfel
și ceruri după ceruri vechi icoane
le depășeam în sclipăt de oțel. (Dor de stea)*

Sacralitatea manifestărilor ritualice de existență umană colectivă sacralizează și tărâmul în care acestea se desfășoară: natura imită actele omenești sau, invers, oamenii nu fac, prin actele lor esențiale, decât să particularizeze variat mișcărilor sempiternale ale naturii. *La un anume ceas erotic estival,
Era o horă de arbori și oameni
o joacă de copii, o joacă
de vânt și fete la un loc
era un vârtej de răcoare
o răsucire de ploaie lângă umărul soarelui. (Ciocărlia de lut)*

„Orele dragostei” sunt „ca ploile verii”: „frenetice și istovitoare/ cu nori ciudatți așteptați de pământ/ cu soarele înălțându-l nostru” (*Orele dragostei*). Iarba de acasă are, în amiezile de iunie, „ceva de mândră țărâncă”, „toată numai miresme” (*larba verde, acasă*). Oamenii cresc, ca în opera lui Sadoveanu și în genere în literatura pătrunsă de autohton,

Dumitru MICU

Melos, eros, mitologie

direct din pământ, și, când mor, se înapoiază în copaci și pietre:
*unul intră într-un stejar, altul într-un fag
unul se făcu stâncă, altul brad (...) (Poem de taină)*

Pământul, în viziunea poetului ierbei autohtone, comunică în permanentă cu cerul: *Cerul cobora, pământul urca
era aproape o îmbrățișare. (Ciocărlia de lut)*
*Ploile de vară aduc cerul aproape
îl nisipeș în ierburii îl fecundează (Orele dragostei)*

Nunta lui Uranus și a Geei, potrivit mitologiei grecești! Dar, în poezia lui Radu Cârneli, lumea e văzută din perspectiva numită de Blaga – „sofianică”. Transcendentul coboară și, pătruns de el, spațiul profan devine un spațiu sacru, în care viii se întrețin cu răposății:

*Seara, acolo, de Sămbăta morților
s-aprind lumânările din ceară curată
din cea mai curată ceară, așa-i obiceiul
câci vin străbunicii la praznic
și străbunicii le nu să ne vadă. (Hram, toamna)*

În anumite momente, privilegiate, pământul devine biserică. La Voroneț, *Sfinții au coborât de pe pereți
să se bucure de toamnă și soare
cântările-au zburat de sub peceti
albastră, de timp, răsuflare. (Sentiment la Voroneț)*

Faptul se repetă, într-un alt lăcaș cultic: *lata sfinții coborând de pe ziduri
întinerind, bucurându-se de sosirea mea
îmbindu-mă să intru în timp. (Bisencă în munt)*

Biserica devine și spațiul ocrotitor al iubirii. Cununia noastră, își anunță poetul logodnica, „... va fi o *despuiere lină*
în dans printre cădelniți cu tămâi,
ea purtând „odăjdii triumfale împărătești odăjdii”, care vor „podobi cu stele”, cu „alintă-tor argint”, „regescul mers spre-altarurile tale” (*Acum îți pun odăjdii triumfale*). Mireasa va fi, și ea însăși, o biserică pentru mire: *Așteaptă-mă cu toate ale tale
ca o biserică, în care
voi intra alunecând în extaz
iar sfinții vor întineri uimindu-se. (Aproape odă)*

Odată cu pământul, lirica din citatele volume (cicluri) sacralizează – dar nu în spirit creștin – întregul univers. Sacrul de expresie creștină se integrează într-un pannaturism sacral, construit în temeiul rudimentelor de mitologie traco-getică nedispărute în cursul timpului. De la început, un motiv dominant în poezia lui Radu Cârneli este sentimentul de participare la viața cosmică. Aștrii, pământul, ploaia, păsările, iarba îi apar poetului fie ca tot atâtea alte euri, fie ca membre și emanații ale unui organism transindividual fără limite. Imaginația lui stabilește analogii între mișcarea stihilor, ce provoacă spectacolul planșetar al eternei germinții, și necontenita devenire microorganică din propria făptură; între zvăcnirea sevelor în copaci și aceea a sângelui în vinele sale. Ploaia e percepută încă din volumul de debut *Noi și soarele* ca nuntă a elementelor. La căderea ei, „caldura din pământ cădea în sus/ ca un imens de necuprins hăvez”, iar după aceea, „pământul respira ca un bărbat/ acoperit de lungi săruturi”. (*Dans în ploaia dintă*). Animate, chiar antropomorfizate, elemente glăsuiesc și se comportă omenește. Iarba „cântă aleluia”, „Oftează peste morminte”. Seara, ea „începe să cânte de nuntă”, „se roagă pentru o noapte de dragoste”. Uneori, „tipă” („ierburile vor tipa, iubind”). În mai, ierburii „îi place să gemă sub pași”. Iarba verde de acasă „aleargă fără oprire” după poet, „îl prinde, îl cuprinde”, îl „sărută amețitor”. Poetul aude „tropolul mărunț al florilor, pașii ierburilor”. Copacii, și ei, „aleargă pe văl de cântec”. „Păduri aleargă

spre dansul de istov”; își ridică „aripile pe zări”. Soarele „fuge cu o mie de picioare”. Norii și vântul, ploaia și pictele „fac dragoste”:

Acest panpshism, cu intensă aplicație erotică, este epifania unui panteism atribuit religiei dace și adoptat de poet ca mod de fantazăre autoexpresivă. Încins de puterea ce „trece prin oameni și arbori și-i lecuieste de tristeti”, subiectul liric parcurge ciclurile naturii: *Trupul meu intră în mișcarea soarelui
privirile în mișcarea păsărilor
zborul mi se vrea de aer lung
și mă-n drept spre pădurile de piatră. (Tainice oficii)*

El trăiește, împreună cu pământul, o permanentă geneză: *Înfloraem! Înfrunzeam! Mă-ndumnezeiam!
În zori lumea era gata de nuntă:
plecun din mine culori perechi de sunete
de miresme de patimi superb legându-se*

*din mine, intrau în marea ființă, perechi
ca un sărut între cer și pământ
clopote dulce-aiurind, clopote, clopote,
clopote... (Îndatorire de primăvară)*
Epicentrul mișcării cosmice, un epicentru divin, apare antropomorfizat, și poartă numele lui suprem (poate, unic) al dacilor: *iată-mă, Zamolxe sunt eu, Stăpânitorul
peste cer și pământ, Maimarele
peste duhurile înțelepte și cele de umbră
iată-mă, Bărbat peste bărbății mei credincioși*

*Har peste femeile mele credincioase
între cele douăzeci și una de răuri: trup fără trup
pentru toți: apă și aer și foc. (Psalmii lui Zamolxe)*

Tot ce e pe pământ (și nu numai) emană și există prin Zamolxe.

Zamolxe leagă „noaptea de zi, ziua de noapte”; el „dă rod pământului și femeilor”, precum și, „din coapsele sale (...), bărbăție bărbăților”. Imaginat cam în felul în care l-a creat Eminescu, marele Zeu posedă, în același timp, atributele (mai exact, atributul) *Marelui Orb* al lui Blaga, acela de generator absolut. Zamolxe e, și în imaginația lui Radu Cârneli, metafora *Marelui Tot*. Accesul la el se obține prin, pur și simplu, adâncirea în organic, prin încadrarea în ritmurile eternei mișcări a materiei (spiritualizate). Prin natura lui, focul ce întretine viața individuală se nutrește din focul originar, veșnic viu, fără început, aprins de făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute:

*Există în mine un foc, sălbatecă bucurie de la Zamolxe,
un dor de viață veșnică. Aud din adânc
șoaptele zorindu-mă
spre marelui soacum.
Intru în dulce lungi așteptări;
fiecăre clipă-i de împlinire, fiecăre zi dulce
facere:*

*din mine se rup fiii și fiicele ca o lină
explozie... (Pământ de taină)*

Autorul *Psalmilor* din Zamolxe localizează reședința Maimarelui, a Stăpânitorului, a Nebiruitului pe Kogheon, oronim dedus din mitologicul Kogeaionon:

*Veniți, copii, la muntele de taină: Kogheon
în el puterea puterilor și toate rădăcinile
și aurul și fierul și adâncul adâncului
și vloga celor plecați dintre voi.*

*Veniți la Muntele muntilor cu vârful în cer
copii, lumina e a noastră în Marele Pisc
veniți cu arcul și săgețile și toate sfintele
arme. (Psalmii lui Zamolxe)*

Plenar exprimat în volume anterioare ediției integrante, selective, mai cu seamă în *Oracol deschis*, ce include micul ciclu *Psalmii lui Zamolxe*, nereprodus în această ediție, cultul pentru Zamolxe răzbate în *Scrieri* atenuat, surdinizat și prin dispersarea textelor. Dar se menține, „Marele Zeu” dac e cel ce, făcând să „se miște în cerul de jos strămoșii de balade și descântece”, aduce pe meleagurile carpat-

dunăreano-pontice primăvara. El „dăruie fiacără sângelui nostru/ neistovit pentru-a arde mereu”. (*Dans la echinoxiu*); el „lîmpezește fântănilor pentru tainice oficieri”, echinoxiale (*Tainice oficieri*). Noaptea, spre a pătrunde în templele zamolxe poetul „se afundă în Carpați ca într-o Dunăre de piatră”. (*Dor de munt*). În ce calitate? În calitatea de sacordat și chiar de *fiu al lui Zamolxe*. Căci „psalmistul” (așa zicând) se crede născut în „vremea fără de prihană”, când

*Superb, în vîrf, cădelnițam arome,
vale de aer legănând sonor și când
... explodau în mine, policrome,
Zăpezile din timpul trecător.*
Urcat pe sublimul munte, oficianțul se prea-mărește întru cel pururea slăvit:

*Oh, și simțeam în mine nemurirea
Cu soarele dansînd pe Kogheon
în patru zări eram nemărginirea
de la Zamolxe strălucind și domn.*
Ca preot al divinului părinte, fiul se identifică în absolut cu acesta, dobîndind puteri de genitor universal și etern (eu, veșnicul de viață dătător), omolog al soarelui:

*Fertilizam fecioarele și glia
iar apele le-mbogăteam cu vieți
și izbucnea de stîncă poezia
când coapsele-mi nășteau pe îndrăzneți.
(Fiu! lui Zamolxe)*

Integrînd-o în cosmos, focul izvorat din Zamolxe leagă implicit făptura omenească finită în lanțul infinit al vieților ce l-au premers și care îi urmează. Prin aceasta, insul devine parte constitutivă a unui grup, a unei comunități determinate. Principalul temei al solidarității celor astfel asociați fiind, de-a lungul milenilor, unitatea etnică, e normal ca panna-turismul sacralizat să includă, în viziunea poetului, inserția în comunitatea națională.

Înfăptuirile sufletului și ale minții sunt valentele care determină locul pe care-l ocupă un popor în ierarhia culturală a lumii. În această situație pe scara valorilor, rolul pe care l-a jucat și continuă să-l joace creația populară este considerabil. Folclorul – izvor al definiilor etniilor – rămâne, încă, în toate cuprinderile-i, expresia cea mai elocventă a chipului respectivei nații. În această idee, a esențializării, neamul românesc a făcut să se ivească, pentru sine și pentru ceilalți neamuri, *Miorita*.

Miracol ce a desăvârșit, ca într-o magie, împreunarea adîncului de taină cu înaltul de vis, *Miorita* adună în sine – ca într-un potir de împărțasanie! – simțirea românească în tot ce are mai nepieritor. Topind timpul și făcându-l *inel al nunții cu moartea*, Păstorul din baladă acceptă cu o dureroasă seninătate *jerfta de sine*, ca un dat al sorții, cu conditia, însă, ca el să rămână *mereu viu prin iubire* în baștina stîrpei sale, într-o legănare continuă, a celor trei fluieri: *de soc* („...mult zice cu foc...”), *de tag* („...mult zice cu drag...”), *de os* („...mult zice duios...”). Iată, dar,

Estompată intrucâtva în *Scrieri*, comparativ cu sublinierile din precedentele volume, ideea de neam se declară, totuși, și aici, prin indicarea apartenenței la spațiul autohton al figuratului. Cuvinte ca *dac, daci, Voroneț, Daniil Sihastrul, Zamolxe, Maramureș, Dosoftei* apar și în titluri. Versurile cuprind toponime ca Dunăre, Carpați, Frumușica, Călnău, Chiciura, Iernatica, formulări precum „chemarea tragică a Mioriței”, „amele din Sarmizegetusa”, „Iacrimi ale mamei Dochia”, „Florile dalbe”, „strămoșii de balade și descăntec”, „bătrâne biserică din țara de sus”, „munții Hercinici și tînară Dunărea”, „pămînt al strămoșilor mei”. Multe dintre frecvențele cromatizări nupțiale, și erotice în general, sugerează vitalitatea nației, și chiar eternitatea ei. Poemul *Hora de la Frumușica* construiește verbal, în replica la o piesă arheologică, un basorelieu, în care șase femei îndeplinesc, dansînd, rolul lui Atlas:

*De cinci mii de ani dans, Doamne,
șase femei sprijină cerul
cerul sfînt, de cinci mii de ani
să nu cadă luna și soarele.*

Una dintre versetele conține o frumoasă aliterare:

*lele cu ele, între ele, din stele
gust de piatră sub călcăie strivind
nevăzuți bărbații de veghe-mprejur
acum când se naște vîrtej de sînge.*

O permanentă sursă de inspirație, și, poate, cea mai generoasă, a lui Radu Cârneli este erosul. Frecvent invocat ca forță cosmică, erosul începe, din volumul *Umbra femeii* (1968), a fi valorificat artistic (poate, mai artistic) și ca mod sufletesc individual. Ce îl particularizează în această din urmă expresie este tonalitatea mereu jubilanță, optimistă. Iubirea nu e niciodată, pentru „centaurul îndrăgostit” (cum se autodefineste, titlular, într-o carte, poetul), „prilej pentru durere”; întotdeauna îi provoacă stări lirice exultante. Unele mici unduirii de tristețe nu fac decât să dea relief, prin contrapunctare, stării de incoruptibilă beatitudine. E chiar ciudat cum frecvența unor poeme din alte volume decât cele ce reunesc numai versuri de dragoste se potolește cu totul în ciclurile (initial volume) *Umbra femeii* și *Grădina în formă de vis*, ca și în numeroase versuri erotice din alte cicluri. În locul explozii de pasionalitate incandescentă, ca aceea din *Vis de centaur*:

Vârtejul iubirii – ce lung vîrtej de semînțe!

– *femeile mîndre veniră în sînge cu vîrf de-
așteptări
cu ochii cerându-ne iar, o secetă lungă
și trupul lor alb apucat de manle doruri
oh, cum l-altoiau nobilându-l cu aspiră putere!
Era ca un vîrf de foc, de cer strălucit
în sângele nostru incendiu (...)*
Iată, în unul dintre sonetele (ușor disimul-

late) ce compun *Grădina de vis*, tot sentimentul unei combustii, dar comunicat în altă tonalitate, ce nu duce elanul interior până la patetism:

*De-aceiași foc să ardem, aceeași vîlvătaie
să ne cuprindă trunchiul și vîrful de azur
spre-a-nnobilă și munții și apele-mprejur
în carnea noastră sfîntă același fulger taie.*

*O, arderea aceasta, cît am dorit s-o-ndur:
adâncuri de putere în mine se-ntretaie
în sânge-mi umblă timpul cu ochii de
văpaie
și-n duh comete-aprinse mă fac frumos și
pur.*

În conținut (ca, de altfel, *mutatis mutandis* și în expresie), poezia de dragoste a lui Radu Cârneli reactualizează lirica trubadurilor, celebrând amorul de tip cavaleresc. Iubita e „doamnă adorată”, nouă Esther, nouă Berenice, „Athena coborînd din mi”, regină a reginelor („în urmă-ți vin regine cu mersul maiestuos / și înfloarește noaptea când fruntea ta răsare”), „albastră zee”, ba chiar „însăși Zeea”. Femeia cântată de Radu Cârneli este o „*donna angelicata*”, pe care, când n-o mitologizează onomastic, el o numește Ceamaifrumoasă. În imaginația lui, această *făptură sfîntă* e mai presus de Beatrice, avînd puterea de a transforma infernul în paradis:

*Acum sosești: o, zveltă puritate
se leagă-nă pămîntu-n dor alin
lumina ta prin fruntea mea străbate
și-mi cântă raiul, iadul este plin*

*de-o trecere de stele și de soare
de-o moarte dulce, lung alinătoare.*

Prin dicțiunea sacerdotală, cu modulații imnice, prin cadentarea maiestuoasă, versurile poetului nostru amintesc de *Rime-le lui Petrarca*. Nu fără a resonanța tonuri și ale altor cântăreți ai iubirii, din Renastere și din antichitate. Unii dintre ei figurează în *Addenda* culegerii de *Scrieri*, cu „poeme netrecătoare” traduse (Ovidiu, Dante, Ronsard, Shakespeare), dar cititorul avisat recitează vibrări și din Anacreon, din poezia veche orientală; nu în ultimul rând, din poezia galantă de salon versaillez de pe timpul Regelui-soare și al succesorilor săi. O asemenea poetică se găsește, evident, la antipodul „conceptului modern de poezie” (dacă există unul singur), dar transpune spiritul, compensativ, în epocile cu „serbări galante” și aubade cântate sub ferește, în acompaniament de chitară. Poetul e un Orfeu ingenuncheat la picioarele Euridicei. Permanentă euforie („Pe aplecate ceruri de stele împrejur / înroua-va vocea-ți de chitră miresmată / și totul va fi aur și-albastru, lung murmur”), efluvii de miresme („E timpul miresmelor mari / sângele ne înfloarește”) și de melos orfic („gura / îți prinde-n imnuri orfe

făptura”), în sfîrșit, incoruptibilul extaz în fața femeii divinizate, exprimat cu vocabule din mereu același câmp semantic, în reprezentări și implicit referenți din mereu aceleași sfere existențiale (foc, soare, stele, metale prețioase, flori) generează inevitabil monotonie: mitologizările introduc o notă de afectare lirică, de prețiozitate. Aceste accesorii sunt sesizabile însă numai la parcurgerea fără intreruperi a întregii caritate ce se compune prin însumarea versurilor erotice. Cantata conține, de altfel, în însăși ideea structurată un accent ce dă erosului un caracter deosebit, neprofan. Ceamaifrumoasă e o „pururea fecioară”. Asemenea lui Voiculescu, în *Ultimele sonete*... și lui Argehi, în „psalmii” din *Cuvinte potrivite*, autorul *Grădinii în formă de vis* poetizează un eros ascetic. El își cheamă iubita într-o „vastă catedrală”, în care

*... noi cu focul nostru pur
vom arde smirnă pentru Domnul.*
Se apropie de femeie „cu gest ascet”, o îmbrățișează „cu gând ascet”. Îndrăgostii, amândoi, își „răstignesc dorințele pe-o cruce”. Între ei atîrnă, ca între Tristan și Isolda, o sabie: „O sabie-ntr-o noapte și de tăcere”.

Altul e conținutul *Cântării cântărilor*, încoronarea poeziei de iubire a lui Radu Cârneli, după unii comentatori. Dialogul mirilor frează de chemări la împreunare, regele slăvește frumusețea trupească, și tot astfel un cor de bărbați tineri. Prin apariția miressei, coliba păstorească se preschimbă, pentru mire, în palat mirific:

*Sosește-mi, cântec, tu, lumină lină,
coliba noastră-i înflorit palat:
cypreșii sunt coloare vii. O vină
sub cedrii cu frunziș-ngemănat.*
Mireasa așteaptă, cu înfrigurare, momentul nupțial suprem:

*O, prealubite, sunt de unduire
ca pasărea de cer în dans rotit.*
*Frumos ești tu! Și-n deasă înfrunze
Coliba noastră. Cuib neprihănit.*

*În ea, prea doritor, să-mi scoți veșmântul
de frumuseți să te umești adănc
și trupul meu spre tine legănându-l
în dor să-l frăga.*

Fascinat de cea „peste puteri frumoasă”, în descrierea căreia întrebunțează imagini de o eterogenitate șocantă, asemănînd-o „focului și mînzei” care îl „poartă pe fărâon în splendid ca”, în același timp, atribuindu-i glas de privighetoare, împodobind-o cu cercei și mărgelile sonore, regele își oferă Sulamitei serviciile de virtual bijutier și se vede îngemănînd într-o cinstirea ei:

*Și vei porni către altar stăpână
pe umeri cu văzduhul înstelat
cu soarele pe frunte drept cunună
iar eu, spre slava ta, îngemănău...*

Corul bărbaților tineri mărturisește fericirea de a contempla fecioara tot atât de aleasă între femei ca trandafirul de Siraz între flori:

*Frumoasă ești și mîndră între fete
– un trandafir de Siraz între flori –
neascuși de văluri, ochii ne desfete
și mersul tău izvor de sărbători.*

Cântarea cântărilor, precizează Radu Cârneli, în postfață, nu e o traducere a poemului biblic, ci „(aproape!) o parafrază, o interpretare modernă”, cu amplificări și abrevieri ale textului original. Total infidelă acestui text este, evident, prozodia. Prin ea, mai cu seamă, s-a operat „modernizarea”. În locul versificației libere, proprii poeziei antice orientale, avem catrene cu stihuri deca – și endecasilabe. Solomon – datorită autorului nostru – își rimează cântecule cu măsura sonetelor lui Petrarca, Ronsard, Shakespeare, Voiculescu. Nu fără a păstra ceva din savoare vorbirii biblice cu aromă de vie din En-Caddi.

Acestea sunt dominantele specificității poeziei lui Radu Cârneli. O cercetare exhaustivă minuțioasă ar releva, desigur, și alte serii tematice și tehnici de expresie. Rezultatul demersului ar înmulți exemplele în sprijinul aserțiunii inițiale că principalul stimul al creativității poetului e *cultura pentru poezie, fascinația formelor poetice*.

București, oct.-nov. 2007

Miracolul Miorița

– care aici s-a înfăptuit –

că prin geniul poetului popular, balada s-a născut, cuvîntul și melodia și-au amestecat fericit alcobururile, fântâna de frumuseți a izbucnit, eternitatea așezîndu-se, pecete de duh, pe Spațiul Carpatic.

Prelungirea vieții în moarte – supunerea celei din urmă, deci – (idee cerească aparținînd religiilor monoteiste), îl face netemător pe cel condamnat la trecerea *dincolo*, sensul vieții eterne fiindu-i limpede dintotdeauna, de la Zamolxis la Christos. De aici invocarea și prezenta elementelor cosmice și ale naturii imediate la sumbra nuntă: „...Că la nunta mea / A căzut o stea; / Soarele și luna / Mi-au ținut cununa. / Brazii și pălînișii / I-am avut nuntași, / Preoți, munții mari, / Paseri, lăutari, / Păsărele mii / Și stele făclii!...” Această totală și intimă întrepătrundere a umanului cu puterile văzute și nevăzute, ce-l depășește și-l protejează totodată, dau baladei acel misterios *support spiritual*, care îl va face pe Jules

Michelet să exclame: „...Rien de plus naïf et rien de plus grand...”, iar pe romanistul L. Spitzer să considere Miorița ca „...una din marile creații ale literaturii mondiale...” și „...fără egal în literatura altor popoare...”, va sublinia Ramiro Ortiz.

În multitudinea-i de variante aflate pe întreg cuprinsul românesc (dar și dincolo de hotarele istorice), *Miorița* exprimă în plan „spiritual, etic și estetic” ființa poporului nostru, amintind, prin esențializarea-i, de strălucirea tragediilor antice, fiind, poate, o continuare a acestora, expresie unică și tainică a permanenței devenirii umane. Stări în sublim, trimîndu-l la nemuritorul epitalam al *Cântării Cântărilor*, dar și, parcă, la tîngușorul *linos* grecesc, balada păstorului nostru rămîne miez iradiant pentru o serie de creatori ai temeiniciei românești, de la Eminescu, Argehi, Blaga, la Sadoveanu, Voiculescu, Mircea Eliade și atîtia alții ziditori de cultură națională.

Mîndri de obârșia noastră dăcică, pe care s-a altuit atât de fecund latinitatea, născînd aici, la Dunăre și Carpați, etnia română, nu putem fi mai puțin mîndri de tezaurul spiritual pe care, de-a lungul a douăzeci de secole, neamul nostru l-a rodit, în chiar nesfîrșitele vitregii ale istoriei. Celebra baladă – putere mereu proaspătă, admirată și prețuită fără rezerve – rămîne, așa cum spunea G. Călinescu, „momentul inițial al culturii noastre” și unul din primele patru mituri esențiale (*Traian și Dochia, Miorița, Mășterul Manole, Sburătorul*) ale nației române. Și, spre a încheia aceste câteva însemnări, vom cita mișcătoarele cuvinte ale lui Alecu Russo: „...Insuși Virgil și Ovid s-ar fi mîndrit, cu drept cuvînt, dacă ar fi compus această minune poetică!” Subsemnăm cu admirație, fiindcă, Miorița, aici s-a înfăptuit!...

Radu CÂRNECI

Prefața la antologia MIORITA
(în șapte limbi)
București, decembrie 1997

mondo musica

Liviu DANCEANU

Recviem pentru Ștefan Niculescu

Introitus

...s-a rupt o stea din drumul de unde nici o pasărea nu zboară. Cu excepția uneia ce ne poartă pe aripile ei spre limanul de mîntuire a durerilor. Dacă în urmă cu opt decenii și jumătate (31 iulie 1927) o bucată de cer căzu pe pămînt, într-o fatică zi de marți, de Sfîntul Timotei al acestui an (22 ianuarie) o bucată de pămînt se înălță la cer. A fost un teribil pas între timp și vesnicie. Să poate un răgaz pe care Ștefan Niculescu l-a fructificat cu binecunoscuta-i înțelepciune. Nu demult îmi mărturisise acel deopotrivă hitru și grav paradox epicurean: moartea nu-i nimic în raport cu noi, pentru că, atunci cînd existăm, ea nu este prezentă și cînd moartea e prezentă noi nu mai existăm.

Graduale

A ars ca o candelă în slujba ființei artistice și a artei de a ființa. Altminteri decît mulți intelectuali ai noștri care au ancorat spiritual în limitele existenței derizorii, Ștefan Niculescu și-a preservat o rațiune a lucrurilor duhovnicești, întind că ele sunt vlăstarele vieții ce va fi. Cu inspirație și discernămint a trăit arta sunetelor ca pe o ortodoxie, iar ortodoxia a cultivat-o ca pe o grădină a muzicii capabilă să ne amintească de Edenul originar. Fiecare opus a pavat un drum al mîntuirii, o urcare pe Golgota. Or, la fiecare bornă a întreprins același efort de a merge mai departe, cu aceeași greutate, la care s-a adăugat permanent implicarea, sacrificiul. Încet, încet uleiul din candelă s-a împutinat.

Tractus

Cu cîteva zile înainte de a ne părăsi mi-a spus că se simte obosit. A fost un șoc. Nu mi-l puteam imagina altfel decît în plină formă fizică și psihică, mereu dispus să-ți acompanieze chinurile creației, să-ți împărțesească din experiențele „monștrilor sacri” ori sa-ți monitorizeze devierile etice și estetice. În studenție, pe lângă recomandarea unor lecturi fundamentale din literatura muzicală, filosofică, religioasă, beletristică, m-a pus să-l citeș pe Epicet. Așa am cunoscut „Manualul” din care dacă aș înfăpții măcar zece la sută aș fi un om împăcat. N-am putut fi însă împăcat știind că profesorul, compozitorul, muzicologul, academicianul, mustind odinoră de energie și bunăvoință, se simțea obosit, epuizat.

Sequentia

La finele anului trecut l-am sărbătorit așa cum se sărbătoresc aristocrații, dedicîndu-i două profuri compoziție în două concerte: unul la Oldenburg (Carl von Ossietzky Universität), altul la Hamburg (Hochschule für Musik und Theater). „Der berühmteste Komponist Rumäniens, der 80-jährige Stefan Niculescu ist Gast die Oldenburger und Hamburger Universität”. A fost un triumf. Tocmai începusem să cred din ce în ce

mai stăruitor că muzica sa debordează substanțial vremea în care a trăit, că eterofoniile sale subtile cu formele lor aferente, armoniile savuroase născute din joncțiunea scărilor octaviante cu cele nonoctaviante, ritmurile cînd parlando, cînd giusto, aliajele timbrale rafinate, docte trebuie să mai aștepte pînă cînd să poată fi gustate în integralitatea delicilor imanente. La Oldenburg și Hamburg, se vede treaba că timpul nu a mai avut răbdare să adaste.

Offertorium

Acum lumea muzicii e mai pauperă. O prelungă cadentă perfect compusă a așezat întregul edificiu sonor înălțat de Ștefan Niculescu pe o tonică monarhică, împrejmuită de un regat al dominantelor și chiar al unor priorități ce fac din muzicologia și componistica românească o deschizătoare de porți: studiile despre Enescu, teoria sintaxelor muzicale ori decantarea cu o mare acuitate a direcțiilor estetice din noua muzică savantă. Ca să nu mai vorbim de categoriile temporale complexe de tipul polifoniilor de eterofonii, eterofoniilor de omofonii sau polifoniilor de omofonii. Fără ele muzica lumii ar fi fost infinit mai săracă.

Sanctus

De o consecvență și decentă față de sine însuși extraordinare Ștefan Niculescu a elaborat și experimentat cel mai viabil (deocamdată) și plin de potențialități, principiu de construcție sonoră solidar eterofonie: este vorba despre *sincronie*, comparabilă, în planul ontologiei și axiologiei muzicale, cu fuga (valabilă pentru polifonia imitativă), cu sonata (ca formă tipică omofonă) ori cu liedul (ca reprezentant autoritar al monodiei acompaniate). Și ca orice principiu fundamental, sincronia stă sub semnul simplității, al rotunjirii și deplinătății. Fețele sale sunt arătate la scară naturală, în chip firesc, nefardate sau schimonosite. Nod și ventru. Unu și Multiplu, mono - și pluri-vocalitate. Iată panta și rampa eterofoniei, fluxul și refluxul sincroniei. Cît despre arcurile ei simetrice, orice s-ar spune, sunt consecința reproducerii unui fenomen acustic primordial: nașterea și propagarea sunetului. Dar sincronia nu este singurul principiu de structurare eterofon inventat de Ștefan Niculescu. *Eteromorfiile* și *formanții* trădează fără doar și poate decenta și consecvența Maestrului.

Communio

O decentă și consecvență din care s-au iscat succesiv, pe parcursul a peste jumătate de veac, *Simfonia 1* și *Simfonii pentru 15 soliști*, *Scene* și *Cartea cu Apolodor*, *Aforisme* și *Ison 1*, *Ison 2* și *Unisonos*, *Fragmente* și *Simfonia II-a* - „Opus dacticum”, *Cantos* și *Incantatio*, *Deisis* și *Sextuplum*, *Litanii* și *Pomenire*, toate nestemate polisate în filigran. Și cite nu vor mai fi fost dacă nu s-ar fi rupt o stea din drumul de unde nici o pasăre nu zboară...

Personalități băcăuane

Radu Cârnecki

La jumătatea acestei luni, poetul iubirii și fondatorul seriei noi a revistei noastre a rotunjît încă o vîrstă, prilej de a înălța noi statui muzeilor și a rememora aventura sa pe tărîmul fabulos al literelor.

Născut în 14 februarie 1928, în satul Valea lui Lal, comuna Pardoși, județul Râmnicu Sărat (azi, Buzău), fiul Dochiei-Stanca și al lui Nicolae Cârnecki, tărîni moșneni, și-a început studiile la Școala Mărgăritărești (1935-1942) și le-a continuat la Liceul „Regele Ferdinand” din Râmnicu Sărat (1942-1948). A reușit apoi la examenul de admitere la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității București, dar se mută în același an la Politehnică și, în 1949, la Facultatea de Silvicultură din Cămpulung Moldovenesc, luându-și licența în 1954, la Brașov, unde fusese redirecționată facultatea. Prin repartiție, face un stagiul de câteva săptămîni, ca inginer silvic, la Ocolul Silvic Nouă din Brașov, după care se transferă pe un post de cercetător la Stațiunea de Cercetări și Experimentări Silvice Hemeiui, județul Bacău, și, în același an 1954, devine inginer-șef la Ocolul Silvic Fântănele.

Cum începuse să aibă preocupări literare încă din anii studenției, cînd a și debutat în coloanele ziarului sucevean *Zori noi* (1950, în aceeași pagină cu Nicolae Labiș) și a fost inclus în *Antologia poeziei românești de la începuturi și până azi* (Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1954), în 1958 renunță la profesie, dedicîndu-se în exclusivitate culturii. E numit director al Casei Regionale a Creației Populare Bacău (1958-1960), președinte al Comitetului Regional de Cultură și Artă Bacău (1960-1964), iar în august 1964 devine primul redactor-șef al revistei *Ateneu*, a cărei nouă serie a fondat-o împreună cu alți tineri scriitori băcăuani, între care îi amintim pe Sergiu Adam, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin, Vlad Soranau.

În această etapă a „începuturilor și acumulărilor”, cum a numit-o într-un interviu, a fost ferventul majorității acțiunilor culturale din zonă, editînd volumele colective *Plaiurile Bistriței* (1956, 1958), *Imn în mers* (1963), *Colociv liric* (1964), *Pagini literare* (1964), organizînd Conștiințarea cercurilor literare din Moldova (1963), luptînd pentru înființarea Casei Memoriale „George Bacovia” și amplasarea statuii Poetului în centrul orașului, inițind premiile revistei *Ateneu* și Festivalul Literar-Artistic „George Bacovia”, la care au participat sute de scriitori din întreaga țară.

Pînă în 1972, cînd a devenit secretar al Uniunii Scriitorilor, a publicat nu mai puțin de opt cărți, debutînd editorial în 1963, în colecția „Lucașfărul” a Editurii pentru Literatură, cu volumul de poezie *Noi și Soarele*, și încredințînd apoi tiparului: *Orgă și iarbă* (Editura pentru Literatură, 1966), *Umbra femeii* (Editura Tineretului, 1968), *larba verde, acasă* (EPL, 1968), *Centaur îndrăgostit* (EPL, 1969), *Grădina în formă de vis* (Editura Cartea Românească, 1970), *Cîntănd dintr-un arbore* (Editura Junimea, 1971), distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, *Oracol deschis* (Editura Eminescu, 1971). La acestea se adaugă volumul de traduceri din creația lui Léopold Sédar Senghor, *Jerfte negre* (Editura pentru Literatură Universală, 1969), care va fi reeditată într-o ediție bilingvă, în 1976, de către Editura Univers.

La încheierea mandatului de la Uniunea Scriitorilor se transferă în redacția revistei *Contemporanul*, mai întai ca publicist comentator, apoi ca șef al Secției de Cultură și Artă (1976-1990), continuîndu-și misiunea de promotor al valorilor culturii naționale și universale și participînd la o suită de manifestări ale scriitorilor, organizate atît în țară, cît și peste hotare. Această debutase, de altfel, încă din 1957, cînd a participat la Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților de la Moscova, și a inclus, între altele, Congresul Mondial al „Federeției Internaționale a Jurnaliștilor și Scriitorilor din Turism” (Tel Aviv), „Serie de

Poezie” de la Struga, Întîlnirea internațională „Scriitori și Pacea” de la Porto Roz, Comemorarea „600 de ani de la moartea lui Francesco Petrarca” (Padova), Aniversarea „100 de ani de la nașterea poetului Ady Endre” (Budapesta), Sărbătorirea UNESCO a lui L.S. Senghor (Dakar), Conferința Scriitorilor Afro-Asiatici (Adis-Ababa), Festivalul European de Poezie de la Louvain.

În toată această perioadă a fost o prezență nelipsită în paginile revistelor *Ateneu*, *Astra*, *Cronica*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Cronica*, *Familia*, *Lucașfărul*, *Ramuri*, *România literară*, *Tomis*, *Tribuna*, *Vatra*, la Radio și Televiziune, întregindu-și concomitent opera cu alte volume originale - *Cîntarea cîntărilor* (Editura Cartea Românească, 1973), *Banchetul* (Editura Dacia, 1973), *Horă de cultură* (Editura Militară, 1974), *Heraldica iubirii* (Editura Eminescu, 1975), *Nobila stirpe* (Editura Cartea Românească, 1976), *Hora anotimpurilor* (Editura Ion Creangă, 1977), *Temerile lui Orfeu* (Editura cartea Românească, 1978), Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române, *Un spațiu de dor* (Editura Albatros, 1980), *Ca muntele n amiază* (Editura Militară, 1981), *Timpul judecător* (Editura Eminescu, 1982), *Sonete* (Editura Cartea Românească, 1983), *Pasărea de cenușă* (idem, 1986), *Clipa eternă* (Editura Eminescu, 1988) - sau de traduceri: *Extazul morții* de Srečko Kosovel (Editura Univers, 1975), *Poeme* de Kahilil Gibran (Editura Albatros, 1983), *De la negritudina la civilizația universului* de L.S. Senghor (Editura Univers, 1986).

Chiar dacă în 1990 s-a pensionat, n-a întrerupt nicio clipă activitatea publicistică și editorială, inițind propria Casă de Editură „Orion” (1991) și Fundația „Izvoare” pentru Protecția Naturii și Artei (1997), participînd la noi întruniri de anvergură - Întîlnirea Poetilor Lumii de la Kuala-Lampur, Zilele Poeziei la Rodez (Provence), Congresul al IX-lea al Organizației Mondiale a Poetilor (Lisabona), deschiderea Bibliotecii Lumii de la Alexandria, Zilele Francofoniei (Beyruth) - inițind și alcătuiind antologii de amploare (*Arborele memoriei*, *Mioriita*, *Poezia Pădurii*, *Cinegetica*, *Mari poezi ai iubirii*, *Sonetul românesc*), publicînd noi creații originale și traduceri. Intre acestea: ediția bibliofilă *Cîntarea cîntărilor* (Editura Orion și Intercompres, 1994), distinsă cu Premiul „Mihai Eminescu”, Premiul pentru bibliofilie la Salonul Național al Cărții de la Cluj, Premiul „Lucian Blaga” și Medalia aniversară „Ierusalim - 3000”, *Dorador* (Editura Orion, 1997), *Heraldica iubirii* (Editura Minerva, 1998), *Pasărea - fântână* (Editura Biodova, 2001) *Scrisorile către Dorador* (Editura Orion, 2006); *Omul de nisip* de Jean Joubert (Editura Orion, 1991), *Elegiile lui Yorick* de Jacques Chessex (idem, 1995), *Florile Răului* de Charles Baudelaire (Editura Arania, 1996), *Totem* de L. S. Senghor (Editura Minerva, 1996), *Inimă de aur* de Mousse Boulanger (Editura Orion, 1998), alte trei ediții din *Profetul*. Încununînd această bogată operă, în 2004, scriitorul și-a îngrijit o ediție definitivă de *Scrieri*, în trei volume (*Arborele memoriei*, *Heraldica iubirii*, *Clipa eternă*), postfatată de academicianul Mihai Cimpoi.

În semn de recunoștință pentru complexa sa activitate, băcăuanii i-au oferit titlul de Cetățean de Onoare al municipiului Bacău (1998) și pe cel de Doctor Honoris Causa al Universității (2007), în panoplia de trofee figurînd numeroase alte însemne, între care amintim doar titlul de Membru de Onoare al Academiei de Științe Agro-Silvice din Chișinău (2000), cel de Cetățean de Onoare al municipiului Buzău (2005), Premiul „Opera Omnia” al revistei Arges (2005), Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2000); Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer (2003).

La mulți ani, Maestrel!

Cornel GALBEN

Un poet matur și o poezică grațioasă în seară de ianuarie

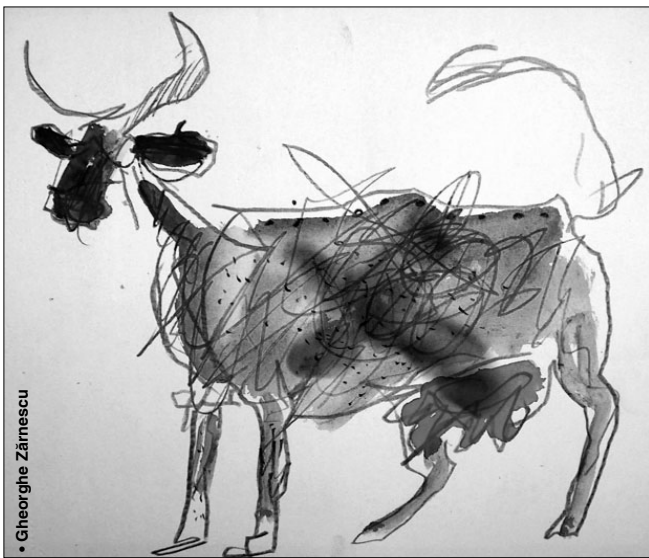
Pe 29 ianuarie 2008, la orele 17⁰⁰, s-a desfășurat ședința de cenacul la Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România. Cu mici excepții, cam aceiași oameni ca și la întâlnirile trecute au fost prezenți și de data aceasta, mai mult nemembri decât membrii ai Filialei. Și e păcat pentru că s-a citit poezie bună, în două registre diferite. Au citit din creația lor Alexandru Dumitru (membru al Uniunii Scriitorilor din România) și Silvia Miler (tânăra pretendentă la titlul oficial de scriitoare).

Petru Scutelnicu a constatat evoluția Silviei Miler de la o lectură la alta și spiritul ei de inovație. Ioan Prăjișteanu s-a lansat într-o pledoarie pentru autoarea Silvia Miler, mărturisind că o consideră cea mai bună dintre poetele mai tinere din Bacău. Probabil absența Florentinei Florin i-a generat o comparație între cele două poetese dar nu excludem și posibilitatea ca în totul preferințele lui Prăjișteanu, Florentina Florin să se claseze pe locul doi. Desigur că subiectivismele nu sunt condamnabile ci denotă atenție la fenomenul poetic tânăr din Bacău, dominat de lirica feminină prin Silvia Miler, Florentina Florin, Tincuța Horonceanu Bernevic, Loredana Dănilă și Iuliana Cioma. Iuliana Cioma a afirmat că „Silvia Miler își caută eul în astral, în vegetal, în lumină”, Tincuța Horonceanu Bernevic a atras atenția asupra cadentelor deosebite ale versurilor iar Loredana Dănilă a definit-o pe colega ei ca fiind „sensibilă, rafinată și inteligentă”. Păreri deosebite de pertinente și interesante au emis Petre Isachi și Cecilia Moldovan. „Silvia vrea să romantizeze lumea și crede în Poezie, are o voce lirică distinctă, o feminitate specifică, ea poetizează sub semnul firescului lumea iar sentimentalismul se află sub o anumită grație dând uneori impresia că s-ar afla într-o visătorie. Ca să se salveze de intrarea în manieră, n-ar fi rău dacă poeta s-ar apropia și mai mult de idee.” a susținut Petre Isachi, situându-se într-o oarecare contradicție cu opinia Cecilei Moldovan: „Găsesc în versurile Silviei Miler un melanj interesant de puritate, de căutare a unei iubiri mature, stabilitorice. Există deasemenea un echilibru între sentimentalism și

inteligentă, prin comparație cu versurile din cele două volume anterioare, versul este mai așezat, mai slesuit, mai subtil. Apare culoarea în poezia Silviei, la un moment dat este atât de mult alb, încât transcede în albastru.” Deosebit de fină a fost și observația lui Dumitru Brăneanu: „admir la Silvia Miler jocul de cuvinte, ritmul alert, mesajul bine cifrat. Versurile ei îmi amintesc de candoarea albastrului de Voronet”. Calistrat Costin a încheiat șirul opiniilor critice prin câteva sfaturi, în plus, față de ceilalți vorbitori, a observat o anumită stare de deziluzie și o simbolistică interioară. „Silvia Miler comunică esențial” a conchis moderatorul Calistrat Costin.

Și poezia lui Alexandru Dumitru a plăcut deși i s-au reproșat dat fiind statutul său de „poet matur”, anumite explicații, exclamații, întrebări retorice și abundența genitivelor. Narcis Sandu a afirmat că „Versurile lui Alexandru Dumitru ar fi mai valoroase fără epitele metaforice substantivate. Cu toate acestea ele sunt meritorii pentru că au stil și apartin poeziei cu gesturi ample.” Petre Isachi a recunoscut la Alexandru Dumitru „dulcea ipocrizie a poetului matur pentru care scrisul este însuși trăitul. Originală este exprimarea în *tiparele metamorfozei*.” Ioan Petru Viziteu a afirmat că poezia lui Alexandru Dumitru este „pe alocuri dură dar și fină, rafinată.” Calistrat Costin a remarcat „distanța” pe care o impune Alexandru Dumitru și spiritul critic al acestuia.

Unele din cele mai prizate texte au fost: „Înmugurește ușa/ Ascunsă-n mușchii vremii/ Cernele îi dă aripi/ Un fluture iernat/ O salcie salută timid/ Umbra precară/ E toamnă în veșminte/ E-un astru demodat/ Privirea peste tine/ Îmi pleacă la plimbare/ Tâlmaci de gânduri proprii/ Străinilor meleag/ Reinventez formula/ Venirii către soare/ Luminii undă verde/ Scăpându-l pe sub prag...” (Silvia Miler – „Colocvii”) și „Eu păstrez anonimatul/ În voia nuanțelor/ pe gustul semintelor incolore./ Parc-aș dori să pierd subtil/ vestimentația de asemanare./ Să-mi feres umbra la rețușul convenabil cuvintelor./ Despovărat iubirii să-mi așez/ trăirile în tiparele metamorfozei.” (Alexandru Dumitru – „Revers”) (V. S.)

• Gheorghe Zărnescu

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Miscelaneu (2)

Alb

O lună, iarna aceasta a fost ca în ilustrate. Am privit-o mereu lacom, cu interes și cu încintare, nesigur că se va repeta în viitorul apropiat. Plimbându-mă, mi-am amintit vorba cuiva, publicist interbelic, că „Frumosul e alb...” și (sper să nu semene a laudă, dar nici a naivitate) am descoperit că zăpada are multiple nuanțe ale acestei culori, în funcție de obiectul peste care cade: unul e, de pildă, albul copacilor fără frunze și altul al celor care le păstrează. Albul copacilor cu ramuri rare diferă de cel al copacilor cu ramuri dese; la fel, albul copacilor cu coroană rotundă de albul copacilor zvelți, cu crengile strînse în jurul trunchiului. Sensibilă e și deosebirea dintre albul coniferelor cu ace lungi și al coniferelor cu ace scurte: primul e glazurat, străveziu, amintind culoarea zincului, celălalt, compact, pe a aluminiului. În fine, bordurile, tușișurile, acoperișurile au fiecare albul lor.

„La patul lui Procut”

Ceea ce mi-a atras atenția, la o nouă lectură, în mult controversat articol „Inactualitatea lui Eminescu...” de Horia-Roman Patapievi și repetarea de câteva ori a cuvintului **progresist**. Asadar: „Pentru noua tablă de valori acceptate, Caragiale a fost găsit „politic corect”, în timp ce punerea lui Eminescu la (sic!) patul lui Procut este al noului canon importat din „tările progresiste” a arătat fără dubiu că fostul poet național al României clasice e „politic incorect”. // „Profund el (Eminescu) nu mai poate fi considerat, deoarece categoria profundului, nefiind postmodern, nu mai e prizată de intelectualii progresiști” // „Iar cultura română din ultimii ani, în lupta pentru integrarea euro-atlantică, nu dorește decât să scape de tot ce este „învechit” - adică să fie progresistă”. Aveam impresia că noțiunea de **luptă** a cam dispărut din limbajul actual. Iată că, nu-i așa, există încă „lupta pentru integrarea euro-atlantică”, probabil ca singurul factor al istoriei contemporane! Credeam, de asemenea, că termenul de **progres** a devenit rar, că toți se gîndesc doar la prosperitatea lor. Nu, H. R. Patapievi susține contrariul: domnia sa îl folosește, chiar des, dar – așa observa – nu ca un pasoptist (cum se autodefineste), stimulativ, ci ca un proletcultist, represiv. Deși nu le indică, „tările progresiste” sînt, se deduce, pentru directorul Institutului Cultural Român, cele euro-atlantice. El stă înfipt cu fața spre Vest, cum odinioară precursorii săi stăteau cu fața spre Răsărit. De acolo, din Vest trebuie să luăm și fregatele secund hand și paradigmele și canoanele estetice, etice etc. Urmărindu-i logica, înțelegem, firește, că „intelectualii progresiști” sînt intelectualii care locuiesc în „tările progresiste”. Recent, sub influența lor, această specie a început să se dezvolte și la noi, ea fiind alcătuită din „studiosi” care – a remarcat autorul **Politicele** – „manifestă tendința să pună mina pe revolver cînd aud cuvîntul tradiție”. Nici tendința sa, cred, nu e alta; H. R. Patapievi își declară propriile porniri. El e (nu numai aci) radical și exclusivist: ca și Vitner & Co. În anii 40-50 condicionează **progresul de ruperea** legăturilor cu trecutul, de **eliberarea** de acesta. Ideea pe care vrea s-o impună (indeosebi în mișcările tinerilor) e că nu putem parveni la titlul de „progresiști” decît dacă **ne despărțim** de Eminescu, „fostul poet național”, și trebuie musai s-o facem, cit mai repede, deoarece e „incorrecț politic” și „învechit”, „exasperant de învechit”. Persistența în această idee atestă, cert, un „blocaj” intelectual, ca să nu zic o obsesie. Dacă ea ar fi înșusită, ar trebui să ne **debarasăm** (alt verb frecvent în vocabularul proletcultiștilor) de aproape toți scriitorii noștri capitali. Mi-i imaginez pe patapievicianul care, aplicînd categoriile prin care se încearcă acum minimalizarea lui Eminescu, va scrie în „Evenimentul zilei”, peste două-trei cincinale, cînd „progresiștii” vor fi legiuini, astfel despre Bacovia: „Profund el nu mai

poate fi considerat, deoarece categoria profundului, nefiind postmodernă, nu mai e prizată de intelectuali progresiști”. Același sau altul, reprezentant al dictaturii progresiștilor, în virtutea direcțiilor permise de la H. R. Patapievi, îi va găsi lipsiți de interes pe Arghezi, Blaga, Barbu, Goga, Aron Cotruș, Mihail Sadoveanu, Vasile Voiculescu, Mircea Eliade, Vintilă Horia etc. Mai ales că – după cum merg lucrurile și în alte planuri – atunci vom fi ieșiți cu totul din „zodia naționalului”.

Lăcomia de posturi

Cutare: ministru, profesor universitar la două „particulare”. Cutare: profesor universitar „la stat”, academician, director de revistă, coordonator de lucrări colective, membru în vreo patru sau cinci comisii etc.

Cutare – tot așa, sau și mai mult de afit. Lăcomia de posturi e unul din păcatele majorității intelectualilor români remarcabili. Rebreanu îl încondeia pe Nichifor Crainic (supărat, la rîndul lui, pe autorul lui **Ion** că l-a dat afară de la Educația Națională) că e „om de mai multe lefuri grase”. Simultan ori succesiv, Rebreanu însuși a ocupat posturile de conducere la Societatea Scriitorilor Români, la Direcția Teatrelor, la Radio și a avut gazete proprii. Tendința aceasta expansivă e însă și mai veche. O denunța (cînd era tînar) doctorul Gh. Marinescu, într-o scrisoare către Constantin I. Istrati, la 9 februarie 1895: „Nu pot să mă pronunț asupra competenței dl-ului Obreja în ce privește psihiatria, dar trebuie să vă spun că am fost foarte mirat că dl. Obreja, nesatisfăcut de a fi fost profesor de fizică, de a ocupa catedra de histologie și de a fi medic șef al ospiciului de la Mărcuța, după ce a petrecut 5-6 luni în sălile ospiciului Sf. Ana din Paris, vrea să mai aibă și neuropatologia. Se pare că știința n-are nici un secret pentru el!” Situații de acest fel au existat cu sutele. Revenind la scriitorii, voi spune că puțini sînt, în trecut și astăzi, cei care să se limiteze la o singură ocupație: un Lovinescu, un Bacovia, un Gheorghe Grigurcu (dintre contemporanii). Majoritatea se întind peste capacitățile lor, fie pentru putere, fie pentru bani. Crainic, de pildă, lua de la Educația Națională, 13.000 lei „pentru o «muncă» de nimic” (Rebreanu), în vreme ce unii confrăți de-ai săi dispuseră de sărăcie.

Anestezii

Pseudosărăcia mi se pare mai întinsă decît sărăcia. Observația lui Emerson că „oameni gem și se vaiță, dar nu este nici pe jumătate atît de rău precum spun ei” e, în epoca noastră, mai adăvărată ca în epoca sa. Mulți dintre cei care se plîng de sărăcie trăiesc mai bine decît unii dintre bogații de pe la 1870. Se simt săraci numai prin comparație cu cei care își afixează cu ostentație opulența. Lamentațiile despre sărăcie ale majorității celor de azi (în primul rînd ale liderilor de syndicate) au adesea o disparee factice, dovadă faptul că nici o manifestație de protest nu mai atinge temperatura răscoalilor și revoltelor populare din trecut. Exasperările veritabile constituie cazuri individuale, nu generale. Peste tot, cum-necum, proletariatul s-a înstărit. Spre deosebire de cel din secolul lui Emerson și al lui Marx, care n-avea de pierdut decît lanțurile, acesta de acum are și alte lucruri, unele confortabile, și de aceea e mai puțin radical în revendicări. Desigur, dorește mai binele, dar parcă și mai mult vrea să conserve binele pe care îl posedă. Judecățile lui morale nu mai sînt intransigente, categorice. De vreme ce negociază cu el, patronatul nu mai e „dusmanul de clasă”. Orică concesie a acestuia îl anesteziază momentan. Cînd își revine, o ia de la capăt cu protestele, dar cu o forță diminuată. Prin repetare, însă, agonia ajunge de seamănă cu un joc, cu o farsă.

Radu Cârnelci la 80 de ani!

Urare

Domnului Radu Cârnelci

Mulți ani, mulți bani,
Cer senin, până sprintară
Și-o parcelă cât mai mare
În câmpia literară.

Un gând frumos și o magno-
lie înflorită
Pentru distinsa Doamnă
Emilia Cârnelci.

Sergiu ADAM

Pururi tânăr și îndrăgostit

Îndrăgostit de viață, RADU CÂRNECI, acum la vârstă rotundă de patriarh, mi-a lăsat mereu impresia unui om pururi tânăr, de nestăvilit în efuziunile sale, un împătimit al bucuriei de a fi, de a exista, în ciuda tuturor tristetelor predestinării ale speciei omenești. Un risipitor, inimă de vărsător, predestinări cu mulți prieteni dar (pe la tinerete) cu și mai numeroase prietene, un visător, fascinat de fantasmă, un generos, dar și un pasional cenzor aspru al rătăcirilor unora și altora, al „ieșirilor” triviale contravenind crezului său în bruma de lucruri sfinte, fără de care păcătoasa de lume n-ar avea nici un haz, nici un sens! Poet al iubirii și al naturii, RADU CÂRNECI va rămâne, cu certitudine, un nume de seamă în lirica genului dincolo de „mode” ori alte capricii avangardiste, moderniste, postmoderniste, în fine „aiuriste”! O selecție din „cele mai frumoase poezii” create de RADU CÂRNECI va fi, cred, o densă pagină de literatură în marea carte semnată de maeștrii scrișului românesc! Până la 120 de ani, „bătrâne pirat”, mai va, să ne trăiești că minunat ne ești!...

Calistrat COSTIN

Primul

Radu Cârnelci e, cu o vorbă la modă, implicat în destinul de autori al tuturor celor care au alcătuit „Gruparea Ateneu”. Are ațit meritul promotorului, cit și al altor întietăți.

A fost primul dintre noi care a debutat editorial.

A fost primul reeditat.

A fost primul care a obținut un premiu al Uniunii Scriitorilor și unul al Academiei Române.

A fost primul care a primit titlul de cetățean de Onoare al Municipiului Bacău.

A fost primul (și, pe cât se poate prevedea, ultimul) care a devenit Doctor honoris causa al Universității din oraș.

...Iar acum e primul care împlinește 80 de ani. Și se prezintă la această aniversare nu cu of și vai, ci exuberant și cu vervă. Vîrsta i-a coborît doar în picioare, care se mișcă un pic mai încet ca odinioară; inima și mintea le-a lăsat libere să se angajeze în proiecte diverse, lată-l așadar lucrînd la mai multe războaie: compune poeme, traduce, antologhează, editează, participă la festivaluri și simpozioane, citește în public din opera sa, îi ascultă pe cei mai tineri, dă sfaturi și încurajează în dreapta și în stînga. Mintea sa e un roi de inițiative. Ce îl ține în formă, cu reflexele intelectuale la fel de tari ca în urmă cu mai bine de patru decenii (de cînd îl cunosc)?

Faptul că viața sa a fost un **continuum**, fără hiatusuri, fără căderi, o înaintare ascendentă, în ritm impetuos, animată de o singură preocupare majoră: afirmarea prin poezie. De rest s-a îngrijit soția sa, Emilia. Scutit de grijile meschine, s-a concentrat asupra propriei cariere literare și, condus de un instinct puternic al oportunităților, a făcut totul pentru a o lărge și permanentiza. Altfel spus, s-a consolidat mereu pe sine pentru a nu fi dat la o parte de noii veniți în literatură, marginalizat, ca unii (nu puțini) din generația sa. Cum a procedat? Și-a văzut de lucrul său și a cultivat prietenia. S-a ferit de gilcevi și nu s-a lăsat dominat de invidii, care erodează sufletește. Pe steagul său scrie dintotdeauna „Pro amicitia”. Și merită

remarcat, empatia nu i-a fost niciodată mai mică decît interesul personal de a se afirma. Nu o dată, probabil, l-a și întrecut. A creditat pe mulți cu sau fără speranță în reciprocitate și în grațitudine. – În sfîrșit, dar nu în ultimul rînd, longevitatea sa se explică prin natura talentului, unul de bard și de trubadur modern, talent care, stimulată de provocări și de fantasmă, se autogenerază mai lesne. Infatigabil poet erotic și virtuoz în cîteva forme de discurs liric, Radu Cârnelci era obligat de condiția aleasă să se mențină tînăr, avîntat și (cel mai adesea) ferice. Evident, a reușit. La 80 de ani (ce greu, ce agonice sînt aceste cuvinte la alții!) e încă dinamic, constructiv, stimulator, jovial. Pentru mine, care i-am fost tovarăș de muncă, - o sursă de optimism.

Constantin CĂLIN

Dăruit Literaturii

Fiind un oraș cu tradiție culturală, Bacăul a fost printre cele dintîi centre urbane, dacă nu primul, care a editat o revistă de cultură, cu precădere literară, după război. Această revistă apare și astăzi și ea se cheamă ATENEU, fiind continuarea publicației lui Grigore Tabacaru și G. Bacovia. Această continuitate a fost posibilă datorită climatului de relativă liberalizare de după 1964 și lui Radu Cârnelci. Climatul despre care vorbeam trebuia exploatat și pus în valoare prin fapte. Fiind un poet de notorietate, cu o voce specifică și un univers personal, unul dintre aceia care dau substanță versului, Radu Cârnelci este și un om al faptei. Întemeierea revistei și coagularea grupului literar-intelectual din jurul revistei i se datorează, fără nici un fel de comentariu. Radu Cârnelci a fost atunci un om providențial! Mulți îi datorează descoperirea literaturii dar mai ales îi datorează formarea lor într-un climat civilizată, stimulator și generos. De fapt acești trei termeni pot defini și profilul șefului de gazetă, scriitorului, omului public și cel intim, al omului Radu Cârnelci. Eforturile sale extraordinare de a trezi interesul pentru cultură în această provincie, însemna, de

fapt, trezirea la viața adevărată, aducerea la normalitate, după o lungă iarnă a spiritului. Festivalul „Bacovia” a fost un triumf al spiritului asupra letargiei. Pentru România „Ateneu” și Festivalul „Bacovia” au însemnat două ferestre de cer senin. Amîndouă se datorează lui Radu Cârnelci. Opera sa de poet, traducător și antologator sunt bunuri ale culturii românești. Bunuri cîștigate și perene. La această aniversare a unei impresionante activități polimorfe, a unui om devotat cu totul literaturii și a celui care a creat instituții ale literaturii române, putem spune că panșul său de cavalier al poeziei are culoarea generozității. La mulți ani, cu sănătate!

Eugen URICARU

Jurnalul – Dovada senectuții

1928. Cu 80 de ani în urmă s-a născut poetul RADU CÂRNECI, editorul seriei noi (1964) a revistei „Ateneu” din Bacău, publicație ce continuă tradiția „Ateneu cultural” creat de pedagogul *Grigore Tabacaru* și poetul *George Bacovia* (1925).

Prima noastră întîlnire a avut loc în martie 1963, acum 45 de ani cînd, la Bacău s-au desfășurat lucrările Conferinței pe tară a cenaclurilor literare din Moldova. Atunci s-a decis renașterea „Ateneului”, publicație care a inaugurat reapariția revistelor „Familia” (Oradea) și „Ramuri” (Craiova).

Radu Cârnelci, în luna august

• Împreună cu Victor Eftimiu

• La Bruges

1964, a înființat seria nouă a revistei „Ateneu” instituționalizînd Festivalul de poezie „George Bacovia” și Casa Memorială a poetului născut la Bacău. Meritul deosebit al poetului RADU CÂRNECI este faptul că „Ateneu” a devenit o stare de spirit pentru oamenii locului, provocînd o emulație prin nume de poeți, prozatori, dramaturgi și critici literari. *George Bălăiță, Radu Cârnelci, Ovidiu Genaru, Sergiu Adam, Vlad Sorianu, Constantin Călin* și *subsemnatul*, dăruiti publicației băcăuane, conferindu-i prestigiu și notorietate în viața literară a României postbelice. Pentru mine, revista „Ateneu” rămîne o poveste care mi-a legănat visele creației dramatice; rămîne Steaua Nordului către care am văslit cu speranță și încredere. La „Ateneu” am deprins lecțiile de editor, dramaturg și critic teatral, lecțiile generozității și ale devoțiunii întru slujirea valorilor, ale artei și culturii, în spiritul tradiției, Gala Națională a Recitalurilor Dramatice și Colocviul criticilor de teatru (1972), devenind o realitate visată la vremea utopiilor, spre a

mă salva de erorile conjuncturii istorice.

George GENOIU

Radu Cârnelci – 80!

Sigur ceva nu e în regulă! Cînd e vorba de timp facem greșeli de calcul. Cînd, cum, unde? Va să zică Ateneul are deja 42 de ani? Să fi avut eu vreedată 22 cînd, făcînd parte din oastea lui Cârnelci, a apărut primul număr? Oastea lui Cârnelci, bine zis, tineri nebuni, drogați de literatură; el – comandantul redacției, căci i-a plăcut mereu să fie în frunte – iar noi, dezorganizatorii, boemii nesupușii, nărăvașii adunați doar cu goarna din mîhălăile Bacăului... Asta ne-a și ținut împreună, diferitul, opoziția, conflictul; fiecare eram altcineva, ne răspîndeam dar ne adunam sub scoperișul lui Radu în vremuri nu tocmai – prilenice; solitari dar și solidari. Ateneu este una dintre moștenirile de referință ale lui Radu Cârnelci – o carte **trăită** împreună cu noi, garda veche, trecută de 70, răspîndită astăzi care încotro. Sigur că nici cu vârsta noastră ceva nu e în regulă dar, har Domnului, suntem mulțumii că avem mintea limpede și că n-am risipit darul ce ni s-a dat o singură dată: viața.

Radule, la 80 de ani împliniți, ai făcut ce trebuia; fi mîndru de tine, însă nu îndeajuns căci scriusul e pe toată viața și încă te așteptăm să-ți întregesti destinul.

Pentru unii, 80 de ani sunt o povară; pentru tine, un premiu și o aură de care să te bucuri în fiecare clipă.

Sănătate și dragoste,

Ovidiu GENARU

E interesant cum Cioran transformă tema *Despărțirii de filosofie*, din „amenințare” difuză, ce planează asupra scrierilor sale de început, într-o declarație deschisă, explicită, cu care se poate trece bariera discreției dintre opera sa românească și cea franceză: dacă, în **Cartea amăgirilor** (1936)¹, subiectul se integrează cu naturalețe, cu fluiditatea tinerească a argumentației în materia volumului, în **Tratat de descompunere** (1949)², semnal de început al operei în limba franceză, mai scurt și mai sintetic, eseul despre despărțirea de filosofie apare ca o recapitulare, deja tehnică, concisă și precisă, pentru cei care nu-l cunoșteau (o majoritate evidentă în Franța aceluși moment!), a dominantelor gândirii sale cristalizate în anii de formare și de afirmare românească.

Revenirea peste timp la tema aceasta legitimează ipoteza unei retorici programate, pornind de la care am putea încerca să „experimentăm” o cit de fragilă deoalare sistematică a gândirii cioraniene, fie chiar și una a decadentei, a nonsensului și a neantului. Fiindcă obiecția funcționării contradictorii a gândirii sale, ca un zgomot de fond al interpretării, cu care prea lesne a fost stigmatizat, e un dar otrăvit de superficialitatea neputincioasă. Recitit după ce vâlul seducției a căzut,

Cioran - Despărțirea de filosofie

Scurtă biografie a ideii despărțirii de filosofie la Cioran (1)

surprizele receptării nu întărește să apară.

Eseul din volumul **Cartea amăgirilor** debutează într-o atmosferă evident nietzschiană, cu idealurile, în curs de surprize dinlăuntru, pe post de idoli, supuse unei tehnici relativ similare de auscultare, sub loviturile de ciocan ale îndoielilor, cinismului, nihilismului incipient, adică încă argumentativ. Filosofia, cu al său panteon decorat cu *esențe* în loc de zei, e doar una din amăgirile ce trebuie descompuse sub atacul gândirii cioraniene. De ce? Fiindcă ea, spre deosebire de știință, tratată cu multă rezervă critică, se bucură de o „*considerație plină de teamă*”, de „*respectul religios*”, în condițiile în care „*adevărurile filosofiei sînt inutile*”, sau chiar „*nu are nici un adevăr*”³.

Tînărul Cioran e agresiv, sarcastic, aproape scandalizat de limitele filosofiei ca disciplină:

„*Filosofii au început să-mi fie indiferenți în momentul cînd mi-am dat seama că nu se*

poate face filosofie decît într-o indiferență psihică, adică într-o independență inadmisibilă față de orice stare sufletească. Neutralitatea psihică este caracterul esențial al filosofului. Kant n-a fost niciodată trist. Nu pot lubi oamenii care nu amestecă gîndurile cu regretele. Ca și ideile, filosofii n-au destîn. Ce comod este a fi filosof!”⁴

Eseistul se răfuieste cu aureola unei discipline ce pare a-și datora respectul neputințelor, comodității, ignoranței neofitilor, ca și caracterului său închis, esoteric, sofisticat și rece. Veritabil elogiul al spiritului critic în filosofie, *Despărțirea de filosofie* se înarmează cu conștințe logice: dacă nu ne îndoim de filosofie, cum mai poate ea să existe, cită vreme revendică dreptul la o viață deplină a ideilor, prin gândire, cunoaștere, practică sau Fiintă? Rationamentul cioranian frizează validitatea: dacă practica filosofiei implică indiferență psihică, pe care unii o numesc obiectivitate, atunci

tratamentul de aplicat scrierilor „veritabililor” filosofi nu trebuie să fie același?

Dar paragraful cioranian, dincolo de podoabele stilului său atent elaborat, dezvăluie o obiectie provenită din instrumentarul fenomenologiei. Evident pasionat de abordări proprii psihologiei filosofice, pe care o tatonează încă din lecturile primilor ani⁵, tînărul Cioran nu face decît să pună în discuție condițiile ideale ale actului psihologic al filosofării: putem vorbi de o gîndire „obiectivă”, de vreme ce numai subiectul uman deține „performanța” unui asemenea act? Pe calea acestei argumentații, cel desemnat să ispășească păcatele filosofiei de sistem, precum răceala obiectivă a raționamentului sec, e însuși Kant, despre care Giovanni Papini scria în 1905, în **Amurgul filosofilor**: „*Gloria lui este însă suspectă și în altă privință: este incredibil de mistică. Kant nu mai este pașnicul profesor din Königsberg, supus credincios al M.S. regelui Prusiei, ci a*

devenit un simbol, un personaj legendar. Nu mai este un filosof, este Filosofia. A pătruns în limbajul cotidian și aproape că a intrat în proverbe; în romanele burghoze, oricine studiază filosofia vorbește de Kant. Pur și simplu a devenit un patriarh, un pontif, un semizeu.”⁶

E cel puțin surprinzătoare similaritatea dintre registrele lexicale folosite de Cioran și Papini, cînd e vorba să defăimeze idolatria ideilor, moștenire searbădă a lui Kant. Să ne amintim că filosoful italian, profund marcat de filosofia lui Nietzsche, s-a aflat printre modelele culturale ale lui Mircea Eliade, ale cărui articole timpurii liceeanul sibian Emil Cioran le urmărea deja cu mare atenție.

Daniel Ștefan POCOVNICU

¹ Editura Humanitas, București, 1991.

² Editura Humanitas, București, 1992.

³ Editura Humanitas, București, 1991, p.161.

⁴ Ibid., p. 162.

⁵ Vezi fișierul bibliografic al lecturii studentului de 18-19 ani Cioran publicat de Ion Dur, **Hirtia de turnesol. Generația '30. Emil Cioran - inedit: Teme pentru acasă**, Editura Saeculum, 2000, p.357-364.

⁶ Op.cit., Editura Uranus, Colectia Plus, București, 1991, p. 11.

Indiscutabil, Rusia este una dintre cele mai enigmatice țări, despre care Cioran scrie: „În ce privește Rusia, nu-i putem examina trecutul fără să ne încercăm un fior, o groază superioară. Trecut înăbușit, mereu în așteptare și plin de spaime subterane, trecut de cărțile iluminate. Năboiul rușilor va face națiunile să tremure; de pe acum au introdus în politică absolutul... oare nu unul dintre ai lor a folosit, cel dintîi, în plin secol al XIX-lea, cuvântul «cimitir» vorbind despre Occident? Vor veni în masă, cât de curând, să-i viziteze cadavrul. Urechile mai fine le percep de pe-acum tropăitul îndepărtat. Cine ar putea opune superstițiilor în marș ale rușilor măcar un simulacru de certitudine?” (v. Cioran „*Isplăta de a exista*”, Humanitas, 1997, p.26). Cu un trecut milenar, cu o istorie fabuloasă, cu un teritoriu urias, greu de cuprins și stăpînit, cu o climă, în genere, aspră, Rusia a cunoscut sub Petru cel Mare o primă încercare de europenizare și modernizare, prin cele două vizite pe care suveranul rus le-a făcut în Europa Occidentală. În decursul ultimilor trei secole se cunosc trei încercări de a cuceri Rusia, datorate lui Carol XII, Napoleon I Bonaparte și Hitler, tentative soldate cu eșecuri umilitoare. În fine, în veacul al XX-lea, Rusia sovietică avea în cuprinsul ei zone inaccesibile, unde existau lagăre sau baze militare, care nu puteau fi vizitate. În acest context, diplomatul american Mark Taplin (care a copilărit în București în anii '60) încercase la mijlocul deceniului al IX-lea din secolul precedent, să viziteze Rusia, fără succes („Cu toate acestea, ceea ce mă fascina – și frustra totodată – era ideea că în Rusia existau spații vaste pe care nu le vizitase nici un străin timp de o jumătate de secol”, p.15), pentru ca dorința sa să fie realizată în 1992, în urma semnării de către SUA și Rusia a acordului „*Teritoriilor deschise*”: „Imperiul deschis nu este o lucrare științifică... Sper ca cititorul va fi îngăduitor cu această abordare și nu va confunda cartea cu ceea ce ea nu pretinde să fie: o operă erudită, premeditată și exhaustivă” (pp 425 – 427). În pofida acestei scuze, cartea lui Mark Taplin se dovedește o lucrare documentată, susținută de o bibliografie selectivă pe măsură, diplomatul american oferind de-a lungul a opt capitole și un epilog, descrieri captivante ale zonelor vizitate, contactul cu oamenii

cronica traducerilor

Descoperirea Rusiei

locului, scurte incursiuni în trecutul regiunilor respective și cum s-au realizat colonizările – Veliky Ustyug este localitatea care a furnizat oameni excepționali în procesul de ocupare a Siberiei, printre ei aflându-se și Pitirim Sorokin, care după emigrare a predat la Harvard. Deși aflat la mare distanță de metropolele rușesti, la Veliky Ustyug, Iria „răspândea un mare farmec și rafinament” (p.54), pentru Iria localitatea respectivă „este un loc minunat și liniștit în care să trăiești” (p.61) - , impactul noilor schimbări sociale asupra oamenilor. Adevsea, notațiile lui Mark Taplin degajă accente poetice. Nu au fost vizitate Karaganda și Kolima, desi, cînd ajunge la Vladivostok, aminteste de acest lagăr de muncă, dar omite pe Salomov, mare disident și scriitor, care a trecut pe acolo. Vizitarea Vorkutei este semnificativă și de așteptat. Aici s-a aflat cea mai mare concentrare de lagăre de muncă și exterminare a oponenților unui regim bestial. Temperaturile scăzute, hrana insuficientă, condițiile de muncă au grăbit sfârșitul cetățenilor ruși și de alte naționalități și al unor prizonieri de război germani, polonezi, finlandezi, supuși aceluiași regim de exterminare. Dacă pentru epoca stalinistă acest tratament era justificat, devine de neînțeles la câteva decenii după sfârșitul lui Stalin: Roginski, disident din Leningrad, este condamnat în 1981 la patru ani de muncă silnică. Condițiile de viață, comportamentul paznicilor, teroarea fizică și psihică persistau, în ciuda trecerii anilor, iar prefăcările sociale, chiar după 1990, pătrundeau greu la Vorkuta, unde se găseau, din plin, urme ale vechiului regim comunist. Vizita lui Mark Taplin coincide cu o neașteptată dereglare a vremii: mari cantități de zăpadă și geruri cumplite. Printre supraviețuitorii de la Vorkuta s-a numărat și Vasilev, care este arestat în urma epurării staliniste din 1936, condamnat la 5 ani de muncă silnică. A avut șansa să depășească toate

obstacolele lagărului: boala, munca epuizantă, hrana insuficientă. A trăit până în 1992. Troșin, arhitectul-sef al Vorkutei, l-a caracterizat: „un om de ispravă”. Adevsea, lagărele de la Vorkuta erau conduse de deținuți de drept comun, bandiți temuți, asemenea lui Efim Kosketin, a cărei amintire chiar după cinci decenii era penibilă. Evident, ne aflăm departe de epoca cînd Dostoevski (v. „*Amintiri din casa morților*”) evoca înfrățirea și umanizarea oamenilor în fața opresiunii și a vicisitudinilor sorții. Dacă copiii cădeau ușor pradă propagandei sovietice (v. cazul Pavlik Moruzov care și-a trădat părinții), este de mirare că au existat și părinți care și-au abandonat copiii în lagăre: situația unei studente de 20 de ani din Saratov, care vorbea continuu despre părinții săi, până în ziua cînd primește o scrisoare de la tatăl ei: „Acum am descoperit că ești cu adevărat un dușman al poporului, din cei care se amestecă și împiedică lucrurile să-și urmeze cursul lor firesc. Nu pot să-mi iert vina că nu mi-am dat seama de asta pe cînd erai copil. După toate căte le-am aflat, nu te aștepta la scrisori sau la orice alt sprijin din partea mea” (p.117). În urma scrisorii, tînăra studentă s-a spânzurat. Surpriza mare pentru Mark Taplin a fost atunci cînd a întîlnit pe Vladimir Timonin, un supraviețuitor al lagărelor de concentrare ale lui Hitler, cît și al Vorkutei. Deși fusese sfătuit să nu călătorească de unul singur la Arhanghelsk și Solovki, din cauza distanței și nesigurății drumului, Mark Taplin pormeste la drum cu încredere, la Senkursk avînd revelația amintirii intervenției americane din primul război, exprimată de primarul localității: „ – Nu veți găsi un singur suflet în toată regiunea Senkursk care să aibă ceva rău de spus despre ocupația americană. Soldații voștri au fost disciplinați și corecți. Se purta generos cu copiii și își împărțeau rațiile. Ne aflam la vreme de război, desigur, dar oamenii îi simpatizau și le-

a părut rău cînd au trebuit să plece” (p.179). Evocarea Evgheniei Nikolaevna despre soldatul american Bill și soldații americani, în genere, impresionează: „Erau cu mult, a accentuat cuvântul aproape vehement, cu mult mai buni decît albi sau roșii... Îmi pare rău, dar acesta este adevărul, pentru Dumnezeu” (p.186). În fine, acest capitol se încheie cu mărturia locotenentului american John Cudahy despre Rusia. Vizitarea Caucazului (Kabardino – Balkaria), vederea Elbrusului, enumerarea tradițiilor locale, apoi stepele Tuvniei de la poalele Munților Saian, contemplarea fluviului Enisei sunt escale înainte de a ajunge în peninsula Kamceatka și la Vladivostok. Situații în Extremul Orient resusc cele două entități geografice sunt departe de lumea civilizată. De noile schimbări sociale au profitat, ca oriunde în Est, mici grupuri de oameni, atacărești verosi, care au acaparat pârghiile puterii și ale economiei, înscel restul populației lipsită de perspectivă regretă epoca de tristă amintire. În Kamceatka, Mark Taplin voise să refacă traseul americanului George Kennan (autor al cărții de succes „*Siberia cu cortul în spate*”), care în 1865 fusese membru voluntar al unei echipe ce dorea realizarea unei linii telegrafice între Europa și America prin Strâmtoarea Bering. Proiect, din păcate, nerealizat, din cauza condițiilor climatice, a vulcanilor și a urșilor bruni. În schimb, cunoaște pe Ivanov unul dintre ultimii itelmeni, bun cunosător al datinilor și tradițiilor locale. În ceea ce privește Vladivostokul („*Stăpînul Răsăritului*”), fondat pe la 1860 și populat de diverse semănții a devenit în epoca stalinistă renumit prin lagărul de tranzit Vtoraiia Recika, unde și-a încheiat existența poetul Osip Mandelstam. În fine, Epilogul este o retrospectivă a vechii Rusii.

Ionel SAVITESCU

MARK TAPLIN „*IMPERIUL DESCHIS. Călătorii prin locurile cîndva interzise*”. Traducere din limba engleză MIHAIA MOROIU, Ed. Nemira, 2006

Premii

Cu oarecare întârziere ne facem datoria de a consemna un important eveniment cultural care, iată, onorează Bacăul. Filiala Pitești a U. S. R. a decernat, vineri, 9 noiembrie 2007, la Centrul Cultural Pitești, premiile pentru anul 2006. Iată care au fost preferințele juriului (format din Nicolae Oprea, președinte, Al. Th. Ionescu, Mircea Bârsilă, Sergiu I. Nicolaescu și Jean Dumitrescu): **Premiul Opera Omnia** – Gheorghe Izbășescu, **Cartea de poezie a anului** – Virgil Diaconu, **Jurnal erotic**, **Cartea de proză a anului** – George Rizescu, **Saga lui Igor Salvache**, **Premiul pentru debut** – Liliana Rus, **Scrisoare domnului Șirato** și **Premiul Special al Centrului Cultural Pitești** – Ion Lică-Vulpești. **O poală cu ouă**. Felicitări premianților și organizatorilor. O mențiune specială, subiectivă, pentru poetul onestean Gheorghe Izbășescu, a cărui poezie este apreciată și recunoscută nu numai pe plan local, ci și național. Acest **Premiu Opera Omnia** nu face decât să îi (re)confirme valoarea. Nasc, deci, și la Onești/ Bacău oameni!

Bravo, bravissimo!

Orchestra Filarmonicii „Mihail Jora” a prezentat în concert opera *Bărbierul din Sevilla* de Gioachino Rossini, sub bagheta lui **Karel Mark Chichon**. De câțiva ani dirijor la Orchestra din Graz, muzicianul descris în publicațiile de specialitate ca un adevărat star, a lucrat o săptămână, alături de soliști: **Ana Maria Donose** (Rosina), **Cosmin Marcovici** (Contele Almaviva), **Ciprian Marele** (Figaro), **Octavian Dumitru** (Bartolo), **Emanuel Ion** (Basilio), **Gabriel Gheorghită** (Fiorillo), **Alina Ionescu** (Berta), nume deja consacrate, majoritatea la Opera Națională din Iași, **Adina Lupașcu** (clavecina), **Corul Liceului de Artă „George Apostu”** condus de Gheorghe Gozar pentru a șlefui sonoritățile operii comice cu care va debuta în septembrie la *Opera din Viena*. Cariera tânărului dirijor se sprijină pe talent artistic dublat de tenacitate, într-un demers artistic mereu. Această strictețe în respectarea spiritului și textului lucrărilor muzicale mi-l reamintește pe regretatul dirijor Emanuel Elenescu, dictator la orchestră, străin de arta compromisiului.

Opera *Bărbierul din Sevilla* de Rossini, autor al nemuritoarelor pagini din *Italianca în Alger*, *Tancred*, *Cotofana hoată*, *Semiramida* are la bază binecunoscuta comedie a lui Beaumarchais, pe un libret adaptat de Cesare Sterbini. Compusă cu doar două săptămâni înaintea premierei din 20 februarie 1816, opera l-a amuzat copios pe autor care, a cântat amorul tinerilor Rosina și Almaviva și a zugrăvit avariția, fățărnicia lui Bartolo și Don Basilio. Arie și cavatine înțipărite în memoria afectivă precum *Una voce poco fa*, **Bravo bravissimo** dau măsura măiestriei componistice a lui Rossini.

Operele bufe și cele cu tentă eroică, compuse pe vremea când Rossini avea angajament la Curte, sunt urmate de o lungă perioadă de liniște în creația compozitorului. În ultimii ani de viață acesta compune doar câteva cantate, lucrări religioase, între care remarcabila *Stabat Mater*.

Concertmaestrul Orchestrei din Viena, **Holger Groh** a cântat, acompaniat de același Mark Chichon, în primă audiere *Concertul pentru vioară în si minor* aparținând lui Sir Edward Elgar. În tandem, vor debuta la mijlocul acestei luni la Viena, cu același program în care figurează și *Sinfonia a VII-a* de Ludwig van Beethoven.

Bravo, bravissimo pentru toți protagoniștii acestor seri muzicale!

Ozana KALMUSKI-ZAREA

Recenta premieră de la Teatrul Municipal Bacovia cu „Play Strindberg” de Fr. Durrenmatt este o reluare a unui spectacol din anul 1990, cu câteva schimbări semnificative. Ținând de viziunea regizorală, de scenografie și de distribuție, în rolul lui Kurt aparând un actor din generația nouă, Ștefan Ionescu. Ceilalți doi interpreți, Constanța Zmeu Pelin și Stelian Preda, Alice și Edgar în piesă, sunt aceiași ca în montarea precedentă, dar la alte vârste, desigur. Regizorul Dumitru Lazăr Fulga își alege în chip programatic textele, în funcție de afinități electice, urmărind o problematică general umană, care nu se perimează. E clar că nu-l atrag piesele subțirele, frivole, dramoletele și comedioarele de duzină, preferând să-și îndrepte atenția spre creația unor mari dramaturgi. Iar Friedrich Durrenmatt e unul dintre aceștia, un cunoscut maestru al farsei tragice. „Play Sdrindberg” este o prelucrare după „Dans macabru”, una dintre cele mai sumbre piese despre infernul cuplului scrisă de dramaturgul suedez, al cărui nume figurează în titlu. Durrenmatt a găsit interesantă ideea teatrală a lucrării lui Strindberg, remarcând modernitatea viziunii, apropiată de Beckett și Ionescu, de teatrul absurdului, așadar. Regăndește tema la modul parodic și îi iese o comedie neagră, o farsă tragică, numită „Play Strindberg”, în care „actorii să nu mai fie nevoiți să interpreteze niște studii psihologice”. Ceea ce și-a dorit să obțină, prelucrând o tragedie conjugală burgheză, a fost „o comedie despre tragediile conjugale burgheze”. Piesa trebuie jucată, așadar, cu distanță critică, nu la modul naturalist, cu deformări expresioniste, ci într-un mod ironic, reflexiv, cu inteligență și simț al parodiei. Spectacolul băcăuan respectă în cea mai mare parte aceste cerințe ale textului, lectura regizorală fiind una consubstanțială, aplicată, coerentă, fără apel la găselnițe gratuite. În primul rând sunt puși în valoare actorii, regizorul mizând pe îndelungata experiență scenică a Constanței Zmeu Pelin și a lui Stelian Preda. Am revăzut-o cu plăcere (după o regretabilă absență de pe scenă) pe Constanța Zmeu Pelin în rolul capricioasei Alice, o fostă actriță care tot invocă fosta ei celebritate, provocându-și mereu sotul, pe Edgar, la interminabile dispute domestice. Alice se crede cea mai tare, dar este, de fapt, o făptură vulnerabilă, cu o feminitate derutantă, cu treceri bruște de la tristețea cea mai amară la accese juvenile de voioșie. Are zvăcniri de

Teatrul Municipal Bacovia din Bacău

Infernul conjugal

• foto: Viorel COJAN

cochetărie, dar mai ales o groază de sentimente refulate, de porniri vindicative, accese de cruzime, dar și neguroase melancolii, toate aceste stări fiind traversate de deplin credibil de Constanța Zmeu Pelin, o profesionistă admirabilă. Stelian Preda îl conturează cu tușe exacte, bine găsite, pe Edgar, soțul, cei doi aflându-se în toiul unui adevărat „măcel casnic”, la care se dedau cu voluptate. Caricatural, grotesc, în unele scene, portretul personalității este unul reușit, realizat cu bune mijloace actoricești, drămuite atent, într-un ritm sincopat (că tot suferă de sincope „autorul militar celebru”). Stelian Preda ne convinge în rolul unui șantajist de duzină, un „tiran cu fire de slugă”, ascuns în spatele cinismului. Relația tensionată, plină de cruzime dintre cei doi, este susținută de interpretii amintiți pe tot parcursul spectacolului. Cel de-al treilea personaj, cu rol de revelator al unor adevăruri incomode despre dezastrul unei căsnicii bazate pe compromisiuri repetate, este întruchipat de Ștefan Ionescu într-o tonalitate mai joasă, dar nu inexpressivă, câteva scene mute cu Alice fiind bine rezolvate (pentru că, oricum, vocea nu l-a ajutat prea mult pe actor). „Play Strindberg” se joacă într-un decor minimalist, creat de Cristina

Ciobanu, autoare și a unor reușite costume. Spațiul scenei nu este încărcat inutil, accentul spectacolului fiind unul care cade pe interior, pe stări, și pe expresia lor figurată ironic, vitriolant. Frumoasă este ilustrația muzicală (aleasă de Dumitru Lazăr Fulga) în această montare, nu lipsită de imperfecțiuni: lungimea și diluarea unor momente, ciudățenia unor scene „contorsionate”, cea în care, de pildă, Edgar și Kurt vorbesc cu capul băgat între stîngiile unui spătar de scaun. Nedumereste și diferența vizibilă de vârstă dintre Kurt și cei doi soți, trecutul lor fiind totuși unul comun, cu dramatice intersecții.

Actualitatea piesei lui Durrenmatt este indiscutabilă însă, iar punerea ei în scenă e binevenită. Conflictualitatea reziduală, cuplurile dizordonice, declinul căsătoriei ca instituție, lupta dintre cele două sexe, materializată în expresia „care pe care” nu sunt deloc anacronice. Dimpotrivă. Violenta domestică, „măncarea reciprocă de ficați” dintr-o căsnicie veche sunt mereu „în trend”, din păcate. Iar tema vinovăției și a ratării visurilor („visul unui cămin și al unei familii, vis dur, sever, dar purificator, sacru”, după cum spunea Strindberg) nu se demodează nicicând.

Carmen MIHALACHE

Reverii în expoziție

Când, în clasa a IX-a fiind, am fost solicitat să particip la expoziția etnografică „Scene din viața de ieri și de azi”, nu mi-am imaginat că era vorba de nucleul unui proiect de succes, așa cum s-a concretizat el în acest an în cadrul zilelor Colegiului Național „Grigore Moisil”. Odată cu proiectul am evoluat și eu: am pornit de la căutarea febrilă de obiecte vechi (acasă, la bunici și în vecini) și am ajuns să fac o prezentare chiar la vernisaj.

Ca dublu olimpic național la istorie, trăiesc o stare de „afinitate electivă” cu demer-

sul expozițional de a aduce trecutul în prezent, concretizând ceea ce, oricum, exista latent în fiecare ca într-un palimpsest al timpului. Este mai interesantă această formă de exprimare decât o sesiune de referate și comunicări, suspectă întotdeauna de cantonare în limitele compilațiilor!

Există în expoziție piese care ar sta bine în orice muzeu (cred!) o hartă centenară executată manual a comunei Bogdănești cu vecinătățile sale; o monedă de la sfârșitul secolului al XVI-lea cu efigia lui Rudolf al

II-lea, o colecție superbă de costume naționale (autentice!), una de covoare tradiționale, ceramică, obiecte vechi din gospodărie și nu în ultimul rând, o colecție de acte și fotografii vechi, medalii și însemne militare, de obiecte de cult. Pentru pasionații de istorie – un adevărat regal testimonial!

În spatele fiecărui exponat stă, mai presus de aspectul material, spiritul acestui popor cu tot ce înseamnă el: destinul și existența fiecăruia om, sacrificiile pe altarul neamului, în numele unor idealuri sau doar al sărăciei

cronice, adesea mascate de o „năzuință formativă” creatoare de frumos, emoționantă. Îi revine literaturii funcția de a le face cunoscută povestea.

În reacția vizitatorilor găsesc un argument pentru propria-mi convingere că noi, elevii de la „Moisil”, bine orientați de doamnele profesoare de Literatură, am construit o metaforă convingătoare, o stație în călătoria galopantă spre globalizarea și ultracomercializarea lumii.

E un moment de meditație cu reverii în care se întâlnesc minunat oameni și timp, istorie și arte, prezent și trecut.

Vlad MIHĂILĂ
C.N. „Grigore Moisil”, Onești

De-o vreme, am renunțat să mai vorbesc/scriu despre „războiul sexelor”. Anchetele pe această temă sunt/au fost simple frivolități, conversații de societate care nu căutau cu adevărat răspunsuri și, deci, soluții. Fie că aveau răspuns bine întipărit în minte de prejudecăți seculare – „femeia doar procrează, bărbatul creează” –, fie că erau, pe bună dreptate, convinse că nimic nu se va schimba degrabă pe lume... Reconsiderarea rețetelor tradiționale presupune trudă și chiar disconfort. Relația masculin/feminin e atât de împotmolită în prejudecăți și inerții încât pare de neclintit. S-au schimbat mentalități, regimuri, perspective, ideologii, însă esența învechită a raportului dintre sexe a rămas, în mare, neschimbată. Ziceam, undeva, că mi-ar plăcea să fiu feministă, adică luptătoare în numele unei multimi conștiente de nedreptate și dornice de schimbare. Ei bine, nu așa stau lucrurile. „Boala” e prea veche, nici măcar victima nu mai e în stare să-și vadă simptomele și suferința. De aceea, nu sunt feministă și nu mă tem de etichetele care mi s-ar putea pune. Ce cred despre această relație nu are nici o legătură cu *ismele* la

digresiuni

Irina PETRAȘ

Despre feminin și alte genuri (1)

modă, nici cu corectitudinea politică, nici cu vreo organizație. Repet, nu pot fi *activistă* fiindcă nu-mi ajustez părerile după vreun *program* străin, ci funcție de propria mea remaniere interioară în timp.

Istoria chestiunii e veche. Pentru Pitagora, femeia era răspunzătoare de haos și tenebre. Aristotel o socotea săcâitoare „imperfecțiune naturală”. Biserica o satanizează, ca vinovată de toate relele, începând cu izgonirea din rai. Lumea se organizează după reguli masculine și le perpetuează cu o pricepere, așa zice, diavolească. „Dacă întrevezi în cotidian forța dominantă a

istoriei, ajungi să înțelegi uriașa influență a femininului asupra destinului etnice” (Ortega y Gasset). Adevăr recunoscut, care nu le-a adus, însă, femeilor dreptul la vot, să zicem, decât cu mare întârziere. Într-o carte citită de mulți la vremea ei, dar rămânând o simplă lectură – *Al doilea sex* –, Simone de Beauvoir demonta cu răbdare toate fețele relației dintre cele două sexe. O făcea acum mai bine de o jumătate de veac. Straniu să descoperi cât de puțin au evoluat stările de lucruri între timp. „De câte ori se comportă ca o ființă umană, se spune despre femeie că imită bărbatul”. Argumentul are efect și

astăzi. O întreagă propagandă bine concertată sfătuiește femeia să nu-și piardă feminitatea – adică locul subaltern. Căsătoria, mai credea Simone de Beauvoir, ar trebui să fie „așezare laolaltă a două existențe autonome”. Se mai vorbește și despre contractul între doi parteneri egali. Cuvinte frumoase contrazise de chiar primul pas al căsătoriei: femeia ia numele bărbatului. Prin „tradiție”. Unde e egalitatea? Autoritatea paternă și numele tatălui se schimbă cu autoritatea maritală și numele soțului. Atât de înrădăcinată e regula încât majoritatea femeilor și bărbaților te privesc lung când le-o arăți cu degetul. Actele de identitate te numără după căsătorie cu numele împrumutat de la sot și, eventual, cu inițiala tatălui ori cu numele mic al părinților. Deși în multe situații, nu doar litigioase, ar fi important și pentru autorități să se menționeze numele avut înainte. Prin fiice, familia, oricât de mare, de vestită, de mândră, acceptă să renunțe la orice pomenire a contribuției sale la noua „celulă”. Ele, fiicele, nu sunt în stare să ducă numele mai departe, sunt simple fundături.

Opiniile după care Mihai Eminescu depășește cadrele strict temporale ale romantismului au culminat cu descoperirea unui poet modern, contemporan poeziei de după 1900, deși profesiunea de credință din „Eu nu cred nici în lehova” echivalează cuvântul „romantic” cu ceea ce constituie ulterior un romantism fundamental pentru literatura noastră: eminescianismul. Grație ivirii în mai multe valuri a creatorilor posteminescieni de prim rang și a diferitelor maniere de a înțelege poezia, optica asupra operei lui Eminescu s-a modificat constant în ultimele trei-patru decenii. Criticii care s-au referit la rosturile poeziei eminesciene și la impactul ei asupra posterității i-au atribuit marelui clasic al literelor noastre un rol decisiv în disputele moderne, recunoscându-i-se acestuia implicit contemporaneitatea.

Însă nu este mai puțin adevărat că modernitatea marelui nostru romantic constă în valoarea intrinsecă, estetică a operei, iar nu în aplicarea constrângătoare a elementelor unor teorii despre poeticitate aflate la modă. Poetul nu poate fi descifrat decât în cheie proprie, cea mai adecvată lectură părându-ni-se a fi un Eminescu par lui-meme. Epigonii nu definesc doar modern o anumită poetică, ci este și o creație corespunzătoare înclinațiilor teoretice ale autorului însuși. Acutul sentiment tragic al vieții face din Eminescu o conștiință modernă, revoltată împotriva tuturor limitelor cunoașterii prin: obsesia enciclopedică; dragostea fulgerată de astralitate; capacitatea de esențializare a trecutului; trăirea integrală, angajând esența ființei, atât a zonelor de maximă intensitate spirituală, cât și a celor de minare a acestora prin scepticism; operarea cu egală dăruire atât în regimul diurn, cât și în acela nocturn; alternanța angajării în real cu evadarea în spațiul pur al ideilor abstracte. Luându-l pe autorul vastului poem *Memento mori* nu atât ca model valoric, și nici ca zăcămint estetic, și cu atât mai puțin ca un cod pentru literatura

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Dincolo de mode

viitoare, el rămâne totuși acel „ce” constant al modernității, cu puteri iradiante până în zilele noastre.

Sentimentul conștiinței poetice moderne rezidă la poetul nostru în folosirea unui limbaj ale cărui semnificații sunt descifrate de către receptor printr-un efort de intuire și înțelegere și care nu sunt străine acelor expresii contorsionate ale limbajului criptic. Poezia modernă a instituit și lirismul ca atare (a se vedea spusele lui E. Lovinescu), evoluția ulterioară a literaturii române confirmând această

opțiune a lui Eminescu, vizibilă prin eforturile de înfrângere a discursivității epice și realizabile prin puterea imaginației și a visului de a reface armonia pierdută a lumii originare și a universului. Profet și vizionar, Eminescu suferă drama îndepărtării de natură și de poezia începuturilor, atunci când fanatizarea forma un tot cu gândirea, amândouă tinzând, prin substanța mitului cu care se confundau, la înțelegerea unității cosmice și a omului.

Poetul modern aspiră la identifierea cu imaginea fabuloasă a acestei lumi, dar inspirației și

idealismului viziunii li se adaugă luciditatea spiritului. În plus, Eminescu nu a crezut, asemenea modernilor europeni ai timpului său ori de mai târziu, că originalitatea presupune distrugerea formelor tradiționale. Dimpotrivă, conștiința sa artistică și-a asumat critic și afectiv tradiția, atât în latura viziunii, cât și prin limbajul sublimat. Nu putem vorbi de o prelungire estetică a romantismului prințele jaloanele distincte pe care le-a fixat Eminescu, ci de un ecou prelungit al spiritualității eminesciene, care constituie o parte integrantă a fenomenului organic de istorie literară. În pofida oricărei statuări, dincolo și dincoace de romantism, Eminescu rămâne poet modern, de aici deducându-se și modernitatea a ceea ce romantismul său conținea în nucleu.

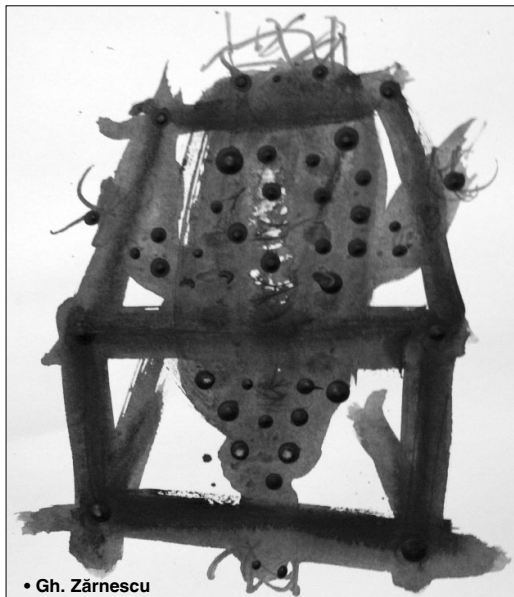
Totuși, Eminescu nu a ajuns la o obscurizare voită a limbajului, la o totală „dereglare a simțurilor”, în sens rimbaldian, sau la scindarea lăuntrică, pentru a putea fi comparat, în sensul deplin al cuvântului, cu poezii moderne ai secolului al XX-lea. Replierea înspre datele istoricității și între cadrele naturii, de pildă, cu care el se identifică în virtutea unei atracții congenitale, îl ferec de sentimentul de acutizare a alterității. Prin cunoașterea onirică se caută o compensație și totodată o refacere a legăturilor cu armonia naturii originare, refuzată de rațiunea reflexivă a omului modern.

Impasul ideatic al poeziei eminesciene constă în încercarea zadarnică de refacere a armoniei prin Cuvânt, la fel cum se întâmplă, de pildă, și în cazul operei lui Arthur Rimbaud, care,

presimțind pericolul aventurii limbajului, încetează să mai scrie și începe alt fel de aventuri. Eminescu continuă însă aventura poetică până la ultima limită, până la alteritatea totală a eului, trădată cum nu se poate mai bine în tulburătorul poem *Melancolie*.

Potrivit spuselor foarte cunoscute ale lui Titu Maiorescu, secolul al XX-lea a început sub auspiciu eminescieni, după cum fenomenul-ul Eminescu însuși își are rădăcinile autohtone în literatura populară și în tradițiile postpașoptiste. Geniul acestuia pare emancipat de îngrădirile oricărei epoci literare, lăsând impresia unui univers creator, la rândul-i, de alte universuri, și aceasta pentru că, acolo unde sfârșește lumina creatoare a geniului, stă semnul unui nou început. Eminescu, care alimentase peste ani mândria tradiționaliștilor, a putut servi drept model scriitorilor mai puțin dispuși să statufieze valorile, așa cum au fost reprezentanții mișcării de avangardă.

Tradiția a fost apreciată de adepții „literaturii manifestelor” prin prisma dinamismului absolut, Eminescu apărând în lumina unui nonconformism ce definea mișcarea modernistă însăși, la un moment dat fiind considerat anticipator al dadaismului și suprarealismului. Ba chiar, alături de Arthur Rimbaud sau de Stéphane Mallarmé, nu numai că proiectează liniile de forță ale modernismului, ci și anticipează postmodernismul prin fragmentare și deconstrucție poetico-filosofice, în sens derridian, leacul și otrava făcând casă bună în eterna dualitate a phar-makon-ului. Poetul nostru are o reacție promptă nu doar la doctrina romantică din interiorul acesteia, ci și la întregul sistem european al naturii comunicării literare. Eminescu rămâne poetul care, sintetizând utopia romantică, anticipează și apoi își însușește semnificația dramatică a relației dintre rostire și logos.

• Gh. Zărnescu

Am început undeva la mijlocul iernii, fără așteptări ieșite din comun, o altă apariție a seriei *Cartea de pe noptieră* a celor de la *Humanitas*. De obicei, deși se pare că este un tipar cam referit în ultimul timp, îmi înfrânez încântarea în fața unor subiecte care, sub o formă sau alta, mă binedispun, precum ceaiul. Dar „a binedispune” este cu prea mare ușurință ales, îndeosebi pentru că volumul asupra căruia m-am oprit, nu prea acceptă „disoluții în manieră europeană”. Prieten de câteva zile mi-a fost Yasushi Inoue, autor japonez binecunoscut, personalitate puternică, ce reușește să păstreze în literatură știința deosebită de a ucide frivolitatea omului de secol XX cu aspecte prezentate simplu, concis, dar care ascund deliberat suflul tradiției. Să nu uităm, de altfel, că unele scrieri ale celui menționat au fost ecranizate de legenda Kurosawa sau că asistăm în țările vestice la un interes critic literar crescând, vizavi de cel care știe cum să „scoată” din câteva cuvinte fie un maestru de ceai (acesta e și numele cărții pe care o am în față), fie un samurai, fie un shogun ori chiar acel inefabil care să conducă literatura către arta de a-ți disciplina sufletul.

Lucru rarism, m-a surprins faptul că „Maestrul de ceai” este una din acele cărți ce îți impun ele ritmul lecturii. Deși „întâmpările” nu se topesc decât în circa două sute de pagini, ce ar putea fi citite într-o singură zi fără prea mare efort, textul te îndepărtează parcă cu fiecare pagină încă din momentul când își simte partenerul nepregătit pentru întâlnire. Ceea ce mărturisesc pare ușor desuet, poate chiar ușor „prea venit din poveste” dar iată că, uneori, realitatea bate imaginația! Lucru ce nu mi se întâmplă adesea, am fost nu odată nevoit să mă întorc, pentru a relua un pasaj sau pentru a-mi clarifica ceea ce ar fi trebuit să înțeleg din prima. Fără falsă modestie, consider că vina nu îmi aparține; m-am făcut vinovat doar de graba specifică acestor timpuri, o stare de spirit ce nu îți mai dă răgazul de a răsufla pe îndelete. Acum literatura e „deconstruită” adesea nu cu instrumentele potrivite, pentru ca mai apoi ideea de întreg să dispară cu totul din zona de interes a cititorului. Dar, până am înțeles toate acestea, a trebuit să revăd două filme undeva văzute prin tinerete, să îmi reamintesc de existența cronicarilor, deci să îmi reglez pe o altă lungime de undă simțurile. Iar textul a început să curgă...

Așa cum probabil e de la sine înțeles, luând în considerare titlul cărții și celelalte volume scrise de Yasushi Inoue, și istoria acestui volum plutește între fantastic și istorie. Îmbogățită fericit cu note și un glosar de Anca Focșeneanu, începi să respiri același aer cu cel al personajelor. În fond, cartea nu face altceva în relația cu cititorul ei decât să respecte unul dintre principiile ceaiului alb, poate cel mai pretentios. Preluăm dintr-o lucrare destinată cunoașterii ceaiului – cuvintele maestrului Lam Kam Cheun: „În loc să abia o aromă puternică, dominantă ca alte tipuri de ceai, ceaiurile albe au o aromă mult mai subtilă, care durează: este ca atunci când, toamna, tragi adânc aer în piept

literaturbahn

Marius MANTA

Printre frunze de ceai alb

și încă mai simți un miros de vară în aer sau ca atunci când cânti la un instrument, te oprești brusc și simți că, preț de un moment lung, muzica plutește în continuare în aer. În mod similar, infuzia de ceai alb nu are o nuanță distinctă, deși poate să aibă o tentă de galben, verde sau roșu. Atunci când e băut, ceaiul alb pare să nu mai aibă niciun gust – este ca și cum ai bea apă fierbinte, cu un gust puțin mai aparte decât cel normal. Totuși, după un timp, îți dai seama de o schimbare subtilă a respirației și de o senzație nouă în fundul gurii, și în cele din urmă pe gât în jos – un gust delicat, dulce și hrănitor. După aceea, dacă iei o gură de apă fierbinte, constată că ceaiul alb nu e fără gust, ci în realitate este foarte dulce și are o aromă a lui, caracteristică”. Ei bine, gândind toată această descriere ca o metaforă – umbrelă pentru întreg romanul, „Maestrul de ceai” este o experiență ce își păstrează unicitatea chiar în peisajul literaturii japoneze.

Ce mi-a umplut sufletul de bucurie a fost abilitatea autorului de a jalona printre multiplele posibile fețe ale credințelor orientale. Romanul ne poartă pe calea ceaiului în sensul cel mai viu cu putință. Deși situație ușor utopică pentru mintea europeanului, maestrul de ceai este personajul din umbră, dispărut cu câțiva ani înainte de începutul cărții, dar care rămâne în conștiința mai

multor discipoli. Narațiunea antrenează prin faptul că se realizează la persoana întâi; Honkakubo este cel care lasă mărturie un jurnal despre adevărata „cale a ceaiului”, formată din gândurile și faptele sale ce se întâlnesc într-o lume a unor legi nescrie dar adânc înrădăcinate. Deși retras din lumea practicantilor, Honkakubo ajunge să înțeleagă cu ajutorul maestrului său că experiența autentică este singurul mod ce te-ar putea conduce către adevărata cale a ceaiului și că aceasta nu este singulară decât la nivel individual. Încă de la primele rânduri, tehnica lui Yasushi Inoue te aruncă în necunoscut deoarece se folosește de un supranarator care are simplul rol de a-l introduce pe Honkakubo dar care are și marele merit de a certifica pentru cititor, abia la sfârșitul romanului, o experiență dusă până la capăt: „De ceva vreme am la mine jurnalul unui expert în arta ceaiului care a trăit în epocile Keicho și Genwa. Sau poate ar fi mai potrivit să-l numesc un cunoscător al artei ceaiului. [...] Sunt scrise într-un stil subiectiv și autentic, în care se amestecă monologuri, pagini de jurnal și simple însemnări. Se crede că autorul acestui jurnal ar fi un anume Honkakubo de la templul Mitsui-dera, discipol al lui Sen no Rikyu”. După cum am lăsat să se înțeleagă, aici începe, aici se sfârșește dovada supremă: spiritul artei ceaiului.

Honkakubo este cel care este lăsat să vorbească și să mărturisească continuu aspecte de legendă ale Japoniei medievale și în particular ale practicării artei ceaiului. Misterul ce nu se lasă descifrat decât abia înspre final este cel al morții maestrului Rikyu. Condamnat la „sinucidere rituală”, acesta moare cu demnitate, avându-l pentru scurt timp în camera de ceremonii chiar pe cel ce ridicase sentința asupra sa. Discipolii, se vor întâlni în memoria maestrului și vor cunoaște atât momente de grație dar vor avea și controverse. Aici este unul dintre momentele prin care excelază autorul cărții. Știe perfect arta detaliului, memorează cele mai fine nuanțe, cele mai nebănuite intenții și așează în fata noastră alte tipare ce apară o altă lume. Timpul însuși cunoaște alte valențe iar multe din instrumentele folosite la prepararea ceaiului, atemporale, sunt prezentate atât direct, prin intermediul personajelor, cât și prin excelentul glosar de care aminteam. Obiectele au valori inestimabile prin faptul că au aparținut unor caractere deosebite și rămân în eternitate semne ale adevărului. Iată un mic pasaj, luat aproape la întâmplare: „După ce vom face ordine aici vreau să veniți odată să vă arăt ustensilele de ceai. În ultimii doi – trei ani am fost tare ocupat și nu mi-am mai găsit timp să admir ustensilele. După ce ne

vom liniști aici, vreau să le admir în voie și atunci am să vă invit și pe voi doi. [...] Ustensilele de ceai sunt ceva minunate, fiindcă nu se schimbă. Iubitorii artei ceaiului, pentru că au suflet, se schimbă. Față de aceștia, ustensilele sunt minunate. Nu se schimbă niciodată. Poți să te bazezi pe ele. [...] Totuși, și ustensilele depind de cei care le posedă. Sunt multe ustensile care suferă pentru că au ajuns în posesia unor oameni de nimic. Se aude plânsul lor. E mai trist decât cel al greierilor. Uneori aud acest plâns. Ele spun: eliberate de aici, eliberate de aici!”

Tulburătoare sunt și fragmentele mai mult sau mai puțin uluitoare care leagă experiențele interioare de fenomene ale naturii. E de reținut grindina care s-a abătut peste tatami (camera de oficiere a ceremoniei ceaiului) în momentul săvârșirii sinuciderii maestrului Rikyu. Elementele naturii susțin adesea portretele personajelor importante dintre care figura lui Hideyoshi se detașează.

Dacă ar fi să întreprind o paralelă aproape imposibilă, m-aș gândi la Umberto Eco care, firește, într-un alt mod, specific european, găsește în „Numeletrandafirului” parabola ce e în stare a institui o „existență dificil-înaltă” Plus mister, intrigă, etc. „Maestrul de ceai” este varianta orientală cu mai puține elemente de puzzle; Maestrul Rikyu (dar nu numai el!) își găsește calea în spiritul adevărului și echilibrului pe care i le conferă excelența în arta pregătirii ceaiului. Aici poate fi totuși: „Maestrul Rikyu a fost minunat. Și-a urmat propria cale. Și-a creat propria artă a ceaiului. A transformat arta ceaiului dintr-un mod de distracție în ceva sobru și serios. Dar nu a făcut din camera de ceai un loc de meditație zen. A făcut din arta ceaiului o artă pentru care merită să-ți dai viața”.

Fondată 1950

S.C. HYDROCONSTRUCTIA S.A.
SUCURSALA "MOLDOVA" BACAU

BACĂU - ROMÂNIA, str. Izvoare 1 bis, Cod 600170

www.hidroconstructia.com; E-mail: hidrocon@rdslink.ro

Tel: ++40(0234)531700 - Fax: ++40(0234)570894; ++40(0234)531911

C.H.E. Poiana Teiului

Tradiție și modernitate

C.H.E. Movileni

Alimentare cu apă, Parava
jud. Bacău

Stație de epurare, Faraoni
jud. Bacău

Canalizare și stație de epurare
Podu Turcului
jud. Bacău

EDITOR UNINIȘA SCRITORII DE DIN ROMÂNIA ANUL DOUZEVEZESIMUL
CONVORBIRI LITERARE
 REVISTA FONDATĂ DE SOCIETATEA ROMÂNĂ DE LITERATURĂ LA 15 MARTIE 1987

nr. 1, ianuarie 2008

Era de așteptat ca toate revistele să se refere, într-un mod sau altul, la Eminescu. „Convorbiri literare” face însă acest lucru echilibrat, fără „ceremonii speciale”, încredințând colaboratorilor cu „vechi state” dificila sarcină. Astfel, Svetlana Paleologu – Matta semnează „Funcția hermeneutică la Eminescu”, Dan Mănuacă „Eminescu dinspre Italia”, Cassian Maria Spiridon „Nemargini de gândire”.

În altă ordine a ideilor, Ion Zubașcu întâlnește nevoia profesiunii, reamintindu-și câteva episoade extrem de tulburătoare din propria copilărie, atunci când a fost arestat iar familia i-a fost în întregime distrusă de Securitate și comunism. Rămân destul de neglijent cu articolele Mariei Carпов, din cauza rigidității totale cu care aceasta scrie mai mereu. Mircea A. Diaconu redescoperă una din fețele lui Matei Vișniec prin incursiunea în romanul „Cafeneaua Pas-Parol”.

Grațiana Benga se ocupă de începuturile lui Mircea Dinescu și bine face că are o asemenea inițiativă, nu de alta dar există, pe undeva justificată perfect, o saturație în ceea ce îl privește pe cel în cauză. M-am gândit de multe ori să public o scrisoare deschisă, în care să adresez rugămintea către câțiva literați ori critici de a mai lăsa angajamentele economice ori politice și de a se întoarce înspre ceea ce i-a consacrat. Am citit cu mult deliciu maniera surprinzătoare a lui Adrian Alui Gheorghe de a scrie despre Robert Șerban „Cinema la mine acasă”. Sincer să fiu, e genul de material ce se autopropune și trece ușor chiar înaintea cărții. Nu știu câți vor citi op-ul lui Robert Șerban dar prezentarea făcută merită toată atenția.

Antonio Patras este noua stea a criticii ieșene. Deși sună a Hollywood de mahala, sintagma acoperă un adevăr perfect verificabil. Chiar și fără a mai menționa lucrarea sa despre Ibrăileanu, îl consider pe Antonio Patras ca un fin continuator - cu mijloace clar îmbunătățite - al criticii sănătoase de altă dată. Cine mai are acum din tânăra generație a criticilor fidelearea de a trasa atent linii fidele modelelor? Criticul ieșean scrie despre Leonte Ivanov, unul dintre puținii ce mai înțelege să scrie cu maximă responsabilitate despre subiect, nu înainte de a se documenta îndelung. A se citi aici posibila ironie îndreptată înspre cei care obișnuiesc să își conducă viața literară după dictonul autoinventat „anul și cartea”. Revenind, obiectul cercetării se situează în zona biografiei lui Tolstoi, o biografie interconectată la paginile textelor sale dar și la marea dispută cu Dostoievski. Călin Ciobotari rămâne surprins de lumea labirintică a „suburbiiilor” lui Emilian Marcu, cu un roman care începe să facă vâlvă – e drept, cu puțină întârziere! „Bine stăpânite, teme incitante ale literaturii – tema bibliotecii, tema practicilor mănăstirești, tema femeii de moravuri

ușoare, tema dezamăului gastro-nomic, tema călătoriei inițiatice, a zidirii manolice etc. – seduc ca o recompensă cititorul răbdător și fidel”. Încheind, nu pot trece peste bucuria pe care am avut-o atunci când mi-am descoperit concitadinul Iancu Grama cu o sumă de poeme dintre care o să transcriu „Îndepărtata nelișiște”: „mi s-a spus chiar în timpul retragerii / erau cu totul alte soluții priveam din afară înăuntru / cam cât spațiul unei exagerări luat în prim-plan sau / rămânerea / pentru o altă vreme // mi s-au apropiat părți ale necunoașterii degetele / aveau forme adânci / ale căutării clipe încă nealăturate iar întârzierea putea / să lipsească / un interval de câteva linii o singură zi și ultimele / momente / nu s-au mai întâmplat decât într-o îndepărtată / nelișiște / potrivnică unei alte despărțiri”.

OGLINDA literară
 ANUL III
 Nr. 20
 septembrie 2007
 5000 lei

Revista de cultură, civilizație și artă
 nr. 73, ianuarie 2008

Cu mare plăcere primim la redacție încă un număr al celor de la „Oglinda literară”; au ținut să ne semnaleze alături de alte reviste pe care le comentează. Un gest onorabil, mai ales dacă va fi cunoscut o finalitate în cadrele normalității! Însă – ce e și cu destinul asta! – cei ce intră în labirinti neinițiat se descurcă mai greu și sunt pasibili de răsul lumii. Ambetați de atâtea deformări, dușmani ai fizicii eș se predă în gimnaziu, au reușit să înureze câteva nume între ele: mai precis pe cel al fotografului (oare?) sau al fotografiatului (hmm, parcă... nu?) cu cel al semnatarului articolului. Dar vorba aia... ce mai contează? Cum? Să reparăm tot noi? Asta nu este imposibil, desigur, zău, nu purtăm pică nimănui și ne dăm seama că toate scâpările au venit dintr-o grabă probabil justificabilă. Eu „mă încred” și pe mai departe în „podul prieteniei”...

Oare se leagă editorialul pe care îl scrie Gabriel Funică de cele mai sus descrise? Cînic, ca de obicei, domnia sa este convins că noi toți, locuitorii lumii literare, „vorbim, pălăvrăgim, ștăm la taclale deoarece trebuie să umplem spații de emisie, pagini de ziar, pagini web, pagini de cărți. Consumăm timp, pastă de pix, cerneală tipografică, toner, hârtie, curent electric. Suntem tot mai disponibili pentru chestiuni de suprafață publică și rezervați în cerc intim. Ne împoțonăm carnavalesc, ne punem măști festive, căutăm să ne așezăm cât mai convenabil în lumina reflectoarelor”. Întrebarea e firească, se autopropune: pen- trectată la paginile textelor sale dar și la marea dispută cu Dostoievski. Călin Ciobotari rămâne surprins de lumea labirintică a „suburbiiilor” lui Emilian Marcu, cu un roman care începe să facă vâlvă – e drept, cu puțină întârziere! „Bine stăpânite, teme incitante ale literaturii – tema bibliotecii, tema practicilor mănăstirești, tema femeii de moravuri

Deși puțin forțat, am apreciat efortul pe care l-a făcut Felix Nicolau în dorința de a se apropia de trilogia „Orbitorului”. Dacă maniera stilistică în care sunt admise anumite judecăți de valoare ar fi revizuită, sunt convins că materialul lui Felix Nicolau poate sta drept o

prezentare critică onorabilă la o eventuală re-lansare a trilogiei. Mai știi la ce să te aștești de la *Humanitas*? Am mai reținut două demne „de parcurs” rândurile lui Ion Micheci care la obiect ne demonstrează actualitatea ideilor lui Eminescu, referitoare la viitorul sistem de învățământ al țării noastre. Poate au grijă și cei de la ministerul cu pricina să nu rateze materialul...

TRIBUNA
 16-31 ianuarie 2008

Stefan Manasia prezintă volumul clujenilor Ruxandra Cesereanu și Călin Stegerea, „Venetia cu poduri de cuvinte”. Pornind ca un proiect finanțat de ICR și Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Venetia, volumul descrie „ansamblul arhitectonic, văzute ca elemente expresive a căror plasticitate este relevată de Călin Stegerea”, legate între ele, înălțate de „podurile de cuvinte” ale Ruxandrei Cesereanu, mici poeme dense, cu sâmbure metaforic, și delicioasă imaginerie”. Viorica Răduță se apropie cu delicatețe de „Cartea vieții” a Irinei Petreș, o carte recenzată și în paginile revistei noastre, o carte a evenimentelor variate și prezentate după o rețetă aparte. Oh! - nu am putut să îmi retin exclamația când am văzut ce cadou frumos ne face Editura Limes: „Suveranii universităților românești” de Lucian Nastasă, carte prezentată de Grațian Cosmos. Cine sunt suveranii? Cum ajung la acest statut unanim recunoscut? Iată întrebări care adesea au provocat amuzament. De această dată ele, și ale lor răspunsuri, construiesc un adevărat studiu al democrației și legilor ei balcanice.

La meridian, traduceri mai rare, și anume Alexandru Vlad interesat de poezii ce provin din zona Irlandei de Nord. Printre acestea, Derek Mahon, Hugo Williams, Paul Muldoon.

Bun fragmentul extras dintr-o lucrare în curs de apariție „Anii '60: Mișcări contestatare în SUA”. Adi Dohotaru reușește chiar să delimiteze câteva din principalele câștiguri (istoria va mai cântări îndelung cât a fost „o reușită” și cât nu) ale contestatarilor: pe locul întâi sade egalitatea socială, cu referire la gen, rasă, sexualitate. Locul doi presupune un stil de viață deschis, într-o formulare bombastică, ușor caricaturală: sex, drugs, rock'n'roll. Punctul al treilea stărnește în 2008 probabil cele mai multe și inofensive zămbete: limitarea violenței armate și grija pentru natură”. Ultimul, pare a fi și cel mai subversiv, maculând mentalități: răspândirea practicilor democratice. Pe final, îmi permit doar să intuiesc excelența unui volum pe care abia aștept să mi-l procur: „Poezia preromantică în Anglia, Franța, Germania, Italia și Spania”, o ediție ce beneficiază de note, traduceri, cuvânt înainte, prezentare de Teodor Boșca.

Revista de cultură și artă
Plumbo
 nr. 10, decembrie – ianuarie 2008

Revista arată din ce în ce mai bine și spre bucuria firească, își atrage noi colaboratori care trepat dau contur unei publicații ce ar trebui să devină un pol al intereselor publicistice culturale. Și dacă a fost să începem cu cele bune, m-a surprins plăcut Nicolae Mihai, de această dată prin proza pe care a încredințat-o tiparului. Iată-l deci trecând, e drept, nu pentru prima dată, de granița poeziei. Petre Isachi face o analiză pertinentă romanului lui Emilian Marcu „Suburbii municipale”, marcu ce se bizuie pe „utilizarea plurivalentă a imprevizibilului”. Grupajele de poezie sunt asigurate de Tincuța Horonceanu Bernevic, Ioan Nistor, Iordan Aioanei, Petru Scutelnicu, Ioan Prăjșteanu, Sorin Tiliță – Dolhești, Silvia Miler. Calistrat Costin nu ratează șansa de a scrie despre o carte cu adevărat bună – Constantin Călin „Gustul vieții”. Grigore Codrescu are grijă de avaturile intelectuale în literatură, pornind în exercițiul critic de la romanul lui Ion Fercu „Oaspetele”. Ioan Dănilă realizează în ultimele pagini un portret pictorial, profesorului, formatorului „Aurel” Stanciu. Dintre cele enumerate, se distinge mai întâi figura profesorului: „Numele lui Aurel Stanciu se confundă cu devenirea învățământului băcăuan atât în plan artistic cât și în plan strict didactic. Dacă e să vorbim despre primenirea programelor școlare, despre remodelarea examenelor de intrare (admitere) sau ieșire (baccalaureat) din sistemul gimnazial ori liceal, atunci trebuie să-i pomem contribuțiile”.

Lucașfăruș

nr. 3, miercuri,
 6 februarie 2008

Odată cu noua înfățișare a revistei, nu ascund faptul că am fost plăcut surprins de felul cum a fost „machedată”, deși am convingerea că seamănă al naibii de bine cu o altă revistă de cultură de pe piața autohtonă – o fi însă vreun capriciu!

Sunt câteva materiale pe care nu le-am văzut neapărat cu ochi buni dar alături de acestea stau și nume importante care nu doar prin semnătură, ci realment prin ceea ce scriu, reușesc să dea greutate revistei. Însă, se știe, toate începuturile sunt grele, fapt pentru care suntem nevoiți să-i acordăm credit. Și acum, ce mi-a atras atenția, în sensul bun? Mai întâi de toate, găsim scrisoarea înaintată de Cezar Ivănescu președinteluiUSR, scrisoare ce vizează un posibil verdict de colaborare cu securitatea. Ce-i drept, situația creată pică de acum într-un penibil greu de acceptat. Și eu unul m-am cam săturat de băjbăilele membrilor comisiei și de apetența pentru comentarii din ciclul „Oratori, retori și limbuți”, marca Mircea Dinescu.

verso
 nr. 31, 1-15 februarie 2008

Plecând de la articolele prezente în revistă, multe plusuri ar fi de comentat și asta datorită calității extrem de ridicate a majorității materialelor. Recunosc, nu am avut o intuiție fericită în momentul apariției revistei. Nu îi întrevedeam un viitor prea lung dar acum este clar că așa situa-o oricând în rândul revistelor de top. Trei măcar sunt cele ce nu au cum să fie evitate: „Plagiatul” de Michael Shafir, loc în care autorul denunță poate pentru prima dată pe un ton atât de ridicat impostura existentă în unele medii universitare.

Doi, Andrei Marga încearcă să întrevadă destinul Europei ținând însă cont de opțiunile americane. Sunt admirabile demonstrațiile pe care le întreprinde, apelând la o biografie foarte actuală. Andrei Marga este un reper ce sprijină ideea

unei Europe unite dar, care, totodată, înțelege și resoriturile scepticismului unora. Iar trei, Adonis Viđu, aduce în discuție o temă nu tocmai confortabilă – „Decreții și viitorul României”. Realitatea dură a anilor '70-'90 a făcut din România o țară care și-a pierdut câteva din principiile sănătoase pe care le avea, a forțat un anume tip de criminalitate, oripiant pentru omul secolului XXI, dar în același timp pune în ecuație grotescul și paradoxul statistic: natalitatea nu era neapărat în creștere dar în tot cazul viitorul, fie el nu tocmai „vitaminizat”, era asigurat, pe când, odată cu perioada de după revoluție, asistăm aproape nepăsători la decimarea poporului român, stare de fapt ce are cauze dintre cele mai diverse.

Lucașfăruș

nr. 3, miercuri,
 6 februarie 2008

Odată cu noua înfățișare a revistei, nu ascund faptul că am fost plăcut surprins de felul cum a fost „machedată”, deși am convingerea că seamănă al naibii de bine cu o altă revistă de cultură de pe piața autohtonă – o fi însă vreun capriciu!

Sunt câteva materiale pe care nu le-am văzut neapărat cu ochi buni dar alături de acestea stau și nume importante care nu doar prin semnătură, ci realment prin ceea ce scriu, reușesc să dea greutate revistei. Însă, se știe, toate începuturile sunt grele, fapt pentru care suntem nevoiți să-i acordăm credit. Și acum, ce mi-a atras atenția, în sensul bun? Mai întâi de toate, găsim scrisoarea înaintată de Cezar Ivănescu președinteluiUSR, scrisoare ce vizează un posibil verdict de colaborare cu securitatea. Ce-i drept, situația creată pică de acum într-un penibil greu de acceptat. Și eu unul m-am cam săturat de băjbăilele membrilor comisiei și de apetența pentru comentarii din ciclul „Oratori, retori și limbuți”, marca Mircea Dinescu.

Dinspre oriplitantul obișnuit ne lăsam purtați către o carte bine aleasă pentru cronică literară: „Scara lui Iacob” - Marta Petreu. Dan Cristea cuprinde înțelesurile lirice cele mai profunde pe care le reordonează, plecând dinspre memoria iubirii. De ce este Mihaela Rădulescu (în cele scrise) atât de interesantă precum ni se arată Cărtărescu ori Liceanu & co., ne explică fără falsă pudoare Gabriel Chifu. Iolanda Malamen ne aduce doar virtual câteva din pânzele pictorului Felix Lupu, un nume distinctiv pentru artele plastice sugrumate de pânzele / colajele contemporane.

LecTop

starea de grație

Victor MITOCARU

Anton Coșa - o promisiune care onorează

Tânărul cercetător Anton Coșa, actualmente muzeograf la Complexul muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău și profesor asociat la Universitatea din Bacău, s-a angajat pe un drum plin de promisiuni dar nu lipsit de primejdii, acela al susținerii adevărului în istoria națională, tocmai când paradoxal, libertatea de expresie inaugurată de evenimentele din 1989 strămută „marginile adevărului”, adesea cu răvnă, uneori din dezinteres și plictiseală, alături din credințe deșarte, în terenul alunecos al demitizării. Cu astfel de atitudini s-ar părea că refacem soclul identității, dacă nu cumva îi schimbăm și profilul, atrași de mirajul altor tărâmurii. Fără îndoială, lauda în sine, neargumentată serios, se cere amendată, după cum a ne considera poporul cel mai lovit de vitregii și cel mai isteț, cel mai talentat, apărător al Europei, plin de inventivitate, miracol al istoriei nu e un semn de judecată critică. Dar a persifla istoria națională, a o reduce la surrogat, a-ți destina domnitorii, a ataca fibra națională înseamnă a primejdui continuarea unei existențe care, dacă nu începe cu noi, nici nu ia sfârșit odată cu noi. Căci dacă lași generației viitoare un discurs mincinos, mai e o șansă de îndreptare, ivită imperios la un moment dat, dar dacă transmiiți o continuă flecăreală, faptul acesta e mai grav decât o molimă, atingând, poate, însăși fibra medulară a națiunii.

Istoricul Anton Coșa cercetează adânc și metodic originea și devenirea populației catolice din Moldova. Ia în discuție comunități restrânse sau pe arii mai largi, punând sub lupă fragmentul, fără a pierde din vedere perspectiva întregului, pe care îl recompane din studii și comunicări de mică întindere, însă esențiale, din monografiile dedicate comunităților catolice, pentru a îmbrățișa apoi un cadru mai larg, într-o aceeași viziune integratoare. Spun „integratoare” pentru că autorul nu vede

aceste populații ca fiind izolate, închise într-o tradiție care ar pune în dificultate comunicarea. Dimpotrivă, un teritoriu comun adăpostește istoricește o aceeași etnie al cărei mesaj confesional este ortodox și catolic și care recunoaște fără sfertări același Dumnezeu. Întrucât confesiunea ortodoxă și cea catolică nu pun probleme de vederi deosebite, fiind în fond vorba de creștinism, ar rămâne în suspensie ideea etniei. Doar interese politice au insistat asupra confuziei confesiunii cu etnia.

Desigur, argumentele trebuie să conlucreze. Domnul Anton Coșa cercetează o evoluție sub mai multe aspecte: istoric, geografic, etnografic, lingvistic. Uneori, mai voalat, se întrevede și penetrarea observației sociologice. Iată câteva extrase din monografia dedicată populației catolice din comuna Cleja, județul Bacău: „Din punctul nostru de vedere, și nu numai, nu putem vorbi, în ceea ce-i privește pe locuitorii catolici din Moldova (implicit din Cleja) de un grup etnic distinct, de o comunitate etnică aparte, ci de un grup religios, de o comunitate religioasă, care, având o origine etnică eterogenă (dar cu o majoritate românească certă) s-a regăsit într-o formă socială uniformizată prin ceea ce noi am denumit „liantul unificator al religiei catolice”. Eterogenitatea etnică a catolicilor din Moldova este probată de altfel de documente, începând încă din secolul al XIII-lea, fiind menționați aici ca fiind de confesiune catolică, valahi, unguri, secui, sași, cumani” (...) Cu toate vicisitudinile istoriei prin care au fost nevoiți să treacă și locuitorii catolici din Moldova, remarcăm o permanență a acestora în acest spațiu, o continuitate în întreaga perioadă medievală și modernă, lucru confirmat de documentele consultate (...) Se observă în secolul XIX o tendință a apartenenței etnice a locuitorilor catolici la majoritatea românească, explicabilă prin permanenta dorință și

necesitate de legitimare venită din interiorul comunității catolice, dar și ca urmare a influențelor externe, pozitive sau negative. Această dorință de legitimare îi conferă minoritarului catolic posibilitatea accentuării integrării în societatea românească majoritară ortodoxă, miza fiind identificarea celui dintâi ca partener loial al majoritarilor ortodocși. (...) Vorbim aici de identificarea printr-o origine comună, prin raportarea la un grup de ascendenți (conștiința genealogică), „prin componenta lingvistică, etnografică și folclorică” (pp. 27 – 29).

Vom aminti aici câteva titluri care sunt priviri monografice: *Cleja monografie etnografică* (2001); *Catolicii din Faraoni* (2007); *Comunitățile catolice din Județul Bacău* (2007). O mențiune aparte merită masiva lucrare *Catolicii din Moldova în izvoarele Sfântului Scaun (secolele XVII – XVIII)*, publicată în 2007 și care reprezintă teza de doctorat a tânărului cercetător. Între toate cele amintite aici, aceasta pare a fi cartea reprezentativă, care, credem, va fi consultată în oricare dintre investigațiile viitoare ale cercetării în domeniu. În special, rețin atenția subtilele analize ale relațiilor dintre grupul minoritar (catolic) și grupul majoritar (ortodox), cu desprinderea urmărilor ce le îmbracă interpretarea etnică de-o parte și de alta. După părerea noastră, cercetarea sociologică ar avea mari șanse de reușită pornind de la astfel de analize și fructificându-le în demersurile întreprinse în grupurile confesionale catolice.

Lucrarea menționată aici este prefațată de profesorul universitar Ștefan S. Gorovei. Prefațatorul consideră că lucrarea „deschide un drum plin de promisiuni, stârnind interesul și pentru viitoare abordări speciale”. Astfel de „viitoare abordări” sunt, în cadrul discuțiilor actuale, confruntate și cu aluviuni politice, care complică punctele de vedere. Seriozitatea și probitatea cercetărilor ar face lumină într-un spațiu în care confruntările trebuie să facă loc pe zi ce trece dialogului nepărtinitor. Astfel de studii, precum cele aparținând domnului Anton Coșa, menționate aici au depășit stadiul premiselor: ele sunt certitudini. De aceea trebuie să li se alăture alte încercări pe măsură.

Radu Cârnci - 80

Risipitorul LX

Ca mulți asemeni, însetat de viață am încercat adesea cucerirea de aspre piscuri unde, mândră, firea învingătoare-i peste hâu și ceață;

Alpestre pajiști strecurând verdeață zăpezi de haos nălcind privirea și vulturii sfidând în cer pieirea iar către toate fapta-mi îndrăzneată!...

Aflat în vârf de vârf, *Risipitorul!* – jur împrejur tăcerile albastre – spre Paradis mă pregăteam cu zborul

urzind în mine căile sihastre și nesimțind pândindu-mă abisul ci doar în sânge aripe măiastre...

Ca Lucifer căzut – dar nu și visul! – și eul meu s-a-mpodobit cu alte închipuirii, voindu-mă trimisul

Simțirilor în care să tresalte miezul divin cu-a sa dulceață pură în aura preceptelor înalte: Iubirea de *Frumos* fără măsură de *Binele* ce mulțumiri nu-ndură

Dar m-am izbit de ziduri nu o dată gustând amarul și durerea foarte când ne-iubiri pe ne-iubii îmbată:

Invidia, ce suflete desperte și *Ura*, care-n preajma-i veninează și *Răzburarea*, sora-i dinspre moarte...

...Tăcerea mi-e de-atunci grădină trează cu frumuseți în armonii depline cu păsări care muzicii veghează;

Pomi de idei și gânduri de albine fără de timp în timp îmbrățișare și-nțelepciuni în fructele senine;

Aici e totul o încununare a Dragostei în risipiri stăpână: tristetea însăși e din adorare

Și sap și beau a timpului fântână – ispită ce, topindu-se, mă speră și-n sete stau cu neclintire până

Sosește-o clipă-n sine-ai austeră – pândindu-mă de mult în mari ocoluri – și-n dorul de esențe mă preferă:

E clipa întrebărilor – alcooluri însinuantă, îndelung – febrili și alte clipe o urmează, stoluri Strivindu-mă în cuget fără milă: *cine suntem, ființa noastră ce e și care-i calea fără-a fi sterilă?*

Ne-nchide, cine,-n taine, cu ce cheie e Vespnicia doar deșertăciune și rostul nostru pe Pământ se-ncheie?...

(...Ne-izbândiri în izbândiri și nu ne mai regăsim divinită unghere și tot ce e mai bun în noi nebul e!...)

A cugeta e starea de durere când nevăzutul orgă-i cu silință voindu-mă-n misterioasă vrere;

Fac din cuvânt unealta de credință și din adâncu-i luminez, miracol: ivirea-n pisc: ființă-neființă – *Risipitor!* și-i unicu-mi spectacol...

CONSILIUL EDITORIAL

Gheorghe Antochi (*Agricola Internațional*), **Constantin Avram** (*Consizo Serv*), **Mihai Banu** (*Agribac Com*), **Daniela Burlacu** (*B.R.D.-G.S.G. Grup Bacău*), **Ioan Chiriac** (*Rolex*), **Petru Cimpoșu** (*Directia Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național*), **Neculai Lupu** (*Universitatea „George Bacovia”*), **Gheorghe Popa** (*Centrul „G. Apostu”*), **Mircea Nicolae Rusu** (*Hidroconstrucția, Sucursala „Moldova” Bacău*), dr. ing. **Ioan Viziteu** (*Teletrans, Ag. Bacău*).

cogito

Ion FERCU

Gustul prezentului cu trei dimensiuni simultane

„Mă gândesc din ce în ce mai des că Dumnezeu trebuie să fie extrem de îngăduitor cu mine, ca să adun ceea ce e de adunat, să termin ceea ce e de terminat și să îndrept ceea ce e de îndreptat. Iar aceasta nu este o mărturie trușă, ci, altfel formulată, o rugăciune.”

Constantin Călin

Face parte din stirpea celor foarte puțini pentru care îți place să folosești, fără rezerve, sintagma *lord al spiritului*. I-am putea surprinde personalitatea folosindu-ne de rezultatele introspecției sale. Nu pretinde „a fi din stirpea lui Spinoza”, deși riguroasă și profundizată discursului îl apropie de stilul filosofului șlefuitor de idei și lentile. Zice: „...sunt eclectic și relativist. Am încercat să fac «critică completă»: biografică, estetică, psihologică, stilistică, «discurs cultural» etc. M-am ținut la distanță de metodele în vogă, care durează un lustru sau un deceniu (...). Nu fiindcă așa fi obosit, ci pentru că sunt o natură sofisticată, îmi plac textele simple, limpezi, în care totul e reflectat și la locul lui (...). O frază confuză, un cuvânt inexact sau o greșeală de tipar îmi tulbură fiziologia, îmi provoacă adevărate crampe (...). Ratarea unui paragraf sau, uneori, a unei fraze mă doare”. Am fost, de câteva ori, în compania Profesorului Constantin Ciopraga, pe care universitarul Constantin Călin – despre care este vorba în aceste însemnări – îl admiră. Cred că între „portretele” celor doi pot fi găsite multe similitudini. Scrie Constantin Călin despre Constantin Ciopraga: „Mai întâi prin tinuță: sobră, ordonată”, „ireproșabil și invulnerabil, om public și om secret, unul care disociază sigur între datorita față de persoana sa și datorita față de ceilalți”, „maniera și (...). distinsă, elevată, de o subțirime

franțuzescă”, „scrisul său apare epurat de formulări banale, de expresii impulsive, exagerate, de ricanări, pe seama aspectelor negative ale unei biografii sau ale unei opere”. Toate acestea i se potrivesc de minune și lui Constantin Călin. Percepe zgomotul și frumusețea lumii în cele mai mici detalii, dar nu se lasă sedus de sirenele lor. Artizan desăvârșit al surprinderii amănunțelor, în care – nu-i așa? – uneori se ascunde și diavolul, nu numai picătura de dumnezeire, ne ajută să descoperim că spectacolul lumii, de care suntem bulversați mai ales ca fiindte optice, are și alte profunzimi pe care nu le sesizasem. Erudit, de o acribie savantă, și ea, cultivând riguroasă, sintetizând remarcabil, zămisind comparații inedite, topește totul în forme proprii și încântă. Acesta este și spiritul ultimei sale cărți, **Gustul vieții. Varietăți critice** (Constantin Călin, Editura *Agora*, Bacău, 2007; 506 pagini).

Textele volumului sunt „în părți aproape egale, eseul, cozerie, jurnal”, dar perspectiva elaborării acestora este una deosebită: „eseul e, uneori, un mic studiu ori o sugestie de studiu; cozeria e totdeauna cu subiect; jurnalul e punct de vedere, atitudine, dar câteodată și proiect.” (C.C.). Lectura este o încântare, pentru că-i plac doar „lucrurile mustind de umanitate”, despre care ar „putea spune un cuvânt documentat”. Scrie, cu aceeași aplecare

către profunzimi, despre filosofie, ură, om, inimă, bucurie, noroc, pace, decepție, lustrație, valoare, psalmi, manele, modă, credință, artă culinară, curaj, ca și despre Bacovia, Pleșu, Genaru, Ilie Boca, renaștenști sau cronicari. Pigmentează discursul sobru, concentrat, cu reflecții grozave. Citim: „Infarctul sentimental e, în cele mai multe cazuri, ca și cel de miocard, iremediabil”... „Strada cea mai frumoasă din orașul studenției rămâne cea pe care te-ai plimbat cu iubita, iar cea mai urâtă – cea pe care, eventual, te-ai despărțit de ea”... „Bucuria e un semn că viața noastră se împlinește și curge într-o direcție corectă”. Recitind psalmii împreună cu Profesorul Constantin Călin, descoperim mereu orizonturi inedite, pentru că în ei se „ilustrează perfect ideea de «poezie eternă», ineputabilă în semnificații. La aproape fiecare lectură descopăr versete și cuvinte care scânteiază înțelesuri noi și dau plusuri de claritate.” Este un maestru al portretelor. Spun asta, deși argumentează (vezi eseul „Cui spunem «maestre»?”) că trebuie să avem mare grijă cu acordarea acestui „titlu”. Portretele „față-n față” pe care le realizează pentru Traian Bănescu și Călin Popescu Tăriceanu sunt adevărate bijuterii caracteriale. Când creionează portrete pentru cei consacrați de istoria culturii și artei nu este mai prejos. Cu riscul de a nu surprinde esența, prezentăm doar „fragmente” din câteva asemenea „portrete”. Ovidiu Genaru: „Omul cu acest nume nu arată ca unul care a trecut pragul de la un surprindere esențială, prezentând doar „fragmente” din câteva asemenea „portrete”. Ovidiu Genaru: „Omul cu acest nume nu arată ca unul care a trecut pragul de la un surprindere esențială, prezentând doar „fragmente” din câteva asemenea „portrete”. Ovidiu Genaru: „Omul cu acest nume nu arată ca unul care a trecut pragul de la un surprindere esențială, prezentând doar „fragmente” din câteva asemenea „portrete”. Ovidiu Genaru: „Omul cu acest nume nu arată ca unul care a trecut pragul de la un surprindere esențială, prezentând doar „fragmente” din câteva asemenea „portrete”. Ovidiu Genaru: „Omul cu acest nume nu arată ca unul care a trecut pragul de la un surprindere esențială, prezentând doar „fragmente” din câteva asemenea „portrete”.

statuie vie” Ilie Boca: „...e maestrul cel mai puțin vanitos și arrogant din câștigul nostru, fără excentricități, cu o viață normală, gospodărească așa zice, dedicată muncii. Și mai simplu: un artist mare și un mare muncitor!” Ioan Rotaru: „Cu trunchiul puțin răsucit, pare un pugilist gata de o înfruntare. Îi privește pe cei din fața sa autoritar (...). Am să spun doar că în gestul lui să e mult Călinescu și ceva Piru. Ce fel de Călinescu? Ce fel de Piru? Mai aproape de pământ, fără viziuni. Mai frust și mai aplicați!”. Portrete pentru istoria literară... Este o plăcere să fii sub „penelul” acestui portretist, dar și un risc, pentru că nu este dispus să „înfrumusețeze” sau să uite nimic... Are talent de sculptor al gesturilor. Iată cum surprinde un gest de-al lui Mircea Dinescu, pe care nu-l apreciază „fără limite”: „... I-am văzut într-una din emisiuni intrând în casa unui țigan sărac. Când să treacă pragul, și-a scos șapca, gest rar până și la intelectualii cu două masterate. În clipa aceea (păcat că-i singura), mi s-a părut cu adevărat boier!” Paginile de jurnal, „Elegie și elegii”, au ca moto un gând al lui Eusebiu Camilar („Din somn tresar adevsea cu lacrimile-n gât”) și trădează acorduri mozartiene dînt-un emoționant requiem pentru mama sa. Descoperim aici un Constantin Călin de o rară sensibilitate sufletească, un om care, în dialogul cu timpul lipsit de răbdare realizează pașii pe care i-a făcut prin „marea trecere”: „Când am aprins țigara, la lumina flăcării, mi-am zărit chipul în geam. Ce tristă revelație: îmbătrânisem!”

Gustul vieții. Varietăți critice este însă, într-un nivel și mai profund al receptării, un adevărat compendiu de informații, un „câmp de posibilități” (Umberto Eco, „Opera deschisă”) pe care-l putem explora în funcție de propriile noastre repere gnoseologice și axiologice. Lectura acestui volum ne reîmprospătează sensibilitatea, ne redescoperă sensibilități uitate, dar și umirea în fata sugestțiilor sale. Și, ca să-l invocăm, din nou, pe Umberto Eco, lectura „ar putea deștepta zone ale inteligenței și ale sensibilității care nu existau înainte, care se recunosc acum în stimulul de bază și sunt suscitade de acesta”. Probabil că din această perspectivă putem aplauda cel mai bine volumul. Cartea este o veritabilă panoramă a literaturii române, de la cronicari până la literatura contemporană, o incursiune fascinantă în literatura universală, un sumum de fericite răgazuri de cogitare cu personalități ca Georges-Louis Leclerc de Bufon, Denis de Rougemont sau Jean Baudrillard și ne îndeamnă să cucerim orizonturi neașteptate.

Cei care-l cunosc pe Constantin Călin au impresia că domnia sa este fericitul prizonier al timpului sui-generis din *Confesiunile* Sf. Augustin: „prezentul din cele trecute, prezentul din cele prezente, prezentul din cele viitoare”. Când plonjează însă din acest prezent cu trei dimensiuni simultane numai către „prezentul din cele trecute”, „gustul vieții” devine, uneori, amar: „leşit la pensie, nu mi-a trebuit nicio lună ca să-i aprob pe cei ce declară că nu vor să mai audă de școlile, de facultățile, de redacțiile prin care au trecut, ci doar de câțiva dintre oamenii lor.” Neprieteni săi, mai ales, cei care și-au făcut din atențutul la cultură o virtute a fișei postului universitar, știu care este mesajul ce zboară, de aici, către ei... Vreme în care, universitarul Constantin Călin, trecând imperial prin cenușa – uneori fierbinte – a *prezentului din cele trecute*, parcă zice – trăind intens la flacăra *prezentului din cele prezente*, scrutând optimist *prezentul din cele viitoare* – cu demnitatea sa de teozorier al gesturilor morale: „...nu pot fi decât sceptic în privința «recunoașterii valorilor» și prudent în fața celor omologate.”

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

Cînd sosești la o petrecere? Cînd pleci?

honi, era lovit cu chelia de parchet , din două-n două secunde, pe motiv că așa se bate cel mai bine ritmul muzicii (un marș teuton). Gazdele n-au suferit prea mult, fiindcă au adormit înainte ca unul din musafiri să vrea să-și facă un ochi, pe aragaz, fără chibrit. Pompierii au rezolvat incendiul fără probleme...Și totul, de la o impardonabilă întîrziere a oaspetelui (așa-zis) de onoare.

De asemenea, trebuie să știi și cînd să te retragi de la o agapă: nu e bine să rămii singur la masă și să-ți torni direct în găstră, rîzînd de cei care sforăie în jur; se zice că cel mai bine e să te retragi cînd intrunirea a atins *culmea strălucirii* ei; personal, cred că e păcat să pleci taman cînd totul e o.k. Dar dacă nu e nimic în regulă? Pleci imediat, pretextînd că ai uitat fasolea pe foc, ori că pisica a-nceput să fete și n-are cine s-o asiste. Păcat c-ați dat cadoul la-nceput!

Chiar, io zic că trebuie să ne-nvățăm să oferim cadoul la *final*, cînd știm dacă merită. Dacă nu, dăm doar jumătate de cadou – o peniță de sticlou, doar o floare din buchetul de nouă gladiole, turnăm din șampanie într-un vas al gazdei și restul o ducem acasă ș.a.m.d.

O altă problemă e și nu fim... distrați, cînd ne-ntoarcem acasă: să privim bine în stînga și-n dreapta, să ne-asigurăm că ne-ntoarcem în cuib cu pasărea cu care am venit – chiar dacă, de multe ori, am vrea să alegem pe altcineva, reavăn.

În fine, chiar dacă nu ne simțim flatați atunci cînd gospodina se duce în bucătărie să spele vase și scoate aspiratorul , să absoarbă frimiturile de pe masă și oasele de pe covor, e elegant să ne prefacem că nu observăm brusca hârnicie a femeii, uitîndu-ne la televizor pe un program maghiar, pieptănînd cătețușa pe balcon, dînd iama în butoiul cu gogonele sau dansînd cu soacra celui ce ne-a invitat, *Brasoveanca*. Sunt și gazde care se simt ele jignite cînd vrei să pleci, și-atunci apelează la subterfugii puerile, gen ascunderea paltonului în baci sau depozitarea pantofilor din hol, în frigider.

După cum vedem, nu e așa simplu să fii *musafir*. Dar ceva mă face să cred că *spion* ar fi cu mult mai complicat .

(va urma)

Cînd eram mic, toată lumea mă-ntreba, prostindu-se (știți cum, genul ăla de lungiri ale vocalelor și supra-intonații tipice oligofrenilor; de ce or fi crezînd majoritatea maturilor că ăia mici trebuie interogați cu accente de idioti, n-am înțeles niciodată!): „Ceeee-o să te faaaaaa cînd o să fiiiiaa mareeeee?” Lăncept, răspundeam, sec: „Spion!”. Dar după ce a leșinat un unchi, de spaimă (pesemne, avea conștiința încărcată!), m-am hotărît să optez pentru ceva mai pașnic – „*musafir!*”. Și trebuie să recunosc că am o vastă experiență de oaspete *profesionist*. De-ala-mi și permit să dau sfaturi...

În primul rînd, dacă o petrecere e anunțată la ora 19, nu te înființa acolo cu o jumă de oră înainte, ca să apuci mai multe tuici; da' nici nu veni după două ore, pretextînd că s-a blocat yala și a trebuit să cobori pe balcon, înnodînd cearceafuri. Ora 19, 15 este cea mai nimerită: nu ajungi primul, dar nici ultimul. Țin minte că am fost invitat, prin 1988, la înaugurarea unei case. Toți ne-am prezentat în vizită la ora stabilită; numai oaspetele de seamă – fata unui ștab – crezînd că i se cuvine orice, a venit cu trei ore mai tîrziu. Lucrul nu ar fi deranjat pe nimeni, dacă gazdele n-ar fi avut prostul obicei să nu ofere nimic de mincare, pină la sosirea ultimului. Drept care, la ora așezării la masă, toți musafirii erau mangă, deoarece se băuseră fo' cinci litri de tuică, pe la burta goală. Petrecerea a fost compromisă: pe la miezul nopții, unul dintre musafiri se găsea într-un visin și zicea că el face fructe neviermănoase, iar un altul, întors cu picioarele-n sus de doi zdra-

Mari poeți ai Iubirii

William Shakespeare
(1564–1616)

Sonetul I

Făpturile alese le vrem a dăinuire
Iar sfânta frumusețe a înflori în plus;
În acest fel, fragilul urmaș devine mire
Și, vestejindu-și umbra, rămâne-al ei supus.
Chiar tu ce în privire porți viețuirii rugul,
Hrănind cu-ndemănare pe Cel ce te pătrunde,
Cu foamea-ți nebunească epuizezi belșugul,
Vrăjmas fără de sațiu al firii tale blânde.
Podoabă ești a firii și primăverii crainic
Reingropând în muguri minunile de dor
Ce copleșesc pe cale tot ce ne pare trainic:
Da, ești precum calicii, vrând, risipitor.
Ai grijă de al Lunii teazar, nu-l prăda
Și nu-l lăsa pieirii, pierind prin gura ta...

Alexandr Sergheevici Pușkin
(1799–1837)

Șalul negru

Mi-e sufletul de gheață și de dureri cernit:
La șalul negru încă mă uit ca un smintit...

Eram pe-atuncia tânăr, puternic plin de dor
Și-o tânără grecoaică iubeam, încrezător!

Mi se părea minune, alinturi: cald noian,
Dar ceasul neferice se-apropia, viclean.

Cu oaspeții la masă mă veseleam deplin,
Când îmi intră în casă, pe-o șoaptă, un străin:

„Cu prietenii alături petreci, nu simți năpasta!
Da, tânăra ta greacă te-nșeală,-n clipa asta....”

L-am blestemat de moarte, l-am răsplătit bogat
Și m-avântai călare, de robul meu urmat -

Goneam nebun spre-aceea ce-mi înșela credința
Și s-aduna în pieptu-mi, un munte, suferința.

La pragul casei sale simții că sunt pierdut:
Mi-erău de ceață ochii, iar graiul mi-era mut,

Intrai de unul singur și, pe divanu-acei,
Se-mbrățișa iubita-mi cu-armedul ei mișel -

A fost precum un fulger tăișul spadei mele
Și, din sărut, tălharul se prăbuși-n podele.

Jucai peste cadavrul fără de cap, privii
La chipul fetei care, pălind, se năruie -

Era de groază totul și sângele curgea;
Grecoica mea murise - și dragostea cu ea.

Smulgându-i șalul negru ce l-făcusem dar,
Mi-am șters de sânge spada, și-am hohotit amar

Când robul meu, prin noapte, cărându-i pe-amândoi,
În Dunărea stăpână i-a prăvălit apoi...

De-atunci sărutul tandru mi s-a uscat pe gură
Și lungi, fără de capăt, mi-s nopțile, tortură...

Ah, sufletu-mi de gheață-i și de dureri cernit!
La șalul negru încă mă uit ca un smintit...

E. A. Poe
(1809–1849)

Annabel Lee

Demult, într-o țară, lângă o mare
- De-atunci ani mulți or fi -
Trăia o fată - vă amintiți? -
Și se numea ANNABEL LEE,
Iar fata aceasta trăia visând
Să o iubesc, să mă poată iubi.
Eram un copil, doar, și ea o copilă
În țara de lângă marea cea gri;
Ci dragostea noastră era peste dragoste:
Eu și minunea ANNABEL LEE!
Și-atunci, serafimii de sus începură
Iubirea a ne-o pizmui.

Și pentru aceasta (e vreme de-atunci!)
În țara mării se năpusti
Un vânt năpraznic și o înghețată
Pe iubita mea ANNABEL LEE;
Iar bogatele-i rude îndat' o purtară
De la mine în altă țară,
Și un mormânt îi durară
În țara aceea de lângă mare.

Da, gloata îngerilor invidioasă
La fericirea noastră râvni -
Cu siguranță, aceasta fu cauza
Știu toții altceva nu putea fi
Că vântul pornit din norul de noapte
O înghețată și-o ucise pe ANNABEL LEE.

Dar dragostea noastră a fost mai puternică
Decât a celor mai bătrâni decât noi,
Decât a celor mai înțelepți decât noi,
Și nici îngerii din cerul de slavă,
Nici demonii din marea de lavă
N-au reușit sufletul a-mi despărți
De cel al frumoasei ANNABEL LEE.

Și azi, aurie, luna mi-aduce
Visări cu minunata ANNABEL LEE
Și-n stelele scânteind revăd ochii
Mereu prea-frumoasei ANNABEL LEE,
Și astfel, în marea nopții înaltă, mă culc lângă ea
Draga mea taină, mireasa mea,
În cavoul acela din țara mării,
Țara cu mormântul în care stă ea.

Charles Baudelaire
(1821–1867)

Imn frumuseții

Vii din supreme ceruri, din tainice abise,
O, Frumusețe! ochiul divin și infernal,
Îmbelșugat reversă și crime dar și vise,
Puterea ta ca vinu-i: în toate triumfal.

Ai în priviri, deodată, amurgul și aurora,
Și răspândești parfume: un uragan tăcut;
Sărutul ți-e licoarea iar buzele amfóra
Dând celui slab tărie, celui puternic scut.

Răsari din hăuri negre sau te cobori din astre?
Vrăjit, Destinul, merge - biet câine,-n urma tă;

Tu semeni, la-ntâmplare, minunile-n dezaste,
Stăpână ești și nimeni nu ți-a-ndrăznit cândva.

Și calci, Neasemuito, pe morți zăbind senină,
Între podoabe, Groaza o ții la mare preț,
Și tot la fel Omorul - breloc fără de rugină,
Pe pântec îți dansează mereu mai îndrăzneț.

Spre flacăra-ți divină s-azvării efemeride,
Slăvindu-te în clipa când nu mai au cuvânt;
Iubitul ce-n dorință aleasa își cuprinde,
Un muribund îmi pare, mormântu-și alintând.

Că vii dinspre azururi sau din infern, totuna!
O, Frumusețe! monstru măret, grozav, candid,
Făpturii tale mândre mă dau pe totdeauna
Intrând în Infinitul de taină și avid.

Satan sau Zeu, Sirenă ori Heruvim? Ce-mi pasă!
Când tu-mi oferi - o, zână cu ochi sublimi, de stea -
Parfume, ritm, lumină - tu, unica-mi crăiasă!
Faci lumea mai minune și clipa mai a mea!...

Rainer Maria Rilke
(1875–1926)

O, tu, iubire dinainte pierdută

O, tu iubire
dinainte pierdută, nicidecum întâlnită
azi nu mai știu ce cânt să-ți aduc
da, și când viitorul se-apropie, nu mai încerc
să te găsec, iar marile mele închipuirii
pierdute-s în zare: așezări și turnuri și păduri
și bănuitele drumuri șerpuitoare
și taina acelor tărâmurii, cândva cutreierate de zei:
toate se-naltă în mine
întru preamărirea ta, cea pururi pierdută.

O, da, tu ești asemenea grădinilor
care mi-au venit în împlinirea
speranțelor. Și s-a deschis o fereastră
în casa țărănească, iar tu, îngândurată
mi s-a părut că m-ai urmat înlăuntru.
Ah, da, ți-am găsit urmele pe ulița
pe unde abia trecuseși, iar oglinzile ferestrelor
încă amețite de chipul tău, răstrângeau
uimite apariția mea. Oh, poate
cântecul aceleiași păsări a răsunat aseară
în sufletul fiecăruia dintre noi?!...

Traduceri de Radu CĂRNECI
din volumul cu același titlu,
aflat în curs de apariție la Editura Orion

Inițiator al seriei noi: Radu CĂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE
Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •
• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la SC LITEA S.A. Bacău, str. Letea 17, tel.: 0234 572900 • ISSN 1221-5813 • Tiraj: 800 buc •
• Cititorii se pot abona prin RODIPET și, direct, la redacție. • Poziția în Catalogul Publicațiilor Interne RODIPET: P1938 •

